Historisch Jaarboek 1991 Vlaardingen

HISTORISCH JAARBOEK VLAARDINGEN 1991

Afbeelding voorkant boek:
De Joodse begraafplaats te Vlaardingen

Afbeelding achterkant boek:
Gezicht op Vlaardingen vanaf de Kortedijk 1743

Deze uitgave kwam tot stand
dank zij financiële medewerking
van de Gemeente Vlaardingen

HISTORISCH JAARBOEK VLAARDINGEN 1991

een produktie van de
Historische Vereniging Vlaardingen

met medewerking van het
Stadsarchief Vlaardingen

vijftiende jaargang

Zetwerk:
Drukkerij Stout, Vlaardingen

Reprodukties en druk:
Drukkerij Stout, Vlaardingen

Cip-gegevens Koninklijke bibliotheek, Den Haag

Historisch

Historisch Jaarboek Vlaardingen / Historische Vereniging Vlaardingen -1 (1977) - H - Vlaardingen:
Historische Vereniging Vlaardingen
ISSN 0169-3964
Verschijnt jaarlijks.
Vijftiende jaargang. 1991 / met medew. van het Stadsarchief Vlaardingen. - III.
ISBN 90-71731-08-1
SISO zhol 938.1 UDC 949.2*3130(058) NUGI 480
Trefw.: Vlaardingen; geschiedenis, jaarboeken.

INHOUD

Pagina 7 - 8	Archeologische werkgroep Helinium
Pagina 9 - 10	Historische Vereniging Vlaardingen
Pagina 11 - 12	Stadsarchief Vlaardingen
Pagina 13 - 14	Streekmuseum Jan Anderson
Pagina 15 - 16	Museum in beweging
Pagina 17 - 37	Kroniek van Vlaardingen 1940 door Matthijs A. Struijs
Pagina 38 - 70	Kroniek van Vlaardingen 1990 door Marianne van Papeveld-Hörst
Pagina 71 - 100	Joden in Vlaardingen, 18e eeuw-1935 (1943) door H.J. Luth
Pagina 101 - 105	Vlaardingse dieverijen aan boord van het VOC-schip "Sleewijk" in 1714 door P.J. Moree
Pagina 106 - 119	De verzwaring van de Maasdijk te Vlaardingen in 1590 door Albert Brouwer en Ingena Vellekoop

AUTEURSRECHTEN AFBEELDINGEN (voor zover bekend) of voor publicatie afgestaan:

R. Dijkstra, Vlaardingen Kroniek 1990, blz. 13.
G. Meijnen, Vlaardingen, blz. 15.
C.M.L.P. Bracco Gartner, Vlaardingen, blz. 27
J. van Hees, Vlaardingen, blz. 7.
Overige afbeeldingen Stadsarchief Vlaardingen.

OVER ONZE AUTEURS:

Ingena Vellekoop (1950) was na de opleiding aan de Rijksarchiefschool werkzaam bij het Nederlandsch Economisch-Historisch Archief te 's-Gravenhage.
Sinds 1972 is zij winkelier en publicist te Vlaardingen. Daarnaast studeert zij Maatschappijgeschiedenis aan de Erasmus Universiteit te Rotterdam.

Albert Brouwer (1946) is werkzaam als uitgever, winkelier en publicist te Vlaardingen. Naast deze activiteiten studeert hij Nederlands Recht aan de Erasmus Universiteit te Rotterdam.

H.J. Luth (1961) was werkzaam bij het Gemeentearchief van Breda en studeerde enkele jaren Nederlands Recht aan de Erasmus Universiteit te Rotterdam. Vanaf 1982 is hij werkzaam bij het Stadsarchief Vlaardingen, sinds 1990 als plv. stadsarchivaris/inventarisator. Hij publiceert regelmatig op genealogisch en locaal-historisch gebied.

Drs. P.J. Moree, geboren te Vlaardingen in 1960, heeft geschiedenis gestudeerd te Leiden. Tijdens zijn studie deed hij onder meer het historisch onderzoek voor de expositie 'Zeeland, uyt de zee gevischt', welke in 1986 werd gehouden in het Visserijmuseum te Vlaardingen.
Aan dit onderwerp heeft hij ook een publicatie gewijd. Zijn speciale interesse gaat uit naar de maritieme geschiedenis. Momenteel is hij werkzaam als financieel-manager in het bedrijfsleven.

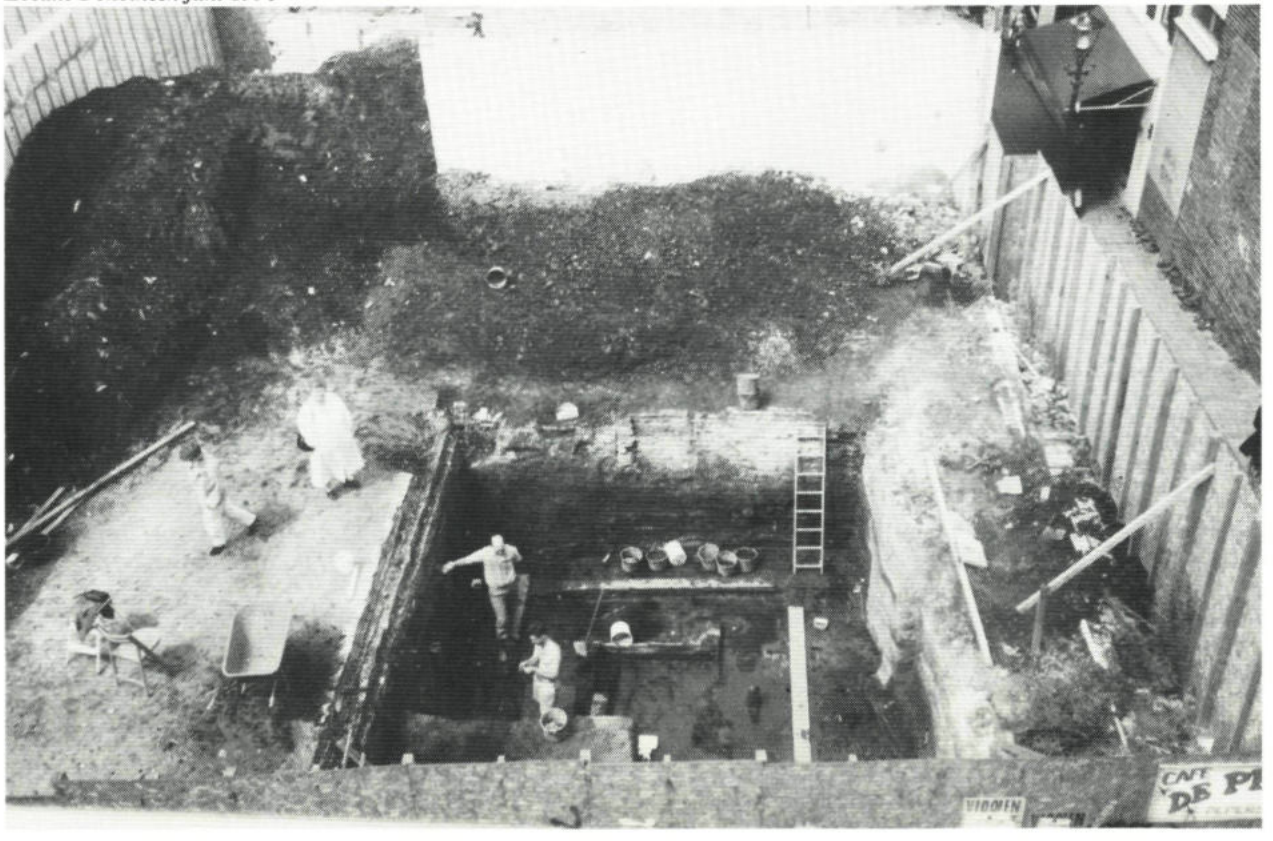
ARCHEOLOGISCHE WERKGROEP HELENIUM

Vergeleken met het voorgaande jaar liet 1990 een iets kleiner ledental zien: eind december stonden 60 leden en 10 donateurs ingeschreven.

Op de Algemene Ledenvergadering op 20 maart 1990 trad de heer M.A. Struijs tot het bestuur toe. Hij verzorgde de bibliotheek en de documentatie voor de vereniging. Bij acclamatie herkozen werden J.J. van der Donck, voorzitter, en de dames I. Weerdestein, T. Willemstijn en B. Erlings, achtereenvolgens eerste en tweede secretaresse en penningmeesteresse.
Onder het redacteurschap van P.G. Heinsbroek verschenen zes nummers van het afdelingsblad Terra Nigra. Uiteenlopende onderwerpen als een onderzoek naar de sarcofaag uit de Grote Kerk en een verslag van de archeologische begeleiding van de reconstructie van Midden-Delfland kwamen aan bod.
Vooral door schenking, maar ook door aankoop werd de bibliotheek met enkele tientallen titels uitgebreid. Om de inhoud van de bibliotheek zo goed mogelijk te ontsluiten en toegankelijk te maken voor leden is de bibliothecaris begonnen met een herbeschrijving van de boeken en tijdschriften. Bij dit tijdrovende karwei wordt gebruik gemaakt van een personal computer. In samenhang met het geautomatiseerde bestand zal in 1991 een uitleensysteem worden ontwikkeld.

Na de Algemene Ledenvergadering hield de heer drs. P. van der Broeke van het Instituut voor Prehistorie te Leiden een lezing over zijn werkzaamheden als archeologisch begeleider van de reconstructie Midden-Delfland.
Naar buiten toe presenteerde 'Helinium' zich middels

Locatie Fonotheek juni 1990

lezingen voor de brugklassen en derde klassen van de Jozef-school. Bij de permanente archeologische expositie in het Hollandiagebouw zijn voor diverse groepen rondleidingen gegeven. De opgravingen op de locaties Fonotheek en het Waaigat in de Vlaardingse binnenstad kwamen in het nieuws via lokale, regionale en zelfs landelijke kranten. Ook luisteraars van Radio Rijnmond, Stadsomroep Vlaardingen en diverse ziekenomroepen werden via interviews ingelicht over genoemde onderzoeken.

Het veldwerk vond in 1990 op een tweetal plekken in de historische kern van Vlaardingen plaats: het terrein van de Fonotheek op de hoek Hoogstraat/Peperstraat en het Waaigat aan de Markt. Beide locaties zijn gelegen op de terp waarop zich ook de Grote Kerk bevindt.
In 1989 werd het pand van de voormalige Fonotheek gesloopt. In overleg met de provinciaal archeoloog van Zuid-Holland, de oudheidkundig adviseur van Vlaardingen en Burgemeester en Wethouders van de gemeente Vlaardingen, nam de archeologische werkgroep 'Helinium', in samenwerking met de Historische Vereniging Vlaardingen, de taak op zich genoemde locatie op te graven.
Als aanvulling op de bodemkundige navorsingen zou het stadsarchief Vlaardingen een archivarisch onderzoek doen naar het terrein. Dit onderzoek is verricht en op papier gesteld door de heer M.A. Struijs in juli 1989.
Gelddonaties van particulieren, bedrijven, instellingen en de gemeente Vlaardingen maakten het mogelijk dat op 1 april de eerste schop de grond in kon gaan. Op het moment dat in september de werkzaamheden beëindigd konden worden, was niet alleen een opgravingsput van ruim vijf meter diepte ontstaan, maar was tevens een schat aan gegevens omtrent het middeleeuwse Vlaardingen verzameld.
De oudste aangetroffen bewoningssporen op de locatie fonotheek dateren uit de vroege middeleeuwen. Duidelijke resten van gebouwen konden niet worden opgetekend, maar een ingegraven mestkuil, afgedekt door een vondstlaag met achtste en negende eeuwse aardewerkscherven, maakt bewoning uit deze periode zeer aannemelijk. Deze vroegmiddeleeuwse bewoning heeft plaatsgevonden op de oevers van een riviertje dat waarschijnlijk geïdentificeerd kan worden met de "Vlaarding", bekend uit middeleeuwse en latere bronnen. Een deel van dit riviertje staat nu, in gekanaliseerde vorm, bekend als de Vlaardingse Haven of Oude Haven.
Met het opwerpen van een één meter dik kleipakket over het vroegmiddeleeuws bewoningsniveau werd in de tiende of elfde eeuw een aanvang gemaakt met aanleg van de terp. In de eeuwen hierop volgend werd de terp uitgebouwd tot de omvang die hij heden ten dage heeft. In het terplichaam werden laatmiddeleeuwse houden constructies (palen, vlechtwerk) opgegraven. Of het hier om wanden van huizen, dan wel om erfscheidingen gaat, moet nog onderzocht worden. Grote hoeveelheden aardewerkscherven en voorwerpen van metaal, hout, bot en leer konden worden geborgen. Bestudering hiervan zal de kennis van de vlaardingse middeleeuwen aanzienlijk vergroten. De gevonden dierlijke botten, visresten en schepen verschaffen ons, tezamen met plantaardige resten uit grondmonsters, veel informatie omtrent het eetgedrag van de middeleeuwse Vlaardingers.
Op de locatie het Waaigat aan de Markt konden door Helinium uitgebreide waarnemingen worden gedaan. Met vriendelijke toestemming van de eigenaar van enkele panden aan de Markt, de heer J. Groen, konden in de maanden juli-september bouwactiviteiten in verband met uitbreiding van de winkel op de achtererven worden gevolgd. Bewoningsresten uit de twaalfde tot de negentiende eeuw werden waargenomen, maar konden slechts summier worden gedocumenteerd als gevolg van het commerciële tempo waarmee het terrein werd afgegraven. De opbouw van de terp waarop de locatie zich bevond, kon zo helaas niet grondig worden bestudeerd.
Opmerkelijke vondsten waren een collectie schoeisel uit de twaalfde eeuw en een beerput uit de late achttiende eeuw die tot aan de rand toe gevuld was met onder andere aardewerk, glas-, bot- en schepmateriaal. Deze laatste vondsten zijn afkomstig uit de herberg "De Visser", die in genoemde periode gelegen was aan de hoek Markt/Smalle Havenstraat.
De resultaten van de opgravingen in de Vlaardingse binnenstad in 1990 zullen in de nabije toekomst middels een publicatie en een tentoonstelling aan het grote publiek worden gepresenteerd.

HISTORISCHE VERENIGING VLAARDINGEN

Opnieuw was het jaar 1990, wat betreft het ledenbestand, een jaar van groei. Eind december telde onze vereniging 975 leden.

De Algemene Ledenvergadering vond plaats op 27 februari in de zaal van de Bethelkerk. De reglementair aftredende bestuursleden C.J. Hart en J.J. Westerdijk werden herkozen voor een nieuwe periode. Jammer genoeg was het aftredende bestuurlid mevrouw S.W. van der Velden-van Hees niet herkiesbaar. Met een hartelijk dankwoord werd afscheid genomen van dit aktieve bestuurslid. De twee kandidaten voor de bestaande vakatures - mevrouw M. van Papeveld-Hörst en L.A. Kalden - werden door de aanwezige leden gekozen tot lid.

Na de verkiezingen voor de gemeenteraad maakte onze voorzitter K.W. van Netten bekend dat hij door zijn komende lidmaatschap van de gemeenteraad van Vlaardingen zijn bestuursfunktie voortijdig ter beschikking wenste te stellen. Met gevoelens van spijt namen wij afscheid van deze aimabele en zeer kundige voorzitter.
De vice-voorzitter W.C. den Breems werd bereid gevonden tot de volgende Algemene Ledenvergadering op te treden als waarnemend voorzitter.

Het Tijd-Schrift kwam tweemaal uit. Opnieuw zorgde de werkgroep voor een afwisselende inhoud. Het eerste nummer van 1990 besteedde aandacht aan de plek Westhavenplaats 36 - Smalle Havenstraat 1, het Soephuis en aan de jeugdherinneringen van P. Borsboom.
In het tweede nummer waren er bijdragen over de neer-

Het Weeshuis. P.J. Westerdijk juni 1980.

gestorte Britse bommenwerper, de kuipers-schavenmaker Maarten van der Vlis, de Vlaardingse brandweer en het vervolg van de herinneringen van P. Borsboom.

Zeer aktief was ook de lezingencommissie. Het jaar werd geopend met de lezing 'Van Loggers en Werven' door M.P. Zuydgeest en W.C. den Breems. Na de Algemene Ledenvergadering werden de aanwezigen in woord en beeld verhaald over de muziekgezelschappen in onze stad. 'De Vlaardingen-Cultuur en haar vervolg: Vlaardingen opgegraven' was het onderwerp van een door Helinium verzorgde lezing. Het luchtgebeuren boven Vlaardingen tijdens de oorlogsjaren 1940 - 1945 werd belicht door oud-stadgenoot A.P. de Jong. Het 200 jarig bestaan van de molen op de Korte Dijk werd onder meer gevierd met de lezing "200-jaar molen Aeolus" door J.T.M. Gunneweg. F.W. van Oststroom verzorgde een lezing over de prenten van J. Verheul Dzn, waarbij de nadruk viel op zijn prenten van oude boerderijen rond Vlaardingen. Een presentatie over het met sloop bedreigde Weeshuis werd verzorgd door J.P. ter Brugge en M.A. Struijs. De slotlezing handelde over het Vlaardingse dialect. Professor Dr. C. van Bree geassisteerd door twee studenten behandelde het dagelijkse spraakgebruik.

Het Historisch Jaarboek Vlaardingen 1990 werd op 27 november gepresenteerd in de Vleeschhal op de Markt. Wederom was een van de artikelen - Het Slagersboek van Vlaardingen - bepalend voor de lokatie en de ontvangers van de eerste exemplaren, te weten P. en J. van der Valk.

Naast dit 'hoofdartikel' van J. van Hees bevat het jaarboek een bijdrage over het oude Vlaardings van de hand van C. van Bree. De kronieken van 1939 en 1989 alsmede de gebruikelijke verslagen kompleteren de uitgave.

De zomerexcursie ging dit jaar naar Heemstede-Bennebroek. De organisatoren hadden gezorgd voor een zeer afwisselend programma. Geslaagd was ook de najaarsexcursie die voerde naar het Staelduinse bos, een dicht in de buurt gelegen prachtig stuk natuurschoon.

Bovengenoemde aktiviteiten zouden nooit tot stand zijn gekomen zonder de inzet van veel van onze leden. Hiervoor onze dank!

STADSARCHIEF VLAARDINGEN

1990 was een druk jaar voor het Stadsarchief en zijn medewerkers. In het verlengde van de organisatorische ontwikkelingen in het jaar daarvóór kon halverwege het verslagjaar geconstateerd worden, dat de personeelsbezetting voorlopig weer optimaal was. Per 3 juli werd een nieuwe archiefinspecteur benoemd. Met voortvarendheid werden plannen ontwikkeld om de al decennia bestaande selectie- en overbrengingsachterstanden van de (semi-) statische archieven van de Secretarie aan te pakken. Kijkende naar de toekomst kan met voldoening geconcludeerd worden, dat het streven om in 1995 de Secretarie-archieven tot 1962 in geschoonde toestand naar het gebouw van het Stadsarchief over te brengen gehaald zal worden.
De plannen tot uitbreiding van de archiefbewaarplaats werden in 1990 door het Bedrijf Gemeentewerken in opdracht van de stadsarchivaris nader uitgewerkt. Dit plan voorziet in een uitbreiding van de depotoppervlakte van 100 naar 160 m^2; tevens zal een einde komen aan de onaanvaardbare huisvesting van de Topografisch-Historische Atlas: er is een nieuw depot annex aparte studiezaal voor deze collectie gepland, voorzien van de nodige klimaatbeheersing. Vervolgens zullen twee nieuwe kantoorruimten verrijzen en op de plaats van de huidige fietsenstalling zal een bescheiden kantine gesitueerd worden.
Wanneer deze nieuwbouw - naar alle waarschijnlijkheid in 1994 - is gerealiseerd kan het Stadsarchief de te verwachten toevloed van gemeentelijke archiefbescheiden opvangen. Om te voorkomen dat zich op middellange termijn wederom ruimteproblemen voordoen, zullen voor de tweede helft van de jaren negentig concrete plannen ontwikkeld worden om intensiever gebruik te gaan maken van alternatieve informatiedragers. Personeel en gebruikers van het Stadsarchief zullen dan de omschakeling meemaken van 'papieren opslag' naar b.v. 'beeldplaatopslag'.
Het bezit van drie personal computers resulteerde in 1990 in enige op geautomatiseerde wijze uitgevoerde inventarisatie- en indiceringsprojecten. Zo zijn inmiddels de charterverzameling, het archief van het Stadsarchief, de archieven van het gemeentebestuur tot 1945, de fotonegatieven en de notariële protokollen geheel of gedeeltelijk op geautomatiseerde wijze toegankelijk.

Van de volgende particuliere instellingen werden archivalia verworven:
- Gereformeerde Kiesvereeniging 'De Vrienden der Waarheid' cq. Mannenvereniging van lidmaten der Nederlandse Hervormde Kerk tot onderzoek der Heilige Schrift, 1922 - 1937 , 1943 - 1958
- dr. H. Haspers, arts, 1950 - 1968
- Rode Kruis, afd. Vlaardingen, 1949 - 1959
- Biljartvereniging 't Oosten, 1961 - 1984
- Biljartbond Nieuwe Waterweg Noord, 1969 - 1981
- R.K. Parochie Johannes de Doper, 1777 - 1981
- Gemachtigde van de voedselvoorziening te Vlaardingen, 1944 - 1946.

De fotocollectie van de Topografisch-Historische Atlas werd uitgebreid met 1.500 stuks, terwijl tevens 20 tekeningen en aquarellen aan de collectie toegevoegd konden worden.

In 1990 kwamen 720 bezoekers naar de studiezaal (in 1989: 730), die in totaal 2502 bezoeken aflegden (in 1989: 2610). Dat betekende dat de studiezaal een gemiddelde bezetting van 65,1% kende. De lichte daling van het aantal bezoeken is enerzijds te verklaren door het feit, dat studenten door de zgn. tweefasenstructuur minder in de gelegenheid gesteld worden intensief archiefonderzoek te plegen, anderzijds valt te concluderen, dat de in gang gezette automatisering en verdergaande microverfilming en fotokopiëring van archivalia de noodzaak tot meerdere bezoeken wegneemt: de onderzoekers vinden de gewenste informatie sneller.

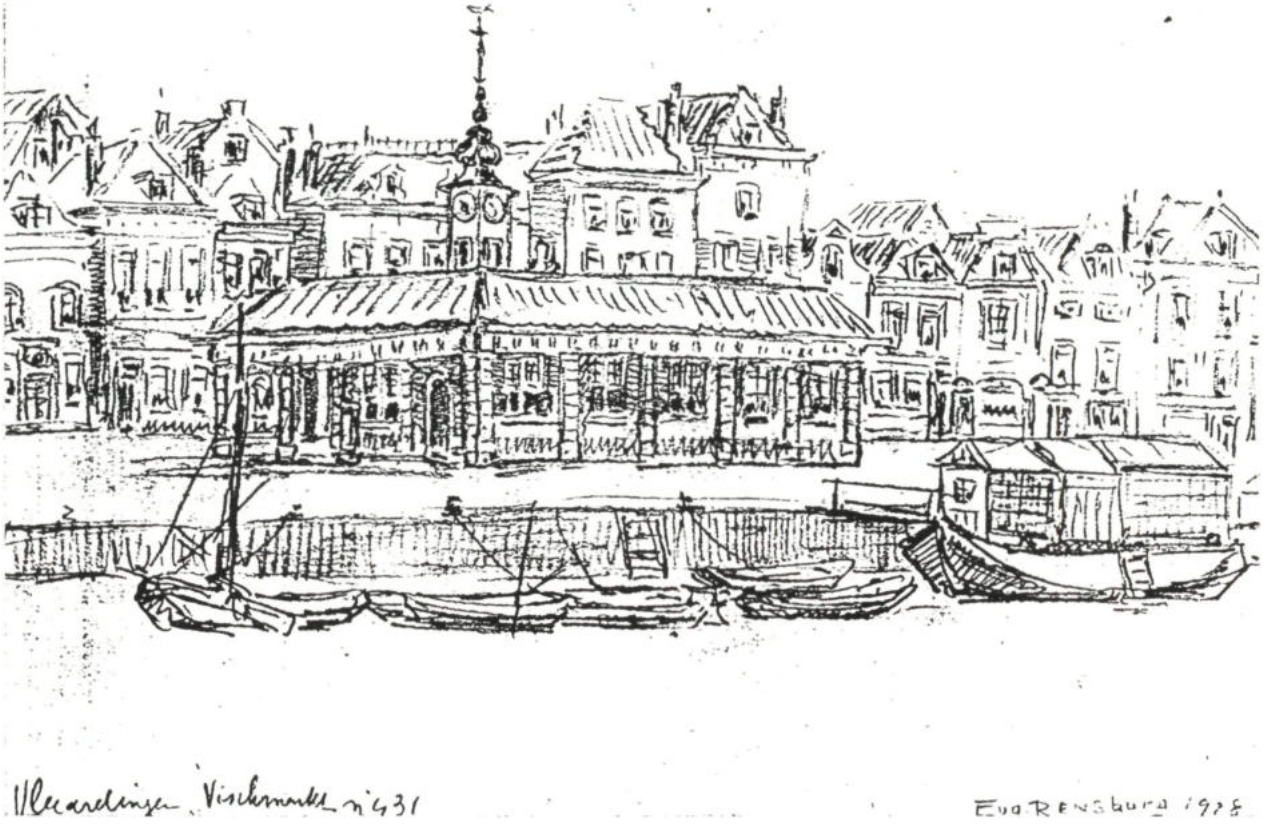
Tot slot nog een greep uit de activiteiten op het educatieve vlak:
Van september tot december was in het gebouw van het Stadsarchief de tentoonstelling 'Eeuwen leven van de wind' te bezichtigen, ingericht naar aanleiding van het 200-jarig bestaan van de stadskorenmolen 'Aeolus'. Verder werkte het Stadsarchief mee aan exposities in de Centrale Bibliotheek aan de Waalstraat, de Sint Barbaraschool, Vroom & Dreesmann ('Vlaardingen Vernieuwend Verder'), de Grote Kerk

('Schepen in Kerken'), de Stadsgehoorzaal (Revue 'Kantje Boord') en het Gemeentelijk Woningbedrijf.
Verder waren archivaris en medewerkers van het Stadsarchief veelvuldig op 'lezingenpad' en voor de microfoons van Omroep Vlaardingen werd bijna 60 keer(!) de 'stem van het archief' gehoord.
In samenwerking met de Volksuniversiteit werden cursussen paleografie voor beginners en (ver)gevorderden georganiseerd.
Het aantal publikaties van archiefmedewerkers was in 1990 indrukwekkend, te veel om in dit korte bestek op te sommen. Voorwaar een vruchtbaar jaar!

Een ieder die zich op de hoogte wil stellen van de complete wederwaardigheden van het Stadsarchief in 1990 kan een officieel jaarverslag ter inzage krijgen in het archiefgebouw aan het Plein Emaus. Overigens blijft iedere geïnteresseerde in de rijke historie van Vlaardingen óók altijd van harte welkom in het Stadsarchief! Een afspraak is niet nodig.
De archivalia, bibliotheekboeken, foto's, prenten en tekeningen uit het verleden en heden wachten op U!!

J.A.C. Mathijssen,
stadsarchivaris

De Visbank aan de Westhavenplaats in 1928. Potloodtekening door Eug. Rensburg. Schenking.

STREEKMUSEUM JAN ANDERSON

De Tweede Wereldoorlog stond in 1990 centraal.
Omdat het museum te klein was om dit onderwerp zo goed mogelijk te belichten, werd daarvoor de Burgerzaal in het Nieuwe Stadhuis gekozen.
Deze tentoonstelling trok 5000 bezoekers.
Ook in andere steden kwam dit onderwerp aan de orde. Daarvoor leenden wij materiaal uit voor een tentoonstelling over de Bezettingstijd aan het Stedelijk Museum in Schiedam.
Men deed een beroep op de foto-collectie voor publicaties over de Tweede Wereldoorlog in het algemeen en voor de boeken "Rotterdam in Barbaarse jaren" in het bijzonder.
Een deel van de oorlogsverzameling werd langdurig uitgeleend aan het Verzetsmuseum in Gouda. Ook ten behoeve van de revue "Kantje Boord" werd de oorlogscollectie gebruikt.

Het overzicht van de overige tentoonstellingen, die door het museum georganiseerd werden, kan slechts een bescheiden beeld geven van het plezier waarmee deze exposities voor de Vlaardingers tot stand kwamen. Echter zonder hulp van velen zouden deze aktiviteiten niet mogelijk zijn. Dit jaar waren dat "Oh,

De Duitse Bondspresident R. von Weizsäcker ontvangt op 13 maart 1990 in aanwezigheid van Koningin Beatrix de Geuzenpenning. In aansluiting daarop bezoekt hij de tentoonstelling over Vlaardingen en de Tweede Wereldoorlog in de Burgerzaal van het Stadhuis.

kom er eens kijken!" (speelgoed), "Al een klap van de molen gehad?" (molens), houten schooltassen en een presentatie in het Oude Stadhuis tijdens het Haring- en Bierfeest.
Daarnaast werd er materiaal uitgeleend voor een tentoonstelling over St.-Nicolaas en kerstgebruiken in Naaldwijk.
Voor exposities over het jaar 1840 kwam men uit Maasland en Loosduinen voorwerpen in Vlaardingen halen.

In het Korpsblad van de Gemeente Politie Vlaardingen verschenen weer enkele bijdragen vanuit het museum. De plaatselijke en regionale radio-programma's besteedden weer de nodige aandacht aan de aktiviteiten en ook tv-makers vonden de weg naar Vlaardingen.

Verschillende deelverzamelingen ondergingen weer een forse uitbreiding.
De collectie voorwerpen werd uitgebreid met - het is een kleine greep - speldjes van de Winterhulp, WA-vlaggetjes, een Stakingsmedaille NS, een hooikist en een paar oorlogsschoenen gemaakt van riet.
Aan de collectie Vlaardingen werd o.a. een beeldje van de kunstenaar Willem Brinkman, een wijnblik van de fa. Hoogendijk en een gedenkbord van het leesgezelschap Chrysostomus toegevoegd.

Voor het te openen Cafeetje in ons museum werd een koperen lekbak, een bord ZHB en een Oranjeboom-aansteker ontvangen. (totaal 1080 stuks).
Spotprenten en cartoons 1940 - 1945 en 33 huurboekjes uit de Babberspolder (1941 - 1974) vormden een klein onderdeel van de uitbreiding (349 stuks) van de museumbibliotheek.
Prenten van het Hollandia-gebouw (Peter Dumas) en Verdwijnend Vlaardingen (Paul Westerdijk) waren ook weer een fractie van de 798 stuks die weer bij de Collecties Jan Anderson gerekend kunnen worden.
Het aantal bezoekers bedroeg 2605 exclusief de duizenden die buiten het museum de tentoonstellingen bezochten.
Er stonden in 1990 meer dan 300 Vrienden-van-het-Museum ingeschreven.

Het Stichtingsbestuur bestond in het verslagjaar uit: Mevr. W.G. van Lier-te Flierhaar, N.A. Nieuwstraten, J. Stigter, G.H.B. Anderson, G.J.M. Bierling, P.F.A. Pouwer en F. Nipius.

MUSEUM IN BEWEGING

1990 zal in de geschiedenis van het Visserijmuseum tot de meer opzienbarende jaren gaan behoren. Niet alleen vond er een wisseling van de wacht plaats in de staf van het museum, maar tevens werd een begin gemaakt met een ingrijpende reorganisatie.
Direkteur J. van Dorp, vanwege gezondheidsproblemen uit de running, werd per 1 maart vervangen door interim-manager drs. F.R. Loomeijer. Deze begon zijn werkzaamheden met de opdracht een reorganisatie door te voeren teneinde de museumorganisatie efficiënter te maken en middelen te vinden voor noodzakelijke veranderingen.
In september werd het "Plan Visserijmuseum" gepresenteerd. Dit bevatte drie onderdelen: een personeelsplan, een verbouwings- en herinrichtingsplan en een zogenaamd omgevingsplan.
Het personeelshoofdstuk ging uit van het samenvoegen van de technische- en openbare dienst alsmede de

Op 5 mei 1990 lag de VL 92 "Balder", de enige originele zeillogger die nog bestaat (eigendom van het Nederlands Scheepvaartmuseum te Amsterdam) voor de deur van het museum. Het was voor het eerst na zestig jaar dat er weer een zeillogger in de Vlaardingse haven te zien was.

afdeling collectiebeheer tot een "algemene dienst". Tevens werd de staf ingekrompen.
Het verlies van in totaal twee formatieplaatsen leverde de financiële vooruitzichten op om een deel van de verbouwings- en herinrichtingsplannen te kunnen verwezenlijken en in de toekomst het museale beleid nieuwe inhoud te geven. De verbouwingsplannen behelsden in de eerste plaats een verbetering van de publieksvoorzieningen (grotere ruimte voor tijdelijke exposities en een betere routing) en het kreëren van werkruimten voor de technische mensen en de konservator.
Het omgevingsplan trok nogal de aandacht en stond in korte tijd bekend als "het kraanplan". Kern van dit plan is het realiseren van een museumkade voor het museum met een "ingeleend" museumschip aan een steiger, haringtonnen, wagens etc... op de kade en voor de Vettenoordsekade de replica van de oude mastenkraan die een halve meter boven het museum uit zal torenen.

Eveneens opvallend was de beslissing het museum op maandag voor het publiek te sluiten. Dit ging in per 1 augustus en had nauwelijks invloed op de overigens teleurstellende bezoekcijfers.

Grote steun werd in 1990 ondervonden van de Vereniging Vrienden van het Visserijmuseum. Niet alleen financierde de vereniging een deel van de zomerexpositie "Katwijk gekleed en geschilderd" maar daarnaast organiseerden en betaalden de "Vrienden" "Stoom op Haring", een grote tentoonstelling over de geschiedenis van de stoomlogger in de herfst van het jaar. initiator M.P. Zuydgeest schreef het begeleidende boek "Stoom op Haring" dat in een co-produktie van de "Vrienden", het museum en uitgeverij De Alk op de markt werd gebracht.

Kortom, 1990 was een jaar van uitersten waarin de basis werd gelegd voor een toekomstig beleid. Gezien de ingrijpende veranderingen in de organisatie was het tentoonstellingsprogramma beperkt van omvang. In samenwerking met het Katwijks museum werd de expositie "Katwijk gekleed en geschilderd" ingericht. In samenwerking met het Noordelijk Scheepvaartmuseum te Groningen hingen in dezelfde zomermaanden een dertigtal werken van de Haagse kunstenaar W.J. Dijk op de galerij.
Met de tentoonstelling en het boek "Stoom op Haring" lieten zowel de "Vrienden" als het museum zien welke kant het in de toekomst op moet. In dezelfde tijd dat boek en expositie gepresenteerd werden, verscheen de eerste editie van "Netwerk", een halfjaarlijkse uitgave van de Vereniging Vrienden. Ondanks teleurstellende cijfers en inkrimpingen in de personele sfeer gaf 1990 juist door dit soort initiatieven alle aanleiding om met een gefundeerd optimisme een nieuw beleid gestalte te geven.

Aantal bezoekers:
12.535 betalend (waarvan 5.448 jeugd)
2.787 gratis
15.322 totaal

Bibliotheekbezoek:
549 bezoekers waarvan 166 tijdens de maandelijkse bibliotheekavonden. 737 keer werden foto's besteld uit het archief hetgeen neerkomt op bijna een verdubbeling ten opzichte van 1989.

KRONIEK VAN VLAARDINGEN 1940

Door Matthijs A. Struijs.

januari

1 Aantal inwoners van Vlaardingen 31.037. Van Vlaardinger-Ambacht 6.699.

In Vlaardingen staan 316 woningen leeg. De meesten daarvan in de huurprijsklasse van 4 gulden 26 cent tot 5 gulden 50 cent per week. In aanbouw zijn 33 woningen.
In Vlaardinger-Ambacht staan 33 woningen leeg.

In de gemeentehavens van Vlaardingen arriveerden in 1939 elf koopvaardij-schepen.
Aan de Nieuwe Matex kwamen 55 schepen aan. Bij de ENCK 96 en in de Vulcaanhaven 371.

3 Het weekloon voor 20 uur per week van de werkster in het Raadhuis van Vlaardinger-Ambacht wordt verhoogd van 4 gulden tot 5 gulden, ondanks het feit dat haar werkzaamheden zijn verminderd door de aanleg van een centrale verwarming.

Bij de arbeidsbeurs staan 2.322 werkzoekenden ingeschreven.

Aanbesteed is het bouwen van 8 cellen bij het politiebureau. Gegund aan de laagste inschrijver Johannes Blok te Vlaardingen voor 2.884 gulden en 90 cent.

Postbesteller J. Moerman viert zijn 25-jarig dienstjubileum bij de Posterijen. Van de directie ontvangt hij een fauteuil en een schilderstuk.

6 In Vlaardinger-Ambacht wordt in het gebouw Kethelweg 100 de Neutrale Kleuterschool 'De Kleuterhof' geopend.

7 Aan de Joubertstraat geopend het nieuwe Rooms-Katholieke Jeugdhuis.

12 Bij boekhandel Dorsman & Odé voor 45 cent verkrijgbaar de brochure: 'Hoe bewaar ik mijn levensmiddelen in oorlogstijd?'.

13 Te Driebergen op bijna 76-jarige leeftijd overleden de heer A. van der Windt, vroeger eigenaar van de Tabaksfabriek 'De Zeeman'. De overledene was voorts kerkvoogd van de Hervormde Gemeente, regent-penningmeester van het Diaconiehuis der Hervormden aan de Emmastraat en bestuurslid van de Vereeniging Ziekenverpleging.

15 Gedurende de ijsperiode behandelde de E.H.B.O. tot dusver 8 hersenschuddingen, 2 onderbeenbreuken, 2 gebroken polsen en 70 ongevallen van diverse aard. De nieuwe baanslee voor het vervoer van gewonden heeft hierbij goede dienst bewezen.

17 In gebruik genomen de nieuwe kook-inrichting van de Commissie voor Kindervoeding in het pand Oosterstraat 32.

19 Opgericht is de N.V. Scheepvaart- en Visscherijmaatschappij 'Irene', onder directie van P.D.N. Jonckheer.

Het R.K. Jeugdhuis, 7 januari (foto ca. 1970).

24 'In jaren en jaren niet gebeurd': ijspret in de Oude Haven. Het personeel van Sprij's Meubelfabriek organiseert een ijshockeywedstrijd op het ijs in de Oude Haven.

Een onbekend vliegtuig dat boven Dan Haag wordt gesignaleerd, wordt door één van de modernste Nederlandse jachtvliegtuigen verjaagd. De jacht is boven Vlaardingen goed te zien.

Ene A.J.V. uit Vlaardingen heeft fietsend bij het omslaan van een hoek geen tekens gegeven of althans zijn hand niet lang genoeg uitgestoken gehouden. Dat kost hem voor de kantonrechter een boete van 2 gulden of 1 dag hechtenis.

25 De Bethelkerk aan de Burg. Verkadesingel te Vlaardinger-Ambacht in gebruik genomen.

27 P. Brons, stuurman op het getorpedeerde motorschip 'Sliedrecht', keert in Vlaardingen terug, na een wekenlang verblijf in een Schots ziekenhuis, waar hij met vier andere mannen van het schip werd verpleegd als gevolg van de ontberingen die hij leed tijdens het zeven dagen in een open boot rondzwalken op zee. De mannen werden gered door de Engelse trawler 'Merisia'.

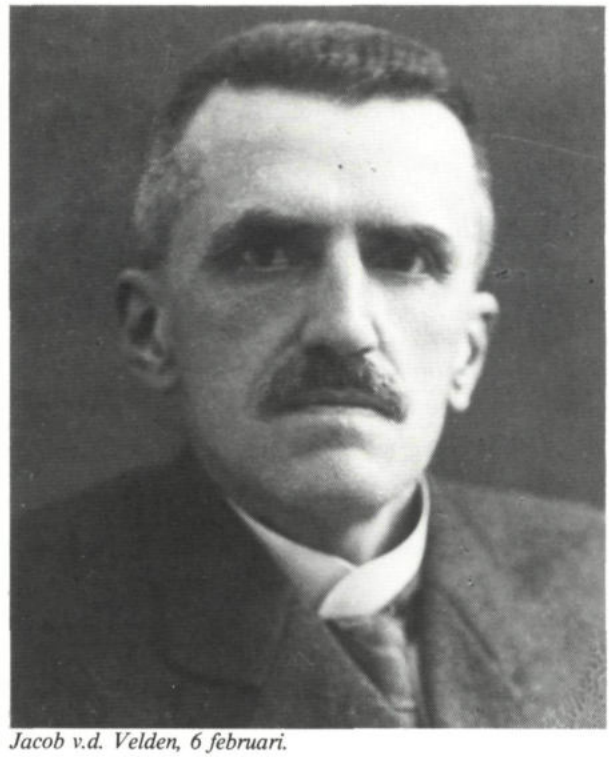
31 De Buurtvereeniging 'Beatrix" (Diepenbrockstraat/Messchaertplein) bezorgt haar leden, ter gelegenheid van de verjaardag van Prinses Beatrix, vlees en vet. Voor de kinderen wordt de film 'Ons Prinsesje loopt' vertoond.

februari

4 In het Luxor-Theater wordt op zondagmorgen door de Plaatselijke Culturele Centrale vertoond de film 'Drie kameraden', naar het boek van Remarque.

5 Het personeel van bakkerij firma A.J. van der Houwen schenkt een bedrag van 25 gulden, oorspronkelijk bestemd voor eigen genoegen tijdens de vakantie, aan het Finsche Roode Kruis, wegens de oorlog tussen Finland en Rusland.

6 Op 66-jarige leeftijd overleden Jacob van der Velden, oud-onderwijzer aan de Van Kampenschool, later administrateur van de Vereeniging voor Bijzonder Christelijk Schoolonderwijs. Hij was van 1927 tot 1935 lid van de gemeenteraad van Vlaardingen voor de Christelijk Historische Unie en jarenlang voorlezer in de Grote Kerk en lid van het Kiescollege van de Hervormde Gemeente.

Jacob v.d. Velden, 6 februari.

8 Het 25 centimeter dikke ijs in de Oude Haven gebroken door een sleepboot.

9 De plaatsen in de Bethelkerk zullen 'gemengd', dus vrouwen en mannen dooreen, worden verhuurd.

In de Harmonie een geslaagde 'Finsche Avond', georganiseerd door het Comité tot Hulpverlening aan het Finsche Roode Kruis. Opbrengst van de tombola: 240 gulden.

Burgemeester-secretaris J. Luyerinck, 16 februari.

12 Commissaris van Politie en Waterschout J.M. van der Hout is 25 jaar als zodanig in Vlaardingen in funktie. Wegens de tijdsomstandigheden onttrekt hij zich aan alle huldebetoon door die dag uitstedig te zijn.

15 Ten gevolge van een explosie is het motortankschip 'Den Haag' van de N.V. Petroleum-Industrie-Maatschappij te Den Haag, op de oceaan gezonken. Van de 39 opvarenden werden er dertien gered, nadat zij 75 uur in een reddingsboot hadden doorgebracht. Nog 26 mannen worden vermist. Bij de geredden zijn zes Vlaardingers, bij de vermisten elf.

16 J. Luyerink is 20 jaar burgemeester-secretaris van Vlaardinger-Ambacht.

Veldwachters te paard. C. van der Werf (l) en C. Molendijk, 23 februari.

23 C. van der Werf is 20 jaar veldwachter te Vlaardinger-Ambacht.

De burgemeester van Vlaardinger-Ambacht roept de bevolking van die gemeente op materiaal beschikbaar te stellen voor een in te richten noodziekenhuis ten behoeve van 'luchtgewonden' in tijd van oorlog.
Het gaat om 40 éénpersoonsledikanten met toebehoren, bedkastjes, handdoeken, katoenen hemden en keper borstrokken.
Als de oproep onvoldoende resultaat oplevert, zal te zijner tijd vordering van deze artikelen volgen.

28 W.M.W. Don beëdigd als makelaar van haring, visch, fust enz.

Van de vermiste Vlaardingse bemanningsleden van het motortankschip 'Den Haag' is het lijk van de 62-jarige B. Vons aangespoeld.
De geredde bemanningsleden zijn per vliegtuig in ons land teruggekeerd.

J.M. van der Hout, 12 februari.

Uitgaansdag kuipersbazen met echtgenoten. Uiterst links W.M.W. Don, 28 februari.

maart

2 Op 64-jarige leeftijd overleden Johannes Cornelis Snoek, oud-commies bij de Nederlandse Spoorwegen, waarvan ruim 41 jaar op het Station Vlaardingen.

4 M. van der Ende is 40 jaar in dienst bij de Wijnimport der firma A. Hoogendijk Jzn.

8 Verschenen is het boek 'Janus Krul & Zoon', het derde boek van Jaap Kolkman.
Gebonden: 2 gulden en 90 cent.

10 Een hengelconcours, georganiseerd door de Vlaardingsche Hengelaarsvereeniging 'De Zwervende Visscher', wordt gewonnen door de Vlaardingsche Hengelaars Vereeniging 'Ons Genoegen'. Uit de vangst tijdens dit concours bleek hoezeer de strenge vorst onder vissen heeft huisgehouden: 'Ons Genoegen' won de wisselbeker met het enige visje dat gevangen werd! Tijdens eerdere concoursen werden ongeveer 1.000 vissen gevangen.

Te Den Haag overleden P. van Dusseldorp A.M. zn., vroeger oudste firmant van Stoommeelfabriek 'De Maas' van de firma A.M. van Dusseldorp.

15 C. Poot is 25 jaar schipper bij de Visscherij-Maatschappij 'Vlaardingen'. Van de directie ontvangt hij een gouden horloge met inscriptie. Van de collega schippers en het schuurpersoneel een stoel.

21 C. van der Hoest is 25 jaar chauffeur bij de Nieuwe Matex.

24 Ds. Th.G. Tonnon neemt in de Grote Kerk afscheid van de Hervormde Gemeente te Vlaardingen, wegens vertrek naar de Hervormde Gemeente te Amsterdam.

25 De zwarte bouvier van Glansdorp heeft 20 kippen van de veehouder J. Vente te Vlaardinger-Ambacht vermoord.

26 De De Ruytermedaille in zilver, voor verdienstelijke daden voor de Nederlandsche Scheepvaart, wordt toegekend aan P. Brons, 1e stuurman van het m.s. 'Sliedrecht'. (zie ook 27 januari)

27 Paasvuur voor de Rooms-Katholieke Organisatie voor de Mannelijke Jeugd, 'De Kruisvaart', op het terrein van boer J.L.A. van Mil, Kethelweg 54 te Vlaardinger-Ambacht.

april

1 Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Bernhard bezoekt de militaire stellingen in Vlaardingen en Vlaardinger-Ambacht.

Door W.F.J. Reij, oud-notarisklerk, is opgericht het Bemiddelingsbureau 'De Vraagbaak', Arnold Hoogvlietstraat 9, voor het kopen en verkopen van onroerend goed, het bezorgen van hypotheken, adviezen op notarieel gebied etc.

2 Over twee vermiste Vlaardingse bemanningsleden van het schip 'Den Haag' is zekerheid verkregen: de broers Korstiaan en Jacob van der Pijl, (42 en 34 jaar) zijn op jammerlijke wijze omgekomen.

3 In de vacature Tonnon, predikant der Hervormde Gemeente, is beroepen Ds. A.J. van Rhijn te Oppenhuizen bij Wymbritseradeel in Friesland.

5 In het Hertenkamp aan de Hofsingel vier damherten ondergebracht. Hoewel de hekken al verhoogd waren, verdwenen de dieren direct na hun vrijlating in het Hof, waar zij echter weer spoedig werden gevangen. De hekken worden nog meer verhoogd.

C. de Jong, redactionele en technische verzorger van het Visscherijblad van de Nieuwe Vlaardingsche Courant en tevens gemeenteraadsverslaggever voor die krant, neemt wegens vervroegd pensioen, na 47 jaar, afscheid van N.V. Dorman & Odé's Boekhandel en Drukkerij.
'Door te vertrekken brengt de heer De Jong een offer,

C. de Jong, 5 april (foto 1930).

waardoor een werkloze zijn plaats kan innemen.'

8 Op 88-jarige leeftijd te Wemeldinge overleden P. Lindenbergh, onder meer oprichter van de Eerste Nederlandsche Coöperatieve Kunstmestfabriek (E.N.C.K., later Windmill Holland, nu Hydro Agry) te Vlaardingen.

9 Met een fruit/bloemenmand, die is versierd met linten in de Vlaardingse kleuren en met sympathieke toespraken door de burgemeester en het oudste raadslid, neemt de gemeenteraad afscheid van raadsverslaggever C. de Jong.
NB. Postuum wil uw kronieksamensteller zich bij deze hulde van harte aansluiten. Want wat in het officiële raadsverslag wat duister bleef, werd door De Jong in zijn verslaggeving zeer helder uiteengezet en daar had steller dezes bij het maken van de kronieken van 1934 tot heden veel steun aan.

Het voorstel tot invoering van het gebed bij de aanvang van de gemeenteraadsvergaderingen te Vlaardingen, ingediend door de Rooms-Katholieke Gemeenteraadsfractie op 22 januari jl., wordt met 14 tegen 7 stemmen verworpen.

11 De N.V. Havenbedrijf Vlaardingen-Oost krijgt vergunning tot het oprichten van een gereedschapmakerij op het perceel Schiedamsedijk 2a.

12 'Een oproep aan de Burgerij!
Zonder de bedoeling te hebben om de bevolking erger te verontrusten dan nodig is, acht ik het toch mijn plicht om met het oog op alle mogelijkheden, als gevolg van de benarde positie van ons land tusschen de oorlogvoerende mogendheden, de bevolking op te wekken tot saamhorigheid en offervaardigheid'.

Aangekondigd wordt een Grote Openbare Vergadering van de N.S.B. op 23 april in de Harmonie, waar o.m. C. van Geelkerken, plaatsvervangend Leider der N.S.B., zal spreken over het onderwerp: 'Einde der Democratie - De Nieuwe Orde'.

14 Op bijna 70-jarige leeftijd overleden Gerrit van der Burg, oudste firmant van de firma C. van der Burg & Zonen, Machinale kuiperij en kistenfabriek.

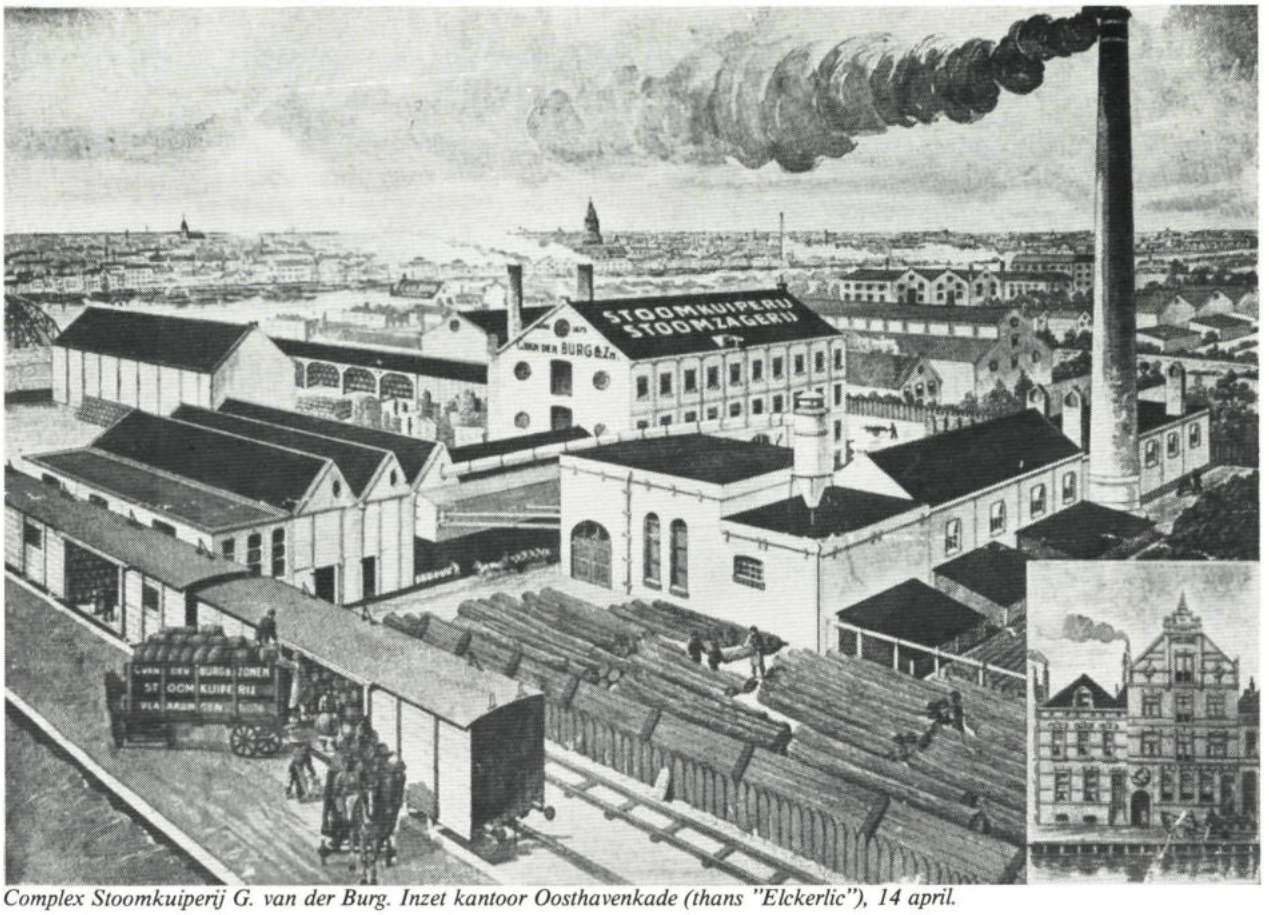
17 In verband met de veiligheid van het verkeer is het verboden zich op rolschaatsen voort te bewegen of te bevinden op de Vetteoordskade tussen Diepenbrockstraat en Wagnerstraat en in de Röntgenstraat.

22 De aangekondigde Grote Openbare Vergadering van de N.S.B. in de Harmonie op 23 april wordt in verband met de afkondiging van de Staat van Beleg verboden.

24 In het Handelsregister ingeschreven: F.J. van Tienen Hzn, Peppermint and Pharmaceutic Works (PPW).

25 Drie jongens van 10 en 12 jaar oud, (genaamd Hendrik Voogd, Bertus Spruijt en Jacob ten Cate, resp. wonende in de Schoolstraat, aan de Markt en in het Westnieuwland), beklimmen de toren van de Grote Kerk. Eén van hen trachtte met de hand de wijzers van het uurwerk te verzetten. Na drie uur op het Politiebureau te hebben doorgebracht, werden ze door hun ouders afgehaald.

30 De burgemeester van Vlaardingen stuurt Prinses

Complex Stoomkuiperij G. van der Burg. Inzet kantoor Oosthavenkade (thans "Elckerlic"), 14 april.

Juliana ter gelegenheid van haar 31e verjaardag een felicitatie-telegram, met daarin de bede: 'Moge God U nog tal van jaren sparen in ons vrij en onafhankelijk Nederland'.

mei

3 Bloemist J. Vogel wint op de bloemententoonstelling 'Polyantha', gehouden in het Volkspark te Schiedam, een kleine gouden medaille voor bindwerk.

5 In de Grote Kerk afscheidsdienst wegens emeritaat van Ds H.A. Heijer.

7 Op 73-jarige leeftijd is overleden Pieter de Willigen Wzn, 'de bekende smid van de Hoogstraat'.

8 De moeders van Vlaardingen worden per advertentie opgeroepen mee te doen aan de 'Vrouwen-Vredesgang', een stille rondgang, getuigend voor vrede, liefde en gerechtigheid, te houden op 18 mei 1940 te Amsterdam.

Te Schiedam wordt de eerste paal geslagen voor het nieuwe slachthuis, een project van de gemeenten Schiedam, Vlaardingen, Vlaardinger-Ambacht, Maassluis en Maasland.

10 Nederland in oorlog met Duitsland.

Smederij P. de Willigen, 7 mei.

Nederland aan de grens en uit de lucht aangevallen.

Kerkdienst in de Remonstrantse Kerk aan de Hoflaan. De dienst wordt zo tijdig beëindigd dat iedereen in de gelegenheid zal zijn de nieuwsberichten van het A.N.P. om 8 uur te beluisteren.

Rouwadvertentie:
'Op 10 mei, zijn 30en Verjaardag is mijn beste trouwe man opgeroepen: Piet van Dijk.
R. van Dijk-van IJperen, Callenburgstraat 105'. In de advertentie van zijn ouders wordt Piet van Dijk genoemd: 'Als eerste slachtoffer in de strijd gevallen'.

12 Pinksteren 1940: bijna de gehele dag luchtalarm. Niemand mag op straat, behalve leden van de Luchtbeschermingsdienst. Alle kerkdiensten zijn afgelast.

In plaats van kaarten.

Op 10 Mei, zijn 30en verjaardag, is mijn beste trouwe Man opgeroepen,

Piet van Dijk.

R. VAN DIJK-van IJperen.

Callenburgstraat 105. 8989 12

In plaats van kaarten.

Met diep leedwezen geven wij kennis, dat onze ge'iefde Zoon, Broeder en Oom,

Pieter van Dijk,

als eerste slachtoffer in den strijd is gevallen. 8990 17

K. VAN DIJK.
A. VAN DIJK-van der Meyden
en verdere Familie.

Vlaardingen, 15 Mei 1940.
1e Van Leijden Gaelstraat 81.

14 Muziekvereeniging 'Voorwaarts' bestaat 35 jaar.

Vanuit Vlaardingen is te zien dat Rotterdam gebombardeerd wordt.

15 De Nieuwe Vlaardingsche Courant schrijft: 'Wij leven snel tegenwoordig. Vrijdag schreven wij op deze plaats: 'Nederland in oorlog met Duitschland' en nu, 5 dagen na den onheilsvollen nacht van Donderdag op Vrijdag, moeten wij berichten, dat Nederland bezweken is voor de enorme overmacht. De strijd was té ongelijk'.

De vergunningen voor de verkoop van sterke drank worden ingetrokken.

Door de stagnatie in de aflevering van water uit Rotterdam, in verband met het bombardement op 14 mei, is de waterleiding afgesloten. Een tankwagen brengt water rond.

15-16 Een groot aantal slachtoffers van het bombardement op Rotterdam heeft in de zaal van 'Liefde en Vrede' aan de Gedempte Biersloot en in de Harmonie de nacht doorgebracht.

16 Ingevoerd wordt de Duitse zomertijd, die een vervroeging van de Nederlandse tijd met 1 uur en 40 minuten betekent.

17 Aan schepen, van welke nationaliteit ook, wordt verboden de havens of de Nieuwe Waterweg te verlaten. Pogingen daartoe zullen met geweld worden tegengegaan.

Als wettig betaalmiddel worden zilverbons in omloop gebracht, met een waarde van 1 gulden en van 2 gulden en 50 cent.

Zilverbons, 17 mei.

Daklozen uit Rotterdam zullen onder meer in Vlaardingen worden ondergebracht. Het gaat om 3 à 4.000 personen.
De verduisteringsvoorschriften blijven gehandhaafd.

17 De Commissaris van Politie roept de Vlaardingse bevolking op zich van alle uitingen ten aanzien van de verrichtingen der Duitse troepen te onthouden. Verder moeten alle postduiven worden gedood.

20 Het haantje van de toren van de Nieuwe Kerk aan de Binnensingel, dat al enige tijd een bedenkelijke slagzij vertoonde, is in de oorlogsdagen naar beneden gekomen zonder ongelukken te veroorzaken.

Een groot aantal uit Rotterdam geëvacueerden kan niet bij de Vlaardingse burgerij worden ondergebracht. Voorlopig worden zij in de zalen Harmonie en Excelsior ondergebracht en later in het hulpziekenhuis in School A en in de Marnixschool aan de Groen van Prinstererstraat.

20-21 Luchtaanval van Engelse bommenwerpers op de Oude Matex aan de Maassluissedijk.

De Oude Matex Maassluissedijk, 20 mei.

22 Mits ze niet zullen uitvliegen, behoeven postduiven niet meer te worden gedood.

24-25 Een Engels vliegtuig werpt bommen af op een weiland bij de spoorlijn Vlaardingen-Maassluis. Van de woning van veehouder Doelman worden de ruiten verbrijzeld.

In Vlaardingen wonende Belgen, Engelsen, Fransen en Polen moeten zich melden op het Politiebureau, in gevolge artikel 4 van het Vreemdelingenreglement.

De gemeente Vlaardingen publiceert een omrekeningstabel Nederlands Geld - Duits geld en andersom. 1 gulden is 1 mark 50.

31 De Luchtbeschermingsdienst Vlaardingen stelt een 'klein alarm' in: alleen de sirenes op de Sunlightzeepfabriek en/of die op de Margarinefabriek R.O.M.I. zullen in werking worden gesteld als vliegtuigen boven de Maas of boven de spoorbaan vliegen.

In verband met het gevaar van typhus moeten de bad- en zweminrichtingen tot nader order gesloten blijven.

juni

1 De E.V.A.G. en de V.A.O.M. krijgen vergunning voor een autobusdienst Vlaardingen-Schiedam. In Schiedam kan op de Koemarkt worden overgestapt op de tram van de R.E.T.M. naar Rotterdam.

P. Droppert, hoofd van de Prinses Julianaschool aan de Stationsstraat, is 40 jaar in dienst van het Christelijk Onderwijs.

3 150 werklozen vertrekken voor 4 weken naar de werkverschaffing in Giethoorn en andere plaatsen.

3-4 Uit het nachtrapport van de Vlaardingse politie: "Van 12.00 - 12.15 uur is er boven de stad hevig ge-

Personeel Prinses Julianaschool Stationsstraat. Vooraan staande P. Droppert, 1 juni.

schoten door afweergeschut op overkomende vliegtuigen. Het was levensgevaarlijk zich op straat te bevinden, daar een regen van vallende scherven boven de stad en in het Hof neerviel'.

7 Op de Paardenmarkt worden 23 paarden, 2 hitten en 3 veulens aangevoerd. De prijzen varieeren voor werkpaarden van 150 - 400 gulden en voor de hitten van 200 - 350 gulden. De handel is matig.

12 De Nederlandsche Middenstandsbank koopt het villapand aan van dokter Stoop aan het Verploegh Chasséplein 1.

Klaas Hoogerwerf, kruiersbaas bij de firma Betz & Van Heyst, is 50 jaar bij deze firma in dienst.

17 Op de Algemene Begraafplaats 'Emaus' wordt het stoffelijk overschot van de drie Engelse militairen ter aarde besteld, die bij het vergaan van Loodsboot No. 19 op 11 mei in de omgeving van Vlaardingen het leven lieten. Het waren J.A. Corril Hill, commander, T. Higgs en T. Goshanck, matrozen.

Villa van Dokter Stoop, Verploegh Chasséplein, 12 juni.

19 Op 64-jarige leeftijd is overleden Salomon Frenkel, oprichter van Sal. Frenkel's Handelmaatschappij.

Geruchten als zou de bevolking van Vlaardingen en omstreken worden geëvacueerd, worden tegengesproken.

Tijdelijk graf van Arie Wapenaar te Gilze-Rijen, 21 juni.

21 Op de Algemene Begraafplaats Emaus herbegraven korporaal Arie Wapenaar, in de oorlogsdagen gesneuveld in Gilze Rijen en aldaar tijdelijk begraven.

In de eerste vergadering van de Vlaardingse gemeenteraad na de Duits inval houdt burgemeester M.C. Siezen de volgende rede: 'In deze eerste vergadering van uwen raad, na het uur, waarin de rouw over ons Vaderland is gekomen, wil ik in uw midden eerbiedig gedenken de mannen, die hun leven hebben gelaten in den strijd voor onze onafhankelijkheid.
Ook in Vlaardingen zijn er, die hun echtgenoot, hun vader of hun zoon hebben moeten afstaan. Vanaf deze plaats spreek ik een woord van hartelijk medeleven met de door de getroffenen nagelaten verwanten.
Met smart denk ik ook aan onze geëerbiedigde Landsvrouwe, die ons meer dan 40 jaren met grote liefde en wijsheid heeft geregeerd, alsmede aan onze stadgenooten, die thans ver van vriend en maagschap in de verstrooiing zijn.

Er is bij veel, wat tot droefheid stemt, reden tot dank. Bij alle dreiging bleef Vlaardingen als stad gespaard voor verwoesting en kon zelfs nog vluchtelingen uit andere, zwaar getroffen plaatsen opnemen. In dit verband moet dankbaar erkend worden de goede burgerzin, welke zich in de uren der beproeving heeft geuit. Nooit werd een vergeefsch beroep gedaan op de offervaardigheid, op het verleenen van persoonlijke hulp, of, en ik denk hier in het bijzonder aan hen, die bij den luchtbeschermingsdienst zijn ingedeeld, op het vervullen van den plicht om de posten te bezetten, ook al was daaraan een gevaar voor eigen leven verbonden. Wij staan thans voor een nieuwen tijd, voor nieuwe verhoudingen, welke aan ons allen, stadsbestuur zoowel als burgerij, nieuwe eischen stellen. Allereerst den eisch, dat wij de nieuwe gegeven verordeningen eerbiedigen en naleven. Dan, dat wij onszelf opleggen zelfbeheersing, dat vanzelf leidt tot soberheid in het gebruik van het woord. En tenslotte zullen wij met waardigheid en fierheid onze plicht moeten doen, zoodat de regeering, die in deze nieuwe omstandigheden over ons is gesteld, zal moeten erkennen, dat het in ons gesteld vertrouwen niet misplaatst is.
Ik heb gezegd'.

23 De 35-jarige J. van der Werf, die in zijn woning aan de Baljuwstraat door een granaat werd getroffen, is in het ziekenhuis overleden.

24 Ds. H.J. Heida, sedert 1920 Gereformeerd predikant in Vlaardingen, herdenkt zijn 40-jarig ambtsjubileum.

juli

5 Vier Rijksveldwachters, drie te Vlaardingen en één te Vlaardinger-Ambacht, krijgen aansluiting op het telefoonnet.

7 In de Grote Kerk wordt een dank- en gedenkdienst gehouden met de teruggekeerde Vlaardingse militairen, waarbij ook de gevallenen worden herdacht.

8 Op bevel van de Duitse Commissaris voor de demobilisatie van de Nederlandse weermacht moeten de met groot-verlof gezonden onderofficieren, korporaals en soldaten zich opnieuw bij de burgemeesters melden. Op verzuim worden straffen gesteld.

10 Burgemeester en Wethouders van Vlaardingen besluiten een speelveld in het Oranjepark voor publiek gebruik open te stellen.

12 De burgemeester van Vlaardingen roept de bevolking dringend op zich tegenover de Duitse bezetting correct te gedragen. Maatregelen tegen de beledigende houding die sommige Vlaardingers aannemen, kunnen de gehele bevolking treffen.

In verband met de tijdsomstandigheden maken de patroons in de bouwvakken bekend dat de rekeningen voortaan per kwartaal zullen worden aangeboden in plaats van per jaar.

13 Heropend is de vroegere zaak van P. Buisman, Pad 1, onder de naam 'Poorter's Woninginrichting'.

15 Er zijn 40 Vlaardingse kinderen opgegeven voor een twee tot drie maanden durend verblijf in Salzkammergut in Oostenrijk. Dit op uitnodiging van de Gouwleider van Boven-Donau in Boven-Oostenrijk.

De Vlaardingers worden erop gewezen dat in het verkeer het Duitse militaire verkeer steeds voorrang heeft.

26 Tot Gemeenteveldwachter van Vlaardinger-Ambacht is benoemd P. van Spronsen te Monster.

Inwoners van Vlaardinger-Ambacht verzoeken B & W van die gemeente om de schuilloopgraven alsnog te doen overdekken, in verband met het gevaar van granaatscherven van het afweergeschut.

Op 72-jarige leeftijd te Den Haag overleden mevrouw C.J. Chimair van Oudendorp, van 1897 - 1926 hoofd der Gemeentebewaarschool aan het Westnieuwland.

Handwerkklas van mevr. C.J. Chimair van Oudendorp, 26 juli.

augustus

2 De in de oorlogsdagen door burgers ingeleverde sierwapens (souvenirs) kunnen op het politiebureau worden afgehaald.

5 De kunsthandel Vogel, Westhavenplaats, verplaatst en vernieuwd. In het pand werd een antiek plafond uit begin 1600 teruggevonden, evenals een antieke schouw. Zij werden beide gerestaureerd.

De motorlogger 'Marie' VL 49, van firma H. van der Burg verkocht aan J.J. van der Toorn Azn te Scheveningen. De 'Marie' was het laatste schip van de vroeger vijf schepen tellende vloot van de firma Van der Burg.

De stoomlogger 'Flevo IV', VL 147, van de N.V. Stoomvisscherij 'Flevo IV', directie P.H. van Abshoven, verkocht aan Meerburg's Noordzeevisscherij Mij. te Katwijk aan Zee.

9 Het hoofd van de Luchtbeschermingsdienst, Th. Werner, roept de bevolking op van zonsondergang tot zonsopgang nauwkeuriger te verduisteren.

L.M. van den Berg is 40 jaar bij de Vrijwillige Brandweer en heeft tevens de pensioengerechtigde leeftijd bereikt.

11 In de Grote Kerk bevestiging en intrede van Ds. A.J. van Rhijn.

14 Vlaardinger-Ambacht bereidt een plan tot uitbreiding van de gemeente voor.

16 Op last van de Duitse overheid maakt de burgemeester van Vlaardingen bekend dat sabotage van de door de Duitsche Weermacht genomen maatregelen ten strengste zal worden gestraft. Als iemand op heterdaad wordt betrapt, bijvoorbeeld op het doorsnijden of vernielen van telefoonleidingen, zal direct met scherp worden geschoten.

Alle vreemdelingen die in Vlaardingen hun woon- of verblijfplaats hebben, 'met uitzondering van Arische Duitschers', dienen zich binnen 14 dagen te melden bij de commissaris van politie.

19 In de Eendrachtstraat worden woningen beschadigd door het op een dak ontploffen van een granaat van het afweergeschut.

Mejuffrouw Jos. van Beukelen, A. Kop Jr. en I. Korpershoek lopen de 'Nood-Vierdaagsche' uit. De afstand was dit jaar in totaal 90 kilometer in plaats van 160 kilometer.

24 Op een terrein aan de Julianalaan in Vlaardinger-Ambacht keuring van 96 geiten door de Geitenfokvereeniging 'Ons Genoegen'.

28 Als opvolger van G.A.W. Corsten wordt J.A.M. Schmidt te Sassenheim door de bisschop van Haarlem benoemd tot kapelaan te Vlaardingen.

Van 's avonds 10 uur tot 's morgens 4 uur is elk autoverkeer verboden, behalve voor de Duitsche Weermacht, politie en brandweer, artsen, vroedvrouwen en ziekenvervoer.

29 De gemeenteraad van Vlaardingen besluit tot de aanleg van een oprit van de Burg. Pruissingel naar de Maassluissedijk 'in stadwaartsche richting'. (Oprit langs de Dijklaan).

Dijklaan (rechts), 29 augustus.

september

1 De Vlaardingsche Burgerwacht ontbonden.

4 Overtreders van het uitgaansverbod (na elf uur 's avonds op straat), worden veroordeeld tot zes gulden boete of drie dagen hechtenis.

5-7 'Floralia' bloemententoonstelling in zaal 'Excelsior' aan de Oosthavenkade, zoals vanouds georganiseerd door de 'Volksbond', Vereeniging tegen Drankmisbruik.

13 Verplaatst: Terleth's Schildersbedrijf en Volksdrogisterij van nummer 81 naar nummer 39 in de Pieter Karel Drossaartstraat.

13 september

Duizend Gulden BELOONING

Het doorsnijden van telefoonleidingen der Duitsche Weermacht heeft in VLAARDINGEN voor de ZEVENDE maal plaats gehad.

De Duitsche Weermacht zal de strengste maatregelen op de Gemeente Vlaardingen en gemeentenaren toepassen.

Het is IEDERS belang, dat de daders van bovengenoemd misdrijf gearresteerd worden.

Wie de(n) dader(s) aanwijst of mededeelingen doet, welke tot aanhouding van de(n) schuldige(n) leiden, ontvangt

Duizend Gulden Belooning

De Burgemeester van Vlaardingen,
M. C. SIEZEN.

In verband met het voor de zevende keer doorsnijden van de telefoondraden, worden op diverse punten in de stad dubbele wachten geplaatst. Hierbij worden werklozen ingeschakeld. De Duitsche Weermacht looft voor Vlaardingen 1.000 gulden en voor Vlaardinger-Ambacht 500 gulden beloning uit voor aanwijzing van de daders.

16 Commissaris van Politie J.M. van der Hout wordt na een diensttijd van 38 jaar op zijn verzoek eervol ontslag verleend.

Het Café-Restaurant 'De Hollandsche Tuin' aan de Hoogstraat, hoek Brede Havenstraat, verkocht aan de firma H. Hofstee.

18 Het filiaal Schiedamseweg 55.9 van de zaak van J. Hofland, is overgegaan aan A.A. Akkerman. De zaak wordt voortgezet onder de naam 'Hofland's Speelgoedmagazijn'.

Herman Frantsen, 30 september.

Een muziekkorps van het Duitse Bezettingsleger geeft een concert op het Verploegh Chasséplein, dat door een talrijk publiek wordt bijgewoond.

23 W.A. Moerman krijgt vergunning tot het oprichten van een brood- en banketbakkerij in het perceel Voorstraat 55.

26 Vergunning verleend tot het oprichten van de Kunstharsfabriek 'Flardinga' in het perceel Oosterstraat 12d.

30 H. Frantsen, hoofd van de School voor Buitengewoon Lager Onderwijs (BLO) aan de Zomerstraat neemt afscheid wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd.

Tot Inspecteur van Politie 2e klasse te Vlaardingen benoemd A.G. Kloots uit Maassluis.

oktober

2 Wegens gebrek aan benzine is de Stadsautobusdienst gestaakt. De autobussen op Schiedam rijden op houtgas.

Stadsautobusdienst, 2 oktober.

Wegens geruchten over een ophanden zijnde samenvoeging van Vlaardinger-Ambacht met Vlaardingen, in verband met de bouw door Vlaardingen van 410 noodwoningen in de Babberspolder, op het grondgebied van de gemeente Vlaardinger-Ambacht, geven burgemeester en wethouders van Vlaardingen opening van zaken. Hieruit blijkt dat de Regeringscommissaris voor de Wederopbouw er van uit gaat dat vanwege de bouw van die woningen de toevoeging van althans een deel van Vlaardinger-Ambacht bij Vlaardingen een feit is.

4 De woningen van de gediplomeerde leden van de Vlaardingse Transportcolonisten zijn voorzien van een naamplaat, waarop een afbeelding van het Rode Kruis en de tekst 'Het Ned. Roode Kruis. Lid der Transportcolonne'.

Vijftien Vlaardingers worden door de politie verbaliseerd omdat zij geen identiteitsbewijs bij zich hebben.

5 In verband met de tijdsomstandigheden verleent het gemeentebestuur van Vlaardingen geen toestemming voor het houden van de 'Flardinga' Wandeltocht.

9 Bij de Nederlandse Kampioenschappen Windhondenrennen in Den Haag wint de greyhound 'Aranka Belwin' van de Vlaardinger N. Pleysier het kampioenschap.

11 De krant meldt: Om 9 uur is uit een Engels vliegtuig een aantal brisant- en brandbommen op Vlaardingen en Vlaardinger-Ambacht geworpen, waarbij 6 personen worden gedood en velen gewond. De bommen komen terecht op de woning van slager P. van der Valk Dzn, aan de Hoogstraat. Deze woning wordt geheel vernield. Het buurhuis van de dames De Rave wordt zwaar beschadigd.
Een tweede bom komt terecht op een urinoir aan de Kuiperstraat, waarbij de bokkingrokerij van de firma Maarleveld gedeeltelijk in elkaar wordt gedrukt.
Een derde bom vernielt de achterzijde van de panden Afrol 14, 16 en 18, bewoond door de gezinnen van Van der Ende, Elshout en Kalisvaart. De 52-jarige

Hoogstraat 166-168, 11 oktober.

Van der Ende wordt op slag gedood. Een Duitse militair, die op bezoek is en de 15-jarige Corrie Elshout vinden onder het vallende puin de dood. De 18-jarige zoon van Van der Ende overlijdt na aankomst in het ziekenhuis.
Op straat worden gedood de 20-jarige G.A.C. Linssen uit de Jan Steenstraat en de 17-jarige Johan van Toor uit de Zomersteeg.
Verder worden 21 anderen gewond.
Te Vlaardinger-Ambacht wordt een twintigtal brandbommen uitgeworpen op woonhuizen aan de Nassaulaan, Julianalaan en Prins Hendriklaan en op boerderijen aan de Holyweg. Hierbij vallen geen slachtoffers, terwijl beginnende branden snel kunnen worden geblust.

14 De bouw van de 410 semi-permanente woningen in de Babberspolder is gegund aan de N.V. A. van Rossum's Aannemersbedrijf te Utrecht voor 1.027.000 gulden.

18 De Haven van de Gemeentereiniging, in de volksmond bekend onder de naam 'Beerhaven', langs de Schiedamsedijk, wordt gedempt om ruimte te verkrijgen voor de te maken afritten naar de Babberspolder ten behoeve van de woningbouw aldaar.

28 De Rijkscommissaris voor het Bezette Gebied heeft een verordening uitgevaardigd die erop neerkomt dat iedere Joodse onderneming moet worden aangegeven.

30 Het nieuwe fabriekscomplex Westhavenkade 71-72 van A. Sprij's Meubelfabrieken en Houthandel N.V. geopend.

In gebruik genomen is een smalspoortje, dat langs de Oosthavenkade en de Hoflaan naar de Babberspolder rijdt. Door middel van dit spoortje worden materialen vervoerd die nodig zijn voor de bouw van de 410 semipermanente woningen.

Meubelfabriek A. Sprij, 30 oktober (foto van latere datum).

Gedeeltelijk gedempte Beerhaven, op de achtergrond huizen aan de Irisstraat, 18 oktober (zie ook 30 oktober).

november

7 Er zijn enkele gevallen van prijsopdrijving geconstateerd. Bij een winkelier in manufacturen aan de Hoogstraat van 10 tot 100%. De partij, ter waarde van circa 1.000 gulden is door de politie in beslag genomen.

8 Rijksweg 20, Hoek van Holland-Rotterdam, is tot Vlaardingen gevorderd.

11 De burgemeester van Vlaardingen roept vrijwilligers op voor het houden van de 'Winterhulp' collecte.

14 Aanbesteed wordt het slopen van panden aan de Hoogstraat, Havenstraat en Kuiperstraat ten behoeve van de doorbraak naar het westelijk stadsdeel.

16 Geopend in het pand Westhavenkade 44 het KOFA-Meubelpaleis.

18 Een plan om van Rotterdam een stad te maken van 2½ miljoen inwoners omvat ook de annexatie van Schiedam en Vlaardingen door Rotterdam.

Op last van 'hoger hand' neemt de politie 87 H.B.S. agenda's in beslag wegens niet nader aangeduide 'onzakelijke vaststelling'.

"Kop" van de Schiedamscheweg, 11 november.

20 Van 's avonds buitenstaande rijwielen, die door de verduistering gevaar opleveren, worden de ventiels in beslag genomen.

21 Vanwege de exploitatie van de te bouwen 410 semi-permanente woningen in Babberspolder heeft de Regeringscommissaris voor de wederopbouw bepaald dat in Vlaardingen een Gemeentelijk Woningbedrijf moet worden gesticht.

22 De 'Villa van Sterk', ook bekend als villa 'Becalotti', aan de Westhavenkade, is verhuurd aan het Rijksarbeidsbureau te Den Haag. De Districtsarbeidsbeurs wordt er in gevestigd.

Kassier K. Moerman Mzn, koopt het bankgebouw van de Nederlandsche Middenstandsbank aan de Schiedamseweg, tot vestiging van zijn bedrijf.

In Vlaardingen is gevormd een plaatselijk comité voor de Winterhulp-Nederland. Als plaatselijk directeur staat aan het hoofd burgemeester M.C. Siezen.

december

1 De firma R. Mees & Zoonen herdenkt het feit dat zij 25 jaar geleden in Vlaardingen een bijkantoor

Drie winkelpanden aan de Hoogstraat die gesloopt werden om de latere Korte Hoogstraat mogelijk te maken, 14 november.

vestigde in het voormalige pand van de firma Kikkert aan de Oosthavenkade.

4 G. van der Schee, kuipersbaas, herdenkt het feit dat hij 50 jaar geleden in dienst trad bij Van Toor's Handelmaatschappij.

6 In het Handelsregister ingeschreven: Salomon Stam & Co., gevestigd Ged. Biersloot 21, handelende in aardappelen, groente en fruit. Vennoten zijn S. Stam en C. Hoorweg.

Storm en hoog water: 2.87 meter boven N.A.P., de hoogste stand sedert 1928.

9 Tot hoofdagent van Politie te Vlaardingen is benoemd A.C. Eendenburg, Gemeenteveldwachter te Vlaardinger-Ambacht.

11 In de Nieuwe Vlaardingsche Courant worden vanwege de verduistering de schijnstanden van de maan gepubliceerd.

13 De Vlaardingsche Spijskokerij moet door de moeilijke tijdsomstandigheden besluiten deze winter géén uitdelingen te doen.

16 Tussen de autobusdiensten E.V.A.G en V.A.O.M. is een verkeerscoördinatie tot stand

Afbraakprijzen! De sloop van deze panden maakte de doorbraak compleet, 14 november.

gekomen, als gevolg waarvan deze maatschappijen tot één N.V. zijn samengevoegd.

Het archief van de Gemeente Vlaardingen is sedert 10 mei veilig opgeborgen en zal dat ook blijven. In verband echter met binnenkomende vragen met betrekking tot het Ariër-onderzoek zijn de klappers op de doop-, trouw- en begraafboeken weer tevoorschijn gehaald en kunnen zij worden geraadpleegd.

17 Burgemeester Siezen installeert ten stadhuize de Commissie voor Vlaardingen en Vlaardinger-Ambacht van het 'Fonds ter Aanmoediging en Ondersteuning van den Gewapenden Dienst in de Nederlanden'. Dit fonds heeft tot doel morele en materiële steun te geven aan verminkten en/of nagelaten betrekkingen van gesneuvelden.

18 De firma Weduwe D. van Heusden viert haar 25 jarig zakenjubileum. Niet minder dan 90 bloemstukken herscheppen de zaak op Markt 50 in een bloemenzee.

21-31 In het atelier van W. Brinkman, boven in de Van Kampenschool, ingang Liesveldselaan, tentoonstelling van beeldhouwwerken van G. van Brandwijk en schilderijen van W. Brinkman.

23 Met het oog op de komende Kerstdagen mag gevogelte, zoals ganzen en kalkoenen, zonder vergunning worden geslacht en afgeleverd. Als maximumprijs per kilo geslacht gewicht wordt 1 gulden en 50 cent vastgesteld.

Op 77-jarige leeftijd overleden J.S. Tijl, van 1880 tot ultimo 1918 bankier te Vlaardingen in het pand Dayer 2.

In de Harmonie 'knal' optreden van Willy Derby en radio-ster Jetty Cantor.

23-31 In Kunsthandel Vogel, Westhavenplaats, expositie van schilderijen van Frits Weiland.

27 In het kader van de Winterhulp konden 90 gezinnen van 7-13 personen aan het hoogst nodige worden geholpen. Tot een totaal van 1.300 gulden konden bedragen van 7 gulden 50 cent tot 30 gulden worden verstrekt.

Paardenmonstering aan de Sportlaan voor eventuele levering aan de Duitsche Weermacht.

Een correctie op het Jaarboek 1990.

In de Kroniek van Vlaardingen 1939, in Jaarboek 1990, bladzijde 19, is een foto geplaatst die niet de heer C. Post voorstelt, maar de heer Hermanus van Teilingen, geboren 16 januari 1844, overleden 20 mei 1913. Hij was van 1884 tot 1913 Havenmeester te Vlaardingen. Een nakomeling van de heer Van Teilingen maakte mij op deze onjuistheid attent.

M.A.S.

KRONIEK VAN VLAARDINGEN 1990

Door Marianne van Papeveld-Hörst

januari

1 Het aantal inwoners van Vlaardingen is thans 73.850. Dit is 433 minder dan in 1989.

2 Het dioxinegehalte van koeiemelk van negen bedrijven in het Lickebaertgebied blijft onder de wettelijke norm van 6 picogram per gram melkvet.

Het aantal klachten vanuit Vlaardingen, Schiedam en Maassluis bij de Dienst Centraal Milieubeheer Rijnmond is de afgelopen tien jaar met meer dan de helft teruggelopen. In 1988 klaagden veertien op de honderd mensen over stank.

4 Ronald Jacobs, lid van de Nederlandse Jeugdbond van Natuurstudie, ontdekt een voor Nederland nieuw soort nachtvlinder Lithopania Leautiere Hesperica. Deze vlinder komt slechts sporadisch voor in Zuid-Engeland en het Middellandse Zeegebied.

5 Om te voorkomen dat groepen trekvogels onherstelbare schade aanrichten aan de gewassen zijn door de jaagmeester Roel Blom enkele knalkanonnen in de Broekpolder geïnstalleerd.

7 Het echtpaar J. Wijker-H. Struijs 65 jaar getrouwd.

8 Een aantal bewoners van de Broekweg blijft zich verzetten tegen de bouw van een Ibis-hotel aan de Westlandseweg. Volgens de bewoners is de bouw strijdig met het bestemmingsplan.

10 De gemeenteraad spreekt zich unaniem uit tegen de aanleg van een afvalberg in de Lickebaert. Het wachten is nu op de Provincie, deze kan de gemeente alsnog dwingen tot de aanleg.

De bewoners van de Westwijk hebben schoon genoeg van de geluidshinder van rijksweg 20. In een petitie vragen zij de gemeenteraad om desnoods door de gemeente zelf een geluidsscherm of -wal aan te laten leggen.

13 De Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging organiseert een excursie naar pleisterende kleine rietganzen in de Broekpolder/Aalkeet-Buitenpolder. Het afgelopen weekend werd het aantal rietganzen geschat op 250.

In het jeugdhonk Het Labyrint aan de Zomerstraat viert Cok Paardekam zijn 10-jarig jubileum als jeugdwerker. Het jubileum valt samen met het 10-jarig bestaan van Het Labyrint.

13-14 Joanne en Eerde van Leeuwen behalen in Groningen voor de derde achtereenvolgende keer het Nederlands Kampioenschap ijs-dansen.

16 Het winkelcentrum in de binnenstad is in trek bij mensen van buiten de stad, vooral bij Schiedammers en Rotterdammers. Het bezoek van Vlaardingers aan de winkels in het centrum neemt iets af. Dat blijkt uit een passantenonderzoek, uitgevoerd door het bureau voor marktonderzoek Strabo.

17 In de Stadsgehoorzaal optreden van de ballerina Alexandra Radius in het ballet 'Ballerina's een tijdsbeeld'. Zestien leerlingen van de Vlaardingse Balletacademie brengen een bloemenhulde aan de danseres die aan haar laatste seizoen bezig is.

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland hebben de procedure gestart om Vlaardingen te dwingen mee te werken aan de aanleg van een afvalberging in het Lickebaertgebied.

19 Feestelijke heropening van het gemoderniseerde metaalbedrijf Zethameta in Waterleidingstraat 2. Belangrijkste aanwinst is een 200 ton wegende knipschaar die met ruim 700 ton druk, per dag ongeveer 120 ton oud-ijzer, kan knippen en weer geschikt maken voor hergebruik bij de staalfabrieken.

21 Het echtpaar S. Stolk - J. Brederveld 70 jaar getrouwd.

22 De Vlaardingse vestiging van V en D laat het voortbestaan van het warenhuis afhangen van besprekingen met de gemeente. V en D hoopt dat de gemeente een helpende hand toe zal steken voor het vinden van een huurder voor de sinds februari leegstaande bovenverdieping. Het warenhuis wil alleen openblijven als vóór de eerste helft van 1991 hiervoor een huurder gevonden is.

23 Het Holy-ziekenhuis heeft sinds kort elke vrijdag de beschikking over een computertomograaf. Deze CT-scanner levert een belangrijke bijdrage aan de patiëntenzorg in de regio.

De christelijke scholengemeenschap voor lager en middelbaar beroepsonderwijs Die Vlaerdinghe aan de Van Hogendorplaan, viert haar 40-jarig bestaan.

Het voormalig verzet kan zich in overgrote meerderheid vinden in het besluit van de stichting Geuzenverzet om de president van de Bondsrepubliek Richard von Weizsäcker de Geuzenpenning toe te kennen.

24 In een paar weken tijd hebben ruim tweehonderd Vlaardingers zich aangemeld als sponsor voor de bevrijdingsrevue Kantje Boord. Dat betekent dat nu al een derde van de benodigde 130.000 gulden is toegezegd.

25 De Bethelkerk viert haar 50-jarig jubileum met een feestmiddag voor kinderen en jubileumkerkdiensten.

Zware storm zorgt voor veel ongemak en zeer grote materiële schade. In het Holy-Ziekenhuis wordt extra personeel ingezet om de stroom licht gewonden op te vangen. Brandweer en politie noteren meer dan 300 schademeldingen. Door afgewaaide delen van de tribune van VFC moet de Burg. Heusdenslaan tijdelijk worden afgezet.

27 Op iniatief van de Werkgroep van Kampbegeleiders, onderdeel van het Landelijk Instituut voor Natuurbeschermingseducatie knotten jongeren elzenbosjes in de Vlietlanden.

28 Inwijding van de nieuwe Heilige Geestkerk aan de Van Hogendorplaan door Monseigneur Bär, bischop van Rotterdam.

29 De werkloosheid in de regio Nieuwe Waterweg Noord is in een jaar tijd met ruim 15% gedaald. Per 31 december stonden 7.726 mensen ingeschreven bij het Gewestelijk Arbeidsbureau tegen 9.905 het jaar ervoor. In Vlaardingen en Rozenburg nam het aantal werklozen zelfs met 20% af.

februari

5 Het bestuur van het Visserijmuseum benoemt de Groninger F.R. Loomeijer tot tijdelijk directeur van het museum. Loomeijer zal de huidige directeur J. van Dorp, die om gezondheidsredenen lange tijd moet terugtreden, een jaar vervangen.

7 De bewoners van de 410 noodwoningen in de Babberspolder zijn teleurgesteld. De belofte om de wijk zo lang mogelijk leefbaar te houden wordt door de gemeente niet nagekomen. Er zijn al huizen dichtgetimmerd die pas in 1993 of 1994 worden gesloopt. De bewoners zinnen op aktie.

8 De gemeenteraad stemt in met het initiatiefvoorstel van SGP/RPF/GPV, D'66 en Groen Links. Er komt een verbod op het gebruik van tropisch hardhout in de Vlaardingse bouwvergunning.

9 Van de 100.000 gulden die de gemeenteraad in 1989 uitgetrokken heeft voor schuldsanering van de minima is 22.500 gulden uitgegeven. De rest bleef in de kas. Het CDA bij monde van Aart Kool vindt het hele minima-beleid van de gemeente bedroevend.

Een bommelding bij het Shell-benzinestation aan de Van Hogendorplaan brengt de omgeving in rep en roer. Nadat door de politie een 'bom' is gevonden wordt de omgeving afgezet en ontruimd. De Explosieven Opruimings Dienst constateert een nepbom. De politie was gealarmeerd door de anti-apartheidsbeweging RaRa.

Nieuwe Heilige Geestkerk, 28 januari.

12 Ter gelegenheid van de vrijlating van Nelson Mandela hijst burgemeester A.A.J.M. van Lier de ANC-vlag voor het stadhuis. Op alle gemeentelijke gebouwen wappert de Nederlandse driekleur.

13 Burgemeester A.A.J.M. van Lier opent de nieuwe vestiging van de Kamer van Koophandel voor de Beneden Maas en het Instituut voor Midden- en Kleinbedrijf, gevestigd in het oude stadhuis.

Met ingang van de volgende week verschijnt Groot Vlaardingen drie maal per week. De vrijdageditie van de krant staat in het teken van Uit in Vlaardingen.

15 Door vijf kruispunten in de Rozenlaan te verhogen tot trottoirhoogte hoopt de gemeente de snelheid van het autoverkeer af te remmen. Sinds de aanleg van de bussluis klagen bewoners over te hoge snelheden in hun straat.

Het Gerechtshof in Den Haag beslist dat de minister van Verkeer en Waterstaat de verkorte procedure voor de aanleg van de Blankenburgtunnel moet staken. Het Hof stelt hiermee de gemeenten Vlaardingen, Schiedam en het recreatieschap Midden-Delfland in het gelijk.

In het Visserijmuseum tentoonstelling van schilderijen van de 76-jarige Vlaardingse kunstenaar Jacob Struis.

18 Oud-gemeentesecretaris N.H. Duinkerken op 67-jarige leeftijd in een ziekenhuis te Nieuwegein

Gemeentesecretaris N.H. Duinkerken, 18 februari.

overleden. Hij bekleedde de functie van 1970 tot 1983.

20 De gemeente wil het aantal opvangplaatsen voor asielzoekers verdubbelen. Volgens een eerder plan zou er in september van dit jaar plaats zijn voor 75 vluchtelingen. Tot december volgend jaar wil men ruimte hebben voor 150 asielzoekers.

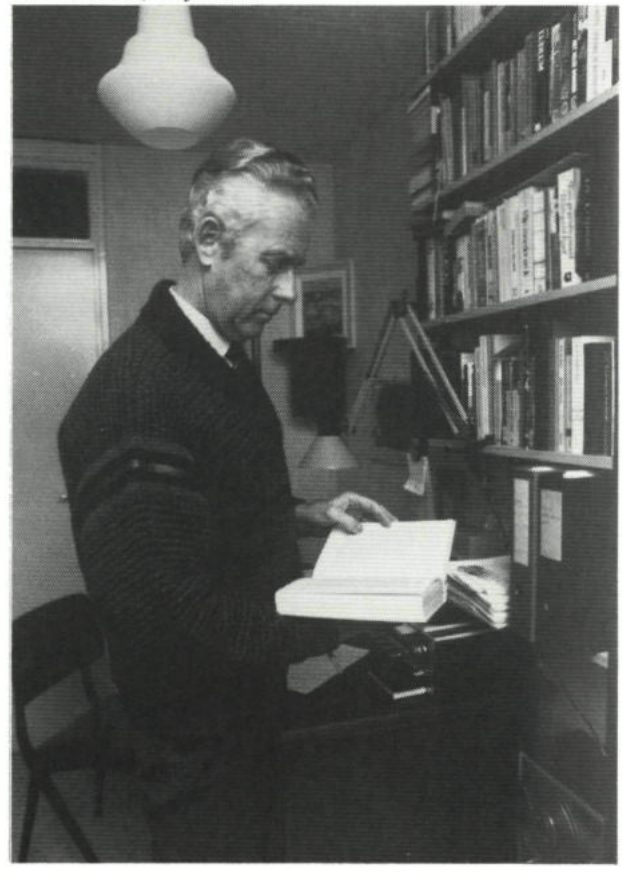
Trouwen op zaterdag moet aanzienlijk goedkoper worden. De animo van aanstaande echtelieden bleef de afgelopen twee jaar beneden verwachtingen. De gemeente vermoedt dat de prijs van 760 gulden trouwlustigen afschrikt. Sinds maart 1988 zijn door de onbezoldigde ambtenaren van de burgerlijke stand 11 paren in de echt verbonden.

21 Gedeputeerde Staten hebben definitief besloten Vlaardingen te verplichten het bestemmingsplan Vlaardingen-West aan te passen ten behoeve van de afvalberging in het Lickebaertgebied. Blijft de gemeente weigeren dan zal de Provincie na 1 juni zelf het plan aanpassen op kosten van de gemeente.

22 Voorlopig akkoord tussen de stichting Fokus en de gemeente over de bouw van 15 Fokus-woningen voor zwaar lichamelijk gehandicapten in de Babberspolder. Als het plan doorgaat krijgt Vlaardingen het 33e Fokus-project.

L.J.Ph. Maas, rector van de openbare scholengemeenschap Prof. Casimir neemt na 32 jaar afscheid van de school.

L.J.Ph. Maas, 22 februari.

Tijdens de afgelopen storm zijn ca. 200 bomen ontworteld. Het kost de gemeente ongeveer 150.000 gulden om de bomen te verwijderen. Nog eens 50.000 gulden zijn nodig om het bomenbestand te vervangen.

23 De afdeling Bijzondere Wetten van de politie heeft in samenwerking met medewerkers van Telecommunicatie en Post een onderzoek ingesteld naar illegale zenders. Daarbij wordt een illegale zender aan de Sperwerlaan in beslag genomen. Aan de Burgemeester Pruissingel wordt de zender 'Zeppelin' uit de lucht gehaald.

24 Carnavalsavond van De Leutloggers in Triangel, de residentie van Prins Jan I. Het Witte en Zwarte Schaap toegekend aan de voorzitters van de fuserende voetbalclubs DSS en Vlaardingen, John de Lange en Sjaak Maat. De clubs gaan samen verder onder de naam Deltasport.

In Vlaardingen leven meer dan 4.800 gezinnen onder het bestaansminimum. Met name vrouwen en migranten kunnen niet meer rondkomen van hun uitkering. De werkgroep "De Arme Kant van Vlaardingen" wijst op mogelijkheden om hulp te bieden.

26 De sanering van het Hoflaan-terrein gaat, als het rijk de aanbevelingen van de Provincie volgt, 22,5 miljoen gulden kosten. De Provincie vindt alleen volledige sanering verantwoord. Volgens de interimwet bodemsanering moet de gemeente 10% zelf betalen.

27 februari.

27 Gestart de renovatie van dertig vooroorlogse woningen aan de Heemraadstraat. De renovatie wordt uitgevoerd door aannemingsbedrijf Van der Lugt. De kosten bedragen ruim 3 miljoen gulden.

De combinatie van noord-wester storm en springtij zorgt voor flinke wateroverlast. De hoge waterstand zorgt voor dijkbewaking en inrichting van een crisiscentrum. Het is de hoogste waterstand sinds de watersnoodramp in 1953.

maart

2 De Eindhovense kunstenaar John Körmeling krijgt kritiek op zijn neonletterconstructie "De Negende van OMA" van bewoners van de ouderenflat aan de Waalstraat. De flatbewoners protesteren tegen de 'denigrerende en stigmatiserende' karakter van het kunstwerk. De kunstenaar steekt niet onder stoelen of banken dat hij een groot bewonderaar is van het Office for Metropolitan Architecture OMA.

3 Overleden op 74-jarige leeftijd Yeb Jacob Tiemersma, emeritus-predikant van de Gereformeerde Kerk van Vlaardingen.

6 In De Zeeman tentoonstelling van bloemportretten van de fotografe Joan Posthuma.

7 In de Stadsgehoorzaal première van de kinderfilm 'Oh mijn papa'. De film is gemaakt in het kader van een speelfilmproject voor basisscholen. In de hoofdrol de dertienjarige Vlaardinger Alain Laurens. De opnamen zijn gemaakt door educatief medewerker van de stadsgehoorzaal Rob de Vries. De film wordt vertoond voor 40 schoolklassen.

In het Rutgershuis van de Nederlandse Vereniging voor Seksuele Hervorming aan de dr. A. Kuyperstraat 4 het laatste anti-conceptie spreekuur. Daarna wordt het gebouw gesloten.

In werking gesteld 'de grote lus' door Vlaardinger-Ambacht. Boze wijkbewoners nemen het recht in eigen

Actie in Vlaardingen-Ambacht, 7 maart.

hand en slopen de drempels in de bussluis aan de Anthony Knottenbeltsingel.

10 De speel-o-theek Mickey Mouse viert haar 10-jarig bestaan.

12 mrt - 5 mei In de Burgerzaal tentoonstelling onder het motto 'Nee en nog eens nee! Vlaardingen in de Tweede Wereldoorlog' met voorwerpen uit het Streekmuseum Jan Anderson.

13 De Geuzenpenning 1990 door S. Minco, voorzitter van de Stichting Geuzenverzet, in de Grote Kerk uitgereikt aan Richard von Weizsäcker, president van de Bondsrepubliek Duitsland. Koningin Beatrix en prins Claus zijn bij de uitreiking aanwezig. Kranslegging door leerlingen van Scholengemeenschap De Vaart bij het Geuzenmonument op de Markt.

14 In het Streekmuseum Jan Anderson geopend een tentoonstelling over Vlaardingen in de bezettingstijd georganiseerd door de stichting Geuzenverzet 1940 - 1945.

Op weg naar de uitreiking van de Geuzenpenning 1990 door S. Minco (rechts), 13 maart.

15 De winkeliersvereniging Vlaardinger-Ambacht/ Onder de Molen zet een hoogst ongebruikelijke stap in de campagne rond de gemeenteraadsverkiezingen. De middenstanders adviseren alle inwoners van Vlaardinger-Ambacht in een grote advertentie in een huis-aan-huisblad op de SGP/GPV/RPF te stemmen.

Overleden op 56-jarige leeftijd M.A. van Beveren, president-kerkvoogd van de Hervormde Gemeente Vlaardingen.

20 Textielhandel Chr. van Vliet aan de Voorstraat gaat na 55 jaar over in andere handen. De eigenaresse zet wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd een punt achter haar activiteiten in de winkel.

21 Bij het automobielbedrijf P. van der Kooij expositie van een twintigtal schilderijen van de Vlaardingse kunstenaar Jan van Reeven.

Gemeenteraadsverkiezingen. Opkomst 57,5%. PvdA 7.548 stemmen, 8 zetels; CDA 7.210 stemmen, 8 zetels; VVD 3.745 stemmen, 4 zetels; SP 5.412 stemmen, 5 zetels; SGP/RPF/GPV 3.616 stemmen, 4 zetels; D'66 4.599 stemmen, 5 zetels; Groen Links

1.671 stemmen, 1 zetel.

21-22 10de NVC-judotoernooi in sporthal Westwijk met 1.300 deelnemende judoka's.

23 Overleden op 84-jarige leeftijd oud-verloskundige Maria Ommering.

24 Onthulling van de replica van de oude stichtingssteen van de molen Aeolus door wethouder A. Maarleveld en molenaar P. Boekestein ter gelegenheid van de 200ste verjaardag van de molen. Gedurende het hele jaar wordt het tweede eeuwfeest uitgebreid gevierd.

26 Het college van B & W is niet gelukkig met de veiligheidsbrochure 'Wat de buren moeten weten' van de stichting Europoort Botlek Belangen. De zogeheten EBB-brochure is misleidend en bagatelliseert de risico's die de industriële activiteiten aan de 'overkant' met zich mee brengen. De gemeente heeft dan ook niet meegewerkt aan de verspreiding van de brochure in Vlaardingen.

De vogelvereniging Icarus kiest voor het eerst in haar geschiedenis een vrouwelijke voorzitter, M. Klee-Jetten. Zij is zelf een kweker van grasparkieten.

Onthulling replica stichtingssteen Aeolus, 24 maart.

28 De uitgifte van bedrijfsterreinen in Vlaardingen heeft in 1989 een explosieve groei doorgemaakt. De 14,1 hectare bebouwbare bedrijfsgrond betekent een ruime verdubbeling van 1988 toen 6,9 hectare werd uitgegeven. Vlaardingen neemt na Rotterdam en Dordrecht de derde plaats in.

29 Vlaardingen is een van de drie steden die door een vijftigtal medewerkers van het Huisartseninstituut van de Vrije Universiteit te Amsterdam wordt uitgekozen voor een grootschalig luchtwegonderzoek bij kinderen. Het onderzoek wordt uitgevoerd in opdracht van de Wetenschapswinkel van de VU.

Officiële opening van het nieuwe VVV-kantoor onder de 'trouwtrap' van het stadhuis door burgemeester A.A.J.M. van Lier.

30 De Friese vereniging "Lijts Begijn" sluit het winterseizoen 89/90 af met de opvoering van het blijspel 'Gouden Dagen', vertolkt door de Hoornse groep Hoarn.

Het Vlaardings Ännchen van den Boskoor is te beluisteren op de radio. In het AVRO-programma Hobby Vitaminen wordt uitgebreid aandacht besteed aan het inmiddels 45-jarige zangkoor.

A.C. Houdijk, mede-directeur van de gelijknamige machinefabriek bij zijn uittreding benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau.

31 Het pontje van Vlaardingen naar Maasland in de Broekpolder is weer in de vaart. Wandelaars betalen twee, fietsers drie kwartjes voor een overtocht.

april

1 In het Visserijmuseum verzorgt Annelies de Man het maandelijks concert in de muziekkamer.

Het accountantskantoor Klaasse en Klaasse viert het 10-jarig bestaan met een wedstrijd voor beginnende ondernemers in het midden- en kleinbedrijf. De 10

beste ondernemersplannen komen in aanmerking voor een jaar gratis begeleiding.

Karin Berg wordt in Maastricht Nederlands Kampioen Taekwon-do in de gewichtsklasse tot 51 kg.

apr-mei In de gemeentebibliotheek twee tentoonstellingen ter herdenking van de Tweede Wereldoorlog onder het motto 'Herdenken 1940 - 1945' met illustraties en authentiek achtergrondmateriaal uit het Stadsarchief en 'Kind in de oorlog'.

De Vrije Academie viert haar 25-jarig bestaan met tal van activiteiten, o.a. een tentoonstelling over grafische kunst in samenwerking met de Culturele Raad Zuid-Holland en lezingen naar aanleiding van het overlijden van Vincent van Gogh precies honderd jaar geleden.

3-4 Het familiecircus Renz geeft vier voorstellingen op het Erasmusplein. Het is de eerste keer dat het Berlijnse circus in Nederland optreedt.

4 Nationale Boomplantdag. De commissaris van de Koningin in Zuid-Holland Patijn plant samen met een aantal tweede-groep-leerlingen bomen in de Broekpolder.

In de Harmonie een lezing onder het motto 'Lees een boek en ontmoet de schrijver' door Gijs Wanders journaallezer bij de NOS. Het evenement sluit aan bij een projekt dat het Onderwijs Voorrangsgebied op verschillende middelbare scholen verzorgt.

5 Groentehandel Stam BV aan de Van Hogendorplaan na 50 jaar overgenomen door A. Stouten BV.

Het oorspronkelijke verkeerscirculatieplan van 1982 biedt de beste oplossingen voor de verkeersproblemen in Vlaardinger-Ambacht. Tot die conclusie komen verkeersambtenaren in een rapport waarin tien manieren om doorgaand verkeer uit de woonwijk te weren op een rijtje worden gezet. Het alternatieve plan van de SGP/RPF/GPV komt als duurste en slechtste uit de bus.

6 Het Anti Dierengebruik Komitee is woedend op Vroom & Dreesmann. Zij vinden het onverteerbaar dat het filiaal kuikens in een bak in de winkel heeft opgesteld. Het comité vindt dit een goedkope manier om de schattigheid en daarmee de kwetsbaarheid van de dieren te misbruiken. Naar aanleiding van deze reaktie worden de kuikens verwijderd.

7 In de Stadsgehoorzaal opvoering van het toneelstuk 'Bemoeial' van Jack Popplewell door de toneelvereniging Varia.

Michel de Maat behaalt een persoonlijk record tijdens de Westland-Marathon (2.18.14) en de tweede plaats bij de Nederlandse Kampioenschappen.

9 Overleden op 74-jarige leeftijd Lambertus van Slooten, voormalig hoofdinspecteur van Politie te Vlaardingen.

11 De bewoners van de seniorenflat aan de Waalstraat krijgen hun zin. De gemeenteraad is het met hen eens dat het geen pas geeft de tekst 'De negende van OMA' in neonletters op het dak aan te brengen. De gemeente komt hierdoor in conflict met de kunstenaar Körmeling met wie hiervoor een contract is afgesloten.

12 De gemeenteraad geeft bijna unaniem goedkeuring aan de bouw van ruim 500 luxe woningen aan de Vaart.

13 Twaalf Vlaardingse bakkerszaken verkopen Zweeds Wittebrood. Een deel van de opbrengst gaat naar de Bevrijdingsrevue Kantje Boord.

15 Annie Remmerswaal, dochter van een lid van de eerste verzetsgroep De Geuzen, vertelt in een boeiend filmportret op de televisiezender nederland 3 over haar ervaringen tijdens de Tweede Wereldoorlog.

17 In de Harmonie optreden van vier artiesten uit Bacolod op de Filippijnen, waarmee Vlaardingen vriendschapsbanden onderhoudt, met hun theaterprogramma 'De lange weg'.

Uit het jaarverslag Stadsgehoorzaal/Harmonie. De

Stadsgehoorzaal heeft in het seizoen 1989 13.536 kaarten verkocht. Een eerder record stamt uit 1979 met 13.485 toeschouwers. De exploitatie van de Harmonie kelderde enorm. Kwamen er in 1988 nog 5.500 toeschouwers in 1989 waren dit er nog slechts 2.400.

De gemeente heeft zich bij de minister van Binnenlandse Zaken aangemeld als proefgemeente in het kader van de sociale vernieuwing. Reden is onder meer de beschikking over een goede infrastructuur voor sociale vernieuwing.

18 Uit het jaarverslag 1989 Gemeente Bibliotheek. Het aantal uitleningen in de Centrale bibliotheek is het afgelopen jaar van 400.000 naar 445.000 gestegen. 600 nieuwe abonnee's werden ingeschreven; het aantal lezers bedroeg op 31-12-1989 23.664; het boekenbezit is toegenomen van 189.000 naar bijna 197.000. In het filiaal Westwijk daalde het aantal uitleningen met 20.000 stuks naar 135.000; in de Holy met 21.000 en de Babberspolder met 1.000.

19 De burgers van Vlaardingen zijn zeer te spreken over de winkelvoorzieningen (88%) maar niet over de uitgaansmogelijkheden (46%). Over het openbaar vervoer is slechts 49% tevreden en 7% zeer tevreden.

20 Laatste orgelconcert van het seizoen in de Grote Kerk. Wouter Blacquiére, organist van de Paradijskerk

Dag van de Aarde, 21 april.

in Rotterdam bespeelt het Van Peteghem orgel.

21 Dag van de Aarde. Onder het motto 'Schep nieuwe wegen weg, bouw aan openbaar vervoer' organiseren milieuorganisaties een aktiedag op het zandlichaam voor Rijksweg 19 tussen Vlaardingen en Schiedam ruim 3.000 demonstranten graven demonstratief.

24 De Anthony Knottenbeltsingel wordt afgesloten bij Plein 1940 - 1945. Dat besluit de gemeenteraad tijdens een extra raadsvergadering rond de verkeersproblematiek in Vlaardinger-Ambacht. Buurtbewoners voorspellen nieuwe akties van burgerlijke ongehoorzaamheid tegen dit plan.

Het Pelmolencomplex staat te koop. Van de zeven gebouwen kunnen er zes gekocht worden, terwijl één pand door de gemeente gehuurd wordt.

25 Ex-wethouder IJsbrand van der Velden ter gelegenheid van zijn afscheid als raadslid benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau. PvdA'er Van der Velden was van 1974 tot 1987 wethouder van Financiën.

Afscheid raadslid Y. van der Velden, 25 april.

Tevens afscheid van de VVD-raadsleden J. Madern, J. Barnouw, J. van Hemert, G. Neijssel, de PvdA-ers G. Boender, B. Goudraan, B. Nachtegaal-v.d. Spuij, M. van Opijnen, de CDA-ers C. Bot, Ch. van Roon en het SP-lid F. Trooster en ex-D'66 A. Ranshuijsen-Hoogenboom.

28-24/6 Geopend in het Muziekinformatie- en documentatiecentrum Ton Stolk de tentoonstelling 'Variaties op muziek' deel 2 met werken van 29 kunstenaars die allen tussen 1986 en 1990 te zien zijn geweest in het museum.

30 Overleden is G. de Graaf, gedurende 50 jaar organist van de Grote Kerk.

Uit handen van burgemeester A.A.J.M. van Lier ontvangen de honderdjarigen T. Konings-Ravenstein, G. Maan-van Eijk, N. van Stein-Oprel, H.H.M. Broeren-Hertog en S. Benard-van Zomeren de nieuwe vijftig guldenmunt. De munt, uitgegeven ter gelegenheid van het feit dat Nederland sinds een eeuw vorstinnen op de troon heeft, wordt uitgereikt aan alle Nederlanders die de regeerperiode van de vier vorstinnen hebben meegemaakt.

Koninginnedag 1990.

Koninginnedag. Aubade op de Markt met medewerking van Marie Cécile Moerdijk en het zangkoor Progeza en het Vlaardings Vissersvrouwenkoor. Behalve zingende hulde wordt een speciaal danklied aan de oorlogsveteranen ten gehore gebracht. Met een zogeheten 'Fly-past' wordt de voedseldropping aan het eind van de Tweede Wereldoorlog herdacht. Oudvliegers en bemanningsleden nemen deel aan de festiviteiten.

Michel de Maat wordt winnaar van de 40ste Havenloop op het 'oude' parcours.

Gala-première van de Bevrijdingsrevue Kantje Boord, een spectakelstuk van Dick Borst, Walter van Ginniken, Janka Verhoeff en de tekstschrijvers Joop Vos, Chris Bezooijen, Leen Maat, Jan Berkhout, Piet van der Harst, Piet de Goede en ruim 150 acteurs. Alle 11 voorstellingen uitverkocht.

Bevrijdingsrevue Kantje Boord, 30 april.

mei

1 Verf- en Behanggroothandel P.C. Molenaar bv viert deze maand het 40-jarig bestaan.

Het badhuis aan de Rotterdamseweg officieel gesloten. De badinrichting werd in 1951 in gebruik genomen. Het hoogste aantal bezoekers kwam in 1954. Toen werd 45.851 keer gebruik gemaakt van het badhuis.

Installatie van de nieuwe gemeenteraad. Tot wethouders worden gekozen: John Ranshuijsen (PvdA): Financiën, Automatisering, Grondbedrijf en Sociaal Cultureel Werk; Arij Maarleveld (PvdA): Milieu en Volksgezondheid, Onderwijs en Cultuur; Aart Kool (CDA): Personeel en Organisatie, Werkgelegenheid, Maatschappelijke Dienstverlening en Woonruimtezaken; Agnes van Ardenne-Van der Hoeven (CDA): Economische Zaken, Sport en Recreatie, Minderhedenbeleid en Verkeer en Vervoer; Ton van der Steen (D'66): Stadsontwikkeling, Volkshuisvesting, Gemeentewerken, Woningbedrijf, Voorlichting, Inspraak en Mediabeleid.
Burgemeester A.A.J.M. van Lier hoopt op een volwassenere raad dan in de afgelopen periode.

2 Staking bij Hydro Agri (Windmill). Het personeel wil dat de directie de reorganisatie beter laat verlopen. Van de 570 arbeidsplaatsen moeten er 150 verdwijnen. Zij eisen geen gedwongen ontslagen, een betere vertrekregeling voor oudere werknemers, zeggenschap over omscholingscursussen en versoepeling van de selectiecriteria om aan cursussen deel te nemen.

3 De directie van de kunstmesfabriek Hydro Agri stemt in grote lijnen in met de eisen van de bonden en het stakende personeel.

In gebruikname van een gasbrander tegen onkruidbestrijding door de reinigings- en ontsmettingsdienst.

4 Dodenherdenking. Stille tocht van het stadhuis naar het Geuzenmonument en het oorlogsmonument op het Verploegh Chasséplein met aldaar kranslegging. Mr. Th. van Lier, oud-verzetsstrijder spreekt het herdenkingswoord.

VVD Raadslid en wethouder J. Madern, 7 mei.

5 Bevrijdingsdag. Bij de Maasboulevard demonstratie parachutespringen en vlootshow. Voor het Visserijmuseum ligt de gerestaureerde zeillogger VL 92 Balder afgemeerd. In de Koningin Wilhelminahaven is de mijnenveger Hr. Ms. Vlaardingen te bezichtigen. 's Avonds verlichte schepen, lampionoptocht en vuurwerk ter hoogte van de Prinses Julianabrug. De dertigste Bevrijdingsronde op het 'oude' parcours gewonnen door Harm Jansen uit Delft.

5-6 Bert en Marja Boeren behalen het Nederlands Kampioenschap Ballroom dancing in de categorie hoofdklasse-midden.

7 In de Burgerzaal afscheidsreceptie van wethouder J. Madern. Sinds 1966 met onderbrekingen raadslid voor de VVD en wethouder sinds 1987.

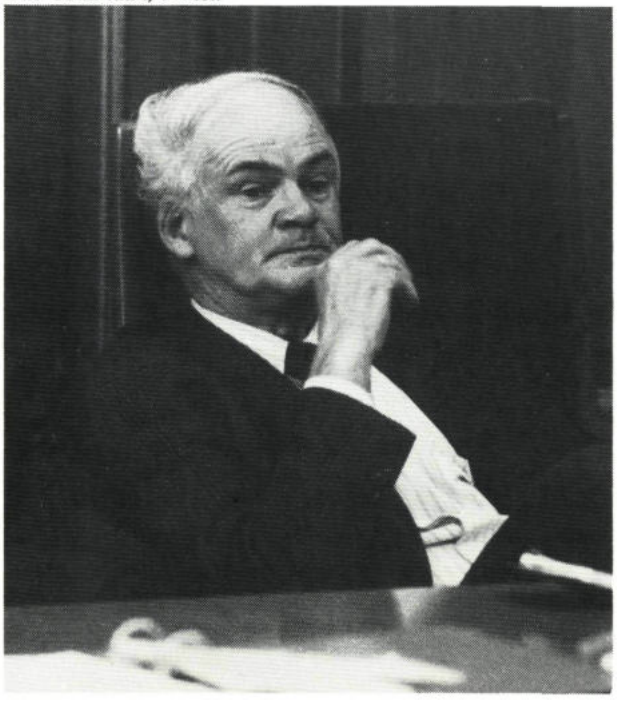
Verslag van het Meldpunt Discriminatie over het eerste experimentele jaar. In totaal zijn in deze periode 58 klachten behandeld. De meeste meldingen hadden betrekking op discriminatie door overheidsinstellingen of openbare gelegenheden, gevolgd door klachten over huisvesting, onderwijs, de politie en de horeca. De gemeente wordt verzocht om ruimere financiële middelen voor het permanent maken van het Meldpunt.

De Vlaardingse ondernemersprijs 1990 toegekend aan het party- en carteringbedrijf Frans Kuil. De bijbehorende geldprijs wordt door de ondernemer beschikbaar gesteld aan broeder Frans Veringmeier in Namibië.

8 Overleden op 84-jarige leeftijd Nico Molenkamp, bekend binnen het politiek-culturele, maatschappelijke en sportieve leven in Vlaardingen.

9 PvdA-wethouder B. Goudriaan neemt op het stadhuis afscheid van de politiek. Hij was wethouder van 1974 tot 1990.

Bas Goudriaan, 9 mei.

Nationale Fiets- en Molendag, 12 mei. Niek Boekestijn (midden).

12 De Wereldwinkel viert het 20-jarig bestaan met een reeks activiteiten.

Nationale Fiets- en Molendag. De VVV Vlaardingen organiseert samen met de ANWB een fietstocht van 30 km langs de mooiste plekjes in Midden-Delfland. Als startpunt fungeert de molen Aeolus. Rondleidingen aldaar door molenaar Niek Boekestijn.

In de St. Jozefmavo aan de Willem de Zwijgerlaan de manifestatie 'Maak de Palestijnse vakbeweging mogelijk', georganiseerd door de werkgroep Palestijnse vakbeweging en de Palestijnse Arbeidersbeweging in Nederland. Ruim 300 belangstellenden.

12-19 "Voorwaarts", één van de oudste Vlaardingse muziekverenigingen, viert het 85-jarig bestaan met een receptie aan de Surinamesingel en een concert in de Lijnbaanhal.

13 In de Willibrorduskerk aan het Erasmusplein wordt Taco van der Meer door bisschop mgr. R. Bär tot diaken gewijd. Van der Meer wordt de eerst rk-diaken in Vlaardingen.

De Ichthuskerk aan de Van Maerlantlaan herdenkt het 25-jarig bestaan met een feestelijke dienst met medewerking van het jongerenkoor Real Choice.

17 In het Holy-Ziekenhuis officiële jubileumreceptie ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan. Commissaris van de Koningin in Zuid-Holland S. Patijn maakt bekend dat het renovatie- en uitbreidingsplan voor het ziekenhuis door het provinciaal bestuur is overgenomen in het advies voor het prioriteiten overzicht bouwinitiatieven 1991. Hiermee krijgt het Holy-ziekenhuis het startsein voor de renovatie.

De Unie van Vrijwilligers afd. Vlaardingen bestaat deze week 45 jaar. De stichting telt tegenwoordig ca. 200 medewerkers waarvan 4 mannen.

18 De openbare scholengemeenschappen Prof. Casisimir en De Vaart willen per 1 augustus 1991 fuseren tot een instituut voor basisvorming beroepsonderwijs, mavo, havo en vwo. De school zal dan 1.000 leerlingen gaan tellen.

19 In de Grote Kerk plaatsing van het model van de drie-mastlogger 'Hollander', dat een jaar geleden door de familie Thurmer werd geschonken.

In de Stadsgehoorzaal eerste editie van het Vlaardings Voetbalgala. Ad de Jong van VFC gekozen tot de 'beste voetballer van het jaar'. VFC krijgt de titel 'beste club'. De beste voetballer van de zaterdag-clubs wordt DVO-er Wim Vuyk en Ronald Schotel van DSS.

20 Deken B. van der Helm, pastoor van de St. Jozefparochie te Wateringen tevens verantwoordelijk voor elf parochies in het Westland wordt per 1 juli leider van het pastorale team in de gemeente Vlaardingen.

Het recreatieschap Midden-Delfland organiseert een Open Dag met onder meer surf-, wieler- en golfwedstrijden. De activiteiten vormen de officiële ingebruikname van het nieuwe recreatiegebied tussen Vlaardingen, Maassluis en Maasland.

21 De raadscommissie voor Algemene Zaken besluit tot opheffen van de Vlaardingse reservepolitie. Van de 26 hulpagenten uit 1982 zijn er nu nog slechts 11 over. Een kleine minderheid protesteert bij de gemeenteraad.

22 Door een storing in het productieproces bij het bedrijf Hydro Agri komt 3 kubieke meter fosforoxide in de Windmillhaven terecht.

Het stadsarchief heeft een druk jaar achter de rug. Dat blijkt uit het jaarverslag over 1989. In 1988 bezochten 591 mensen het archief, in 1989 waren dit 730. In 1989 registreerden men 2.610 bezoeken tegen 2.314 in 1988.

23 Op 71-jarige leeftijd te Vlaardingen overleden de heer J. Bot, wonende te Schiedam, van 1946 tot 1950 gemeenteraadslid van Vlaardingen en bekend genealoog.

25 De zwaar verontreinigde grond uit de Broekpolder moet van de Provincie op uiterlijk 27 oktober zijn verwijderd. Is dat niet het geval dan zullen Gedeputeerde Staten zelf opdracht geven tot sanering. De kosten moeten hoe dan ook door de gemeente worden betaald.

26 Geopend in galerie De Duig een tentoonstelling van aquarellen, gouaches en pasteltekening van de Vlaardingse kunstenaar Dik Kats.

Fancy fair aan de Schiedamseweg georganiseerd door de Stichting Herman Frantsenhuis. De opbrengst van ruim 11.000 gulden wordt o.m. gebruikt voor extra voorzieningen in de tehuizen.

De praktische verkeersproef is voor leerlingen uit de hoogste groepen van het basisonderwijs vlekkeloos verlopen. 752 scholieren, of wel 92% krijgen een volledig diploma. 9 van hen slagen cum laude. 17 leerlingen krijgen het deeldiploma theorie (2%) terwijl 46 leerlingen het deeldiploma praktijk behalen. Slechts één leerling zakt voor de proef.

Eerste clubwedstrijd van de Radio Modelvlieg Vereniging Vlaardingen in de Broekpolder. Veel belangstelling.

28 De Vlaardingse kunstenaars zijn teleurgesteld over het gemeentebesluit om het Delvapand te slopen. De sanering van de bodem zou 350.000 gulden kosten.

Het "Delva" pand, 28 mei.

Dit bedrag heeft de gemeente er niet voor over. Het college zegt toe om naar andere mogelijkheden te zoeken om de ateliers alsnog te kunnen realiseren.

29 Invoering van de Rotterdampas, een kortingspas die in 1989 in de Maasstad werd geïntroduceerd. Het boekje vol coupons en waardebonnen kost voor de minima 20 gulden, voor de langdurige minima 10 gulden en voor anderen 75 gulden.

31 De archeologische werkgroep Helinium mag tenminste negen weken lang doorgaan met de opgravingen bij de voormalige fonotheek aan de Hoogstraat. De (amateur) archeologen zijn inmiddels aangeland bij een laag uit de twaalfde eeuw. Zij hopen de komende weken resten te vinden uit de zevende eeuw.

juni

5 In de Stadsgehoorzaal lezing over Van Gogh onder de titel 'Een schilder, die weg durfde te gaan..' door de kunsthistoricus Pierre Janssen. De lezing is georganiseerd door de Bondsspaarbank en de Vrije Academie, die dit jaar 25 jaar bestaat.

Drs. A. Theissen benoemd tot directrice van het Gemeentelijk Woningbedrijf.

8-10 De Wesselgroep, één van de acht groepen van Scouting Vlaardingen viert het 40-jarig bestaan met een jubileumweekend in Den Briel.

9 De familie Twigt arriveert na een zeereis van 3 jaar met een zeilschip rond de wereld weer in

Vlaardingen.

12 Leden van de wielervereniging De Coureur gaan akkoord met het voorstel om een fusie aan te gaan met de Rennersclub Schiedam-Harga.

12-29 Met een uitgebreid feestprogramma viert De Billitonflat het 35-jarig bestaan.

14 De raadscommissie voor Verkeer en Vervoer besluit de parkeeroverlast op de Westhavenkade aan te pakken. Het pleintje tegenover de Visbank wordt zo spoedig mogelijk ontoegankelijk gemaakt voor auto's. Daarnaast worden de terrasvergunningen aangescherpt om ruimte voor voetgangers vrij te houden.

15 Opgericht een afdeling van de Jonge Democraten, een organisatie die zich nauw verbonden voelt met D'66.

In het reconstructiegebied Midden-Delfland is het onlangs als eerste opgeleverde veebedrijf W. van der Kooij officieel geopend door G.J.J.A. Koop, vicevoorzitter van de reconstructiecommissie.

De Billitonflat bestaat 35 jaar, 12 juni (zie ook 14 augustus).

Ton Burgerhout, clubkampioen van de Vlaardingse Dam Vereniging werd onlangs in Egmond aan Zee Nederlands Kampioen sneldammen in de eerste klasse.

16 Op de kinderboerderij Holywood worden de schapen van hun wintervacht ontdaan. Daarnaast zijn er demonstraties spinnen en honingslingeren.

18 De Leidse hoogleraar dr. J.R. Bruijn en de bioloog dr. S.J. de Groot trekken zich terug uit het bestuur van het Visserijmuseum. Directe aanleiding is het financiële beheer van het dagelijks bestuur dat een bedreiging vormt voor het voortbestaan van het museum.

B en W besluiten de Schiedamsedijk van de molen Aeolus tot station Vlaardingen-Oost om te dopen in Steve Bikodijk.

21 De politie besluit de kijkdagen voor gevonden fietsen af te schaffen. De inspanningen wegen niet op tegen de resultaten. Hoewel gemiddeld 300 tot 400 fietsen gevonden worden kon slechts een enkeling met zijn tweewieler het bureau verlaten.

In de Stadsgehoorzaal viert de Dr. H. Bavinckschool haar 40-jarig bestaan.

In het winkelcentrum De Loper wordt de eerste serie van 50 luxe-premiekoop appartementen opgeleverd. De woningen vormen een onderdeel van een omvangrijk project van 92 premiehuurwoningen, 161 vrije sectorkoopwoningen, 5.600 vierkante meter winkelruimte, een parkeergarage en een sociaal-cultureel centrum.

22 Het Vlaardingse duo Bassie en Adriaan heeft TV-opnamen gemaakt in het plaatsje Llanfairpwllgwyngyllgogeryckwyrndrobwlllantsysiliogogogoch.
Het plaatsje dat vermeld is als het dorp met de langste naam ligt in Wales.

Het Holy-Ziekenhuis protesteert bij de provincie tegen de nieuwe beddenreductie (30). Het ziekenhuis vindt dat deze de gezondheidszorg in de regio Waterweg

Volkstuinen op het voormalige landgoed van Dr. Moerman, 25 juni.

Noord in gevaar brengt. Het nieuwe beddenbestand van 275 betekent dat het ziekenhuis onder de planningsnorm van 3,7 bedden per duizend inwoners zakt.

23 Zesde 24 uurs-koppelvismarathon aan de Vlaardingse Vaart georganiseerd door de hengelaarsbond Vlaardingen in samenwerking met De Kroonvissers met 103 deelnemende koppels. Winnaar wordt het koppel C. Roest en J. van Schendel met 34.100 gram.

Medewerkers van het vlindercentrum ontdekken de pauwoogpijlstaartvlinder. Deze vlinder werd sinds 1962 niet meer Vlaardingen waargenomen.

25 De 170 volkstuinders die het Moermanterrein moeten verlaten krijgen vermoedelijk nieuwe tuintjes op voetbalvelden in het park 't Nieuwlant en in de Westwijk. De wens van de tuinders om met zijn allen te verhuizen naar nieuw aan te leggen tuinen in de Holierhoeksepolder is door de gemeente als onmogelijk van de hand gewezen.

27 De beperkende maatregel voor melkveehouders in het Lickebaertgebied, na de vondst van dioxine in de melk, wordt verlengd tot 1 januari 1991. De verlenging betekent dat de aparte verwerking van melk blijft gehandhaafd. Ook het vlees wordt apart opgeslagen. Voor de melk krijgen de boeren de normale prijs, voor vee wordt een taxatieprijs uitbetaald. Het kabinet zal

de Tweede Kamer meedelen hoe het dioxineprobleem verder moet worden aangepakt.

De Culturele Raad vraagt het college een nieuwe bestemming te vinden voor de Pelmolen, waarin ook ruimte is voor kunstenaars. Na de brand in de ateliers aan de Curacaolaan hebben verschillende kunstenaars geen onderdak meer.

28 Met een uitgebreid feestprogramma viert de Paulusschool aan de van Maertlantlaan haar 25 jaar bestaan. De school werd na een ontploffing in november 1972 door een andere vervangen.

Leerlingen van de Barbaraschool verspreiden 4.000 folders waarin zij verslag doen van hun milieuproject in de wijk. Vanaf maart stond dit onderwerp centraal op de school aan de Seringenstraat.

Burgemeester A.A.J.M. van Lier benoemd tot lid van het Algemeen Bestuur van de Raad der Europese Gemeenten en Regio's voor de sectie Nederland. De benoeming valt samen met het toetreden van Vlaardingen tot de REG-SN.

29 Als eerste gemeente in Nederland ondertekent Vlaardingen het 'Commercial Paper' programma met de NV Bank voor Nederlandse Gemeenten. Het contract biedt de mogelijkheid op elk gewenst moment tot 50 miljoen gulden te lenen. Door de iets voorrdeligere rente hoopt men per jaar ongeveer 50.000 gulden te sparen.

30 Eucharistieviering in de Pax Christikerk ter gelegenheid van de presentatie van het pastorale team van de RK-parochies. Pastor B. v.d. Helm vult per 1 juli het team aan dat bestaat uit H. Baart, L. Simons, A. Hermus en T. v.d. Meer.

De waterkwaliteit van de Vlaardingse Vaart was vorige zomer een stuk beter dan het jaar ervoor. Dat blijkt uit de jaarlijkse rapportage van de provincie Zuid-Holland. Hoewel de Vaart bacteriologisch schoon genoeg is, blijft zwemmen verboden.

juli

1 Officiële start van de festiviteiten rondom het 25-jarig bestaan van de VVV.

In het kerkcentrum Holy neemt ds. A. Haaima afscheid van de gereformeerde kerk, wegens vertrek naar Putten in Gelderland.

Gabrie Heijster wordt in Leiden Nederlands kampioen 800 m hardlopen bij de meisjes B. De juniore van de atletiekvereniging Fortuna realiseerde een tijd van 2.16.5.

2 De vrijwilligers van de ouder-verkeersbrigade worden op het stadhuis ontvangen. Het gemeentebestuur benadrukt zijn erkentelijkheid voor het belangeloos uitoefenen van deze taak met een attentie.

5 Met de aanleg van een busbaan tussen Plein 1940/45 en de Goudsesingel wordt de Anthony Knottenbeltsingel definitief gesloten voor doorgaand verkeer.

Eerste paal geslagen voor de bouw van het Ibishotel aan de Westlandseweg, een hotel met 90 kamers en zes congreszalen.

De peuterspeelzaal van het Leger des Heils viert het 15-jarig bestaan.

6 De postduivenvereniging De Luchtbode wordt opgeheven. De vereniging werd in 1923 opgericht. De resterende 24 leden zullen lid worden van een van de twee andere Vlaardingse verenigingen De Adelaar en Keer Weer.

6-15 Nationale zwemkampioenschap in Amersfoort. Stefan Aartsen van VZC wordt Nederlands kampioen op de 100 meter vrije slag onder de 16 jaar. Leda Bitanc behaalt op de 100 meter rugslag meisjes een bronzen medaille in een tijd van 1.13.3.

Van de 845 kinderen die in 1988 in Vlaardingen geboren werden, kwamen veertig (4,7%) als tweeling ter wereld. Daarmee werd de landelijke tweelingnorm

van 2,6% ruimschoots overschreden. Er wordt een verband gesuggereerd tussen de geboorte van tweelingen en de aanwezigheid van vuilverbrandingsinstallaties. Op basis van deze cijfers verzoekt de gemeente de inspectie van de volksgezondheid in Zuid-Holland een onderzoek in te stellen.

11 De Turkse Ouder Raad is niet te spreken over de manier waarmee de gemeente het OETC-onderwijs (lessen in eigen taal en cultuur) wil regelen. De ouders willen inspraak in het lesprogramma. Na de zomer willen zij een eigen OETC-programma presenteren.

De kantonrechter besluit dat twaalf bewoners van de Narcisstraat de aansluiting op de nieuwe riolering niet hoeven te betalen. De gemeente achtte het vanzelfsprekend dat deze kosten voor de bewoners waren.

Burgemeester A.A.J.M. van Lier en wethouder J. Ranshuijsen weigeren het homo-huwelijk van F. Stello en G. Kuipers in het stadhuis te laten plaatsvinden. Eerder had wethouder A. Maarleveld toegezegd de mogelijkheid te onderzoeken.

16 Mevrouw C.G.M. Hollegien-Jorna in dienst als directeur van de stichting VVV Vlaardingen.

De bijna 400 hectare Broekpolder moet verder worden bebost. Aanleg van plassen is noodzakelijk om de verontreiniging uit het drainwater van het hooggelegen deel te kunnen uitspoelen. Voor intensieve recreatie is in deze polder geen plaats. Dit blijkt uit de ambtelijke nota 'Beheerplan Broekpolder'.

In het najaar begint de verkoop van bomen voor de houtproductie uit de Broekpolder. Over enkele jaren moet de opbrengst hiervan voldoende zijn om de 900.000 gulden aan kapitaal- en beheerskosten te dekken.

18 De gemeente en de provincie zijn het eens geworden over de inrichting van een terrein in de Broekpolder voor opslag van verontreinigde grond uit de binnenstad. Hierdoor hoeven de woningbouwplannen niet langer opgeschoven te worden. De belangrijkste bouwlokatie met het probleem van verontreinigde grond is het Buizengat/Hoflaan.

De bouw van het Campanilehotel aan de Kethelweg kan op korte termijn beginnen. De Raad van State beslecht het geschil tussen omwonenden en de gemeente. Twee bewoners van de Burgemeester van Walsumlaan eisten schorsing van de verleende bouwvergunning omdat de hotelbouw in strijd is met het bestemmingsplan.

19 De gemeente heeft 10 miljoen gulden geleend via de NV Bank van Nederlandse Gemeenten. Het is de eerste keer dat Vlaardingen sinds de overeenkomst voor de uitgifte van Commercial Paper hiervan gebruik maakt.

Hoewel de bestaande parkeergarage aan de Afrol nauwelijks wordt gebruikt wil de gemeente toch een tweede en derde garage achter de Dijksteeg en aan de Joubertstraat bouwen. Als er garages komen kunnen op de parkeerplaatsen gebouwen worden neergezet, redeneert de gemeente.

23 De Vlaardingse jeugdvereniging CJV verbouwt te Amerongen een oude tabaksschuur met een voormalig zwembad tot vakantieverblijf. Inclusief sloop en verbouwing is hiervoor 400.000 gulden betaald.

26 In een brief aan de gemeente laat minister Maij-Weggen (Verkeer en Waterstaat) weten dat de maximumsnelheid op rijksweg 20 ter hoogte van de Westwijk niet verlaagd wordt tot 100 km per uur. Wel wordt asfaltbeton aangebracht waardoor de geluidsoverlast wordt beperkt. Als de gemeente in de toekomst nog een geluidwerende wal aan wil leggen moet zij deze zelf betalen. Naar het ministerie van VROM is een brief uit met het verzoek om geluidwerende maatregelen aan woningen aan te brengen.

27 Het kampeerterrein De Hoogkamer aan de Van Baerlestraat, één van de tien terreinen die het Nederlandse Instituut voor Ontwikkelingswerk en Natuurvriendenwerk NIVON exploiteert mag zich een toenemende belangstelling verheugen. Het seizoen 1990 belooft een topjaar te worden.

Uit de consumentengids van de Consumentenbond. Met een bedrag van 730 gulden per jaar voor onroerend goed-, huisvuil- en rioolbelasting zit Vlaardingen niet alleen boven het landelijk gemiddelde maar is tevens de duurste Waterweggemeente. Trouwen is het goedkoopst in Schiedam (*f* 60,–) tegen 260 gulden in Vlaardingen. Begraven is het duurste in Rotterdam en Schiedam 875 gulden tegen 472 in Vlaardingen.

De eerste bewoners betrekken het woonwagencentrum Holy. Alle bewoners zijn afkomstig van het woonwagenkamp Schiedam.

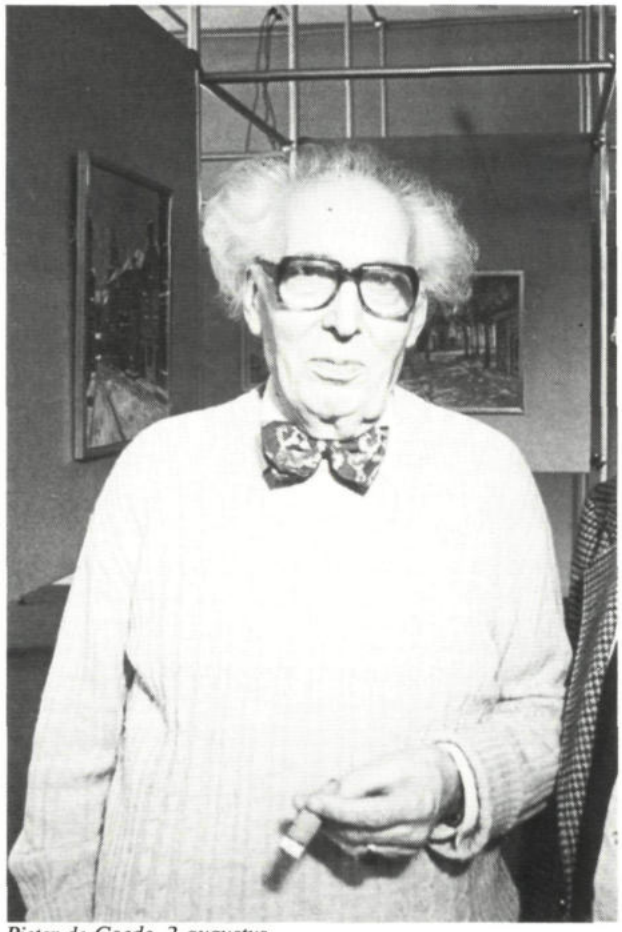
30 Bureau HALT wil zich in de toekomst ook gaan richten op jongeren die zich schuldig maken aan kleine winkeldiefstallen en jeugdige voetbalvandalen die vernielingen aanrichten in de trein. Dat blijkt uit het eerste jaarverslag van HALT dat staat voor Het ALTernatief. Het aantal jongeren dat via het bureau een alternatieve straf heeft gekregen bedroeg in 1988 en 1989 bijna 150. Het schadebedrag dat de jongeren gezamenlijk betaalden bedreog in 1988 ruim 1.200 gulden en in 1989 ruim 5.000 gulden.

De gemeente Vlaardingen is voor de AVR de grootste producent van huishoudelijk afval in het Rijnmondgebied. In het afgelopen jaar is voor het eerst 29 miljoen kilo overschreden. Dat is bijna anderhalve ton meer dan in 1988. Gemiddeld is elke inwoner goed voor 392 kilo vuil.

30-4 De hittegolf heeft ook Vlaardingen in de ban. 's Ochtends lange rijen winkelende mensen in de supermarkten. Menigeen zoekt verkoeling in het zwembad, het Lickebaertbos of langs het water. Slechts weinig bedrijven voeren een tropenrooster in.

augustus

2 Overleden op 81-jarige leeftijd Pieter de Goede, oprichter en oud-directeur van het gelijknamige schildersbedrijf.

Pieter de Goede, 2 augustus.

3 Uit het jaarverslag 1989 van de Dienst Centraal Milieubeheer Rijnmond. Het aantal klachten over stankoverlast is in Vlaardingen in het afgelopen jaar bijna verdubbeld van 1.410 naar 2.454. Het toegenomen aantal klachten is niet uniek. In het hele Rijnmondgebied nam het aantal klachten toe van 8.000 naar ruim 14.000. Volgens de DCMR is de weersgesteldheid een belangrijke boosdoener.

6 De rustperiode voor grassportvelden wegens aanhoudende droogte verlengd tot 11 augustus. In het weekend van 11-12 augustus mag slechts één wedstrijd per veld per dag worden gespeeld.

8 De archeologen van het Instituut voor Prehistorie van de Rijksuniversiteit Leiden houden een 'open dag' in de Aalkeetbuitenpolder. Staf en studenten van het instituut zijn bezig om de resten van een 2200 jaar oude boerderij bloot te leggen.

10 Voor het isoleren van woningen kunnen Vlaardingers voortaan rekenen op een subsidie tot dertig procent van de kosten. Het energiebedrijf zal de nieuwe regeling uitvoeren.

14 De sloop van de Billitonflat, onderdeel van de Algemene Stichting voor Huisvesting en Verzorging van Bejaarden, lijkt onvermijdelijk. Betonrot heeft de bejaardenflat aangetast en de gang op de bovenverdieping is na de laatste storm gestut. Renovatie kost 23 miljoen gulden, nieuwbouw is 9 miljoen gulden goedkoper. De provincie is bezig met voorbereidingsplannen voor een nieuwe bejaardenflat.

15 Overleden op 72-jarige leeftijd Marinus van der Borden, dragen van het Verzetsherdenkingskruis.

17 Ondanks langdurige advertentie-campagnes lopen de verliezen van de parkeergarage aan de Afrol weer op. In de eerste zes maanden lijdt de garage een verlies van liefst 262.100 gulden. Dat is bijna 12.000 meer dan in dezelfde periode van 1989.

De Eindhovense kunstenaar ir. J. Körmeling eist vier ton schadevergoeding voor het niet plaatsen van de twee meter hoge neonletters 'De negende van OMA' op de seniorenflat aan de Waalstraat. Het wordt niet uitgesloten dat de gemeenteraad zijn beslissing om het kunstwerk niet te plaatsen zal terugdraaien. De bewonerscommissie reageert verschrikt.

18 Het achttal van Die Flardingha Ruiters wordt Zuid-Hollands kampioen. Door deze titel mag het team deelnemen aan het Nederlands kampioenschap in Ermelo.

20 De nieuwbouw van De Regenboogschool aan de Boslaan in gebruik genomen. Ter gelegenheid hiervan feestweek onder het motto 'Circus De Regenboog'.

Zesde Nationale Haringschoonmaakwedstrijd te Katwijk. Winnaar in de categorie kleinhandel wordt de Vlaardinger R. Lucas Regtop. Volgens de jury is hij ook de beste van alle deelnemers.

21 De gemeente wil de Pniëlkerk op de hoek Burgemeester Pruissingel/Henriëtte Roland Holststraat kopen en vervangen door een kinderdagverblijf. De Gereformeerde Kerk wil het gebouw alleen kwijt als er voldoende geld voor wordt betaald.

22 Broeder Frans Veringmeier overleden. De man die zijn leven gaf aan de arme bevolking van Zuid-Namibië heeft nog het goede nieuws mogen ontvangen van 100.000 gulden subsidie van Buitenlandse Zaken.

24 Burgemeester A.A.J.M. van Lier opent de nieuwe machinefabriek Griffijn. Ter gelegenheid hiervan verschijnt het boek 'Het moet rakende mis zijn' de geschiedenis van het bedrijf dat in 1607 begon als smederij, geschreven door de journalisten Dick van der Lugt en Rob Stek en M.A. Struijs van het Stadsarchief.

25 Ter gelegenheid van het 5-jarig bestaan organiseert de Volksuniversiteit Vlaardingen een 'Open Dag' in de Stadsgehoorzaal. P. van der Harst spreekt over het Geuzenverzet en J. ter Brugge, lid van de archeologische werkgroep Helinium houdt een lezing over archeologie in Vlaardingen. Er is informatie te verkrijgen over het nieuwe cursusprogramma. Een van de nieuwe cursussen is de cursus handanalyse.

De werkgroep Andere Markt organiseert op het Liesveld een grote milieumarkt. Veel milieugroepen geven informatie over hun activiteiten, evenals de gemeentelijke reinigingsdienst en het centrum voor natuureducatie.

27 Het politiekorps kampt met een flinke onderbezetting. Op 1 juli bestond die uit 21 plaatsen. Pogingen om nieuwe agenten te werven slaan nauwelijks aan. Commissaris A. Spel roept zijn collega's in Rijnmond op tot een vergaande samenwerking in het wervingsbeleid.

De kerstbomenverbranding op het Landje van Chardon behoort tot het verleden. Het vreugdevuur dat de jaarwisseling begeleidt, wordt voortaan ontstoken op het Windmillterrein aan de Westlandseweg.

28 Uit een recent onderzoek van de dienst Gemeentewerken en het bureau Aqua Technica Nederland is gebleken dat de grond rond het Buizengat en het laatste deel van de Oude Haven ernstig verontreinigd is. Volgens een brief van B en W aan de gemeenteraad bedragen de saneringskosten volgens globale berekeningen 10 miljoen gulden.

september

1 Loco-burgemeester J. Ranshuijsen geeft het startsein voor het 18e Haring- en Bierfeest. Op de 'Sterrenboulevard' (Westhavenplaats) plaatst oud-Vlaardinger Gerard van den Berg zijn voetafdruk. Doordat de verschillende evenementen minder geconcentreerd zijn kunnen de ruim 120.000 bezoekers zonder opstoppingen genieten van het parcours. Voor het eerst is er dit jaar weer een paardenmarkt.

Haring- en Bierfeest, 1 september.

3 Ter gelegenheid van het 200-jarig bestaan van de korenmolen Aeolus aan de Kortedijk verscheen het boek 'Eeuwen leven van de wind', geschreven door Arie van der Hoek in samenwerking met archiefmedewerker Matthijs A. Struijs.

5 Vervuilers van Vlaardingse bodem hoeven niet snel bang te zijn voor claims van de gemeente. In veel gevallen zal de overheid zelf de sanering betalen. Dat blijkt tijdens de gemeenteraadsdebatten over aankoop van machinefabriek De Toekomst aan de Havenstraat. De grond aldaar blijkt vervuild maar desondanks stelt de raad de ontbindingsclausule niet in werking. De clausule bepaalt dat de koop niet doorgaat als de verkoper weigert de bodemsanering te betalen.

6 Ouders en leerlingen van de openbare basisschool De Beukenhof trekken in een demonstratieve optocht naar het stadhuis om aldaar te pleiten voor onderhoud van de school. Bij een flinke regenbui staan de klassen onder water.

7 In galerie Pervelle aan de Fransenstraat geopend de tentoonstelling met werk van de Vlaardingse tekenaar Len Munnik.

8 De Arnold Hoogvlietstraat viert het 100-jarig bestaan met een groot straatfeest. Ter gelegenheid hiervan verschijnt het boekje 'Honderd jaar Arnold Hoogvlietstraat' van Wout den Breems.

Het winkelcentrum Promenade-Zuid aan de Dr Wiardi Beckmansingel viert het 25-jarig bestaan.

Uitreiking van het eerste exemplaar van "d'Akerboom" aan de Vrije Academie, die zich al meer dan 25 jaar inzet voor cultuureducatie. De cultuurprijs is afgeleid van de voormalig Rederijkerskamer die dezelfde naam droeg. Het bijbehorende bronzen beeldje is ontworpen door de Vlaardingse kunstenaar Leen Droppert.

9 Het echtpaar J. Bot-M. Frankhuizen 65 jaar getrouwd.

Broeder Piet Derks viert in de Joannes de Dooperkerk zijn 50-jarig professiejubileum, tevens neemt hij af-

100 jaar Arnold Hoogvlietstraat, 8 september.

scheid van de parochie.

10-15 De openbare basisschool De Zuidwester viert het 25-jarig bestaan met tal van activiteiten. De school is ontstaan uit de voormalig scholen Het Madeliefje en Van Maerlantschool.

11 Als het aan de Stichting Milieu Federatie Rijnmond ligt wordt het zandlichaam van de geplande autoweg A 4 (RW 19) gebruikt voor de aanleg van een spoorbaan van TGV. Deze snelle trein die momenteel in Frankrijk rijdt zal t.z.t. ook in Nederland gaan rijden. De stichting heeft het plan ter kennis gebracht aan de minister van Verkeer en Waterstaat.

12 Uitreiking van een 'leskist', ontworpen door Veilig Verkeer Nederland, door wethouder A. Maarleveld aan de Scholengemeenschap De Vaart. Het lesmateriaal is bestemd voor scholieren van 12-16 jaar. Onderzoek heeft uitgewezen dat in deze groep relatief veel verkeersslachtoffers vallen.

In het recreatiegebied Broekpolder zal een stortplaats aangelegd worden voor vervuilde grond. De inrichtingskosten van de stort die een capaciteit krijgt van 184.000 kubieke meter worden geschat op 3.2 miljoen gulden. Ondanks de hoge kosten kan Vlaardingen financieel profijt trekken uit het gifdepot. De gemeente kan er in elk geval haar eigen verontreinigde grond kwijt.

16 Intrede en bevestiging van ds. J. de Geus in de Samen op Weg wijkgemeente Holy-Noord/Midden in de Vredeskerk.

18 Drie basisscholen worden volgend jaar met opheffing bedreigd. Het betreft de Govert Maanschool, Prof. Teldersstraat 20/30, Het Baken, Korhoenlaan 1 en de Paulusschool, Van Maerlantlaan 6. Hun leerlingenaantal blijft ver onder de minimumnorm.

21 "Uw Thuiskrant Groot Vlaardingen" viert haar 40-jarig bestaan met een receptie in de vestiging aan de Westhavekade 12/14. Hoogtepunt is de aanbieding van het eerste nummer van de Jubileumkrant aan wethouder T.W. van der Steen door Sijthoff-pers directeur Thom Bakker, zoon van de oprichter van Groot Vlaardingen.

21 Presentatie van het 'Plan Visserijmuseum' door de interim-directeur Frits Loomeijer. Het meest opvallende voorstel is de plaatsing van een historische houten kraan en een historisch vissersschip aan en op de kade voor het Visserijmuseum.

22 De korfbalvereniging Oranje Nassau bestaat 55 jaar. Met een 10 - 7 overwinning op Korbis uit Waddinxveen werd gezorgd voor een goed begin van de jubileum viering.

25 De Promotieprijs van de Stichting Haring- en

Frits Loomeijer en het "Plan Visserijmuseum", 21 september.

Bierfeest toegekend aan de Amazing Stroopwafels. De afdeling Vlaardingen van de Vereniging voor Vluchtelingenwerk Nederland VVN uitgeroepen tot het 'Goede Doel'. De aanmoedigingsprijs, een nieuw initiatief, gaat naar de werkgroep Bestrijding Vandalisme Westwijk.

26 Wethouder A.M.A. van Ardenne-van der Hoeven legt na bijna 20 jaar het voorzitterschap van het regionale Unicef Comité neer. Zij ontvangt voor haar inzet voor het kinderfonds van de Verenigde Naties de zilveren Unicefdraagspeld.

29 De brandweerliedenvereniging Door Oefening Vaardig viert haar 60-jarig bestaan met een receptie in de Brandweerkazerne.

In de ambachtelijke wijnboerderij in de Zuidbuurt produceren Jook Aartse en Louise Holland de 'Hollandais Primeur' 4.500 kg druiven uit het wijnbouwgebied Chateauneuf du Pape moeten ca. 3.000 flessen wijn met een alcoholpercentage van 10.5 procent opleveren. De primeur wordt toegevoegd aan hun assortiment wijnen gemaakt van kersen, rabarber en appels.

Het Plaatselijk Educatief Centrum bestaat 10 jaar. Ter gelegenheid hiervan grote feestmarkt aan de Cornelis Houtmanstraat geopend door een optreden van de drumband Liberté. Het jarige PEC krijgt de toezegging dat het een nieuwe dependance mag openen in de voormalige Juliana van Stolbergschool aan de Groen van Prinstererstraat.

oktober

2 Door de reorganisatie van PTT-Post zal de loketfunctie van het kantoor aan de Taanderijstraat komen te vervallen. Het kantoor aan de Van Hogendorplaan wordt teruggebracht tot een postagentschap. Daarnaast worden de agentschappen in V & D, aan de Rozenlaan en de Winkelhoeve opgeheven.

3 Carla Hogde terug uit New York alwaar zij namens Nederland heeft deelgenomen aan de activiteiten rond de Wereldtop over kinderen van de Verenigde Naties.

5 Geopend op de bovenste etage van Vroom en Dreesman de tentoonstelling 'Vlaardingen vernieuwend verder' door wethouder A.M.A. van Ardenne-van der Hoeven. Onder het motto 'wonen en recreëren' tonen het Stadsarchief, het Visserijmuseum, de Stadsgehoorzaal, de Vrije Academie, de Streekmuziekschool, het Centraal Punt Woonruimteverdeling hun activiteitenprogramma. Daarnaast is er een diorama van de Broekpolder en maquetten van de nieuwbouwplannen bij de Vaart, de Babberspolder en het centrum.

In het Visserijmuseum geopend een overzichttentoonstelling over de geschiedenis van de stoomlogger onder het motto 'Stoom op haring'. Auteur M.P. Zuydgeest overhandigt het eerste exemplaar van het gelijknamige boek aan de visserijspecialist van D 66 ir. Pieter ter Veer.

6 In de Harmonie eerste aflevering van De Nieuwe Salon onder het motto 'Retour Vlaardingen'. Presentatie Dick van der Lugt, Liesbeth van der Kruit en Bart van Leeuwen. Gasten: Henk Horsten, directeur van de Vrije Academie, Jan-Geert Majoor, hoofdredacteur van het Leidsch Dagblad en beeldend kunstenaar Age Klink. Muzikale omlijsting Patrice Verburg en Cornelis Pons.

9 De nieuwe naam voor de fuserende scholengemeenschap Prof. Casimir en De Vaart staat vast. De nieuwe scholengemeenschap gaat onder de naam VOS (Vlaardingse Openbare Scholengemeenschap) verder. De bedenker, Pieter van der Zwaal, krijgt hiervoor van wethouder A. Maarleveld een fiets uitgereikt. Rector van de nieuwe school wordt Marianne Dijkstra, nu al rector van de scholengemeenschap Prof. Casimir.

11 Verschenen de eerste editie van het huis-aan-huisblad De Weekendkrant met een oplage van 37.500 exemplaren. Initiatiefnemer is het reclamebureau Hofman.

12 De vibrafonist Roland Stolk is doorgedrongen tot de finale van de Pall Mall Export Swing Award. In de Sonesta koepel in Amsterdam wordt gestreden om de Award waaraan een geldprijs is verbonden van 10.000 gulden.

12-14 Feestweekend bij de hockeyclub Pollux ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van die club.

13 Een complete computeruitdraai van het filiaal van de Credit Lyonnais Bank is door twee sportvissers in het Buizengat teruggevonden. Vermoedelijk is de uitdraai bij een inbraak in de bank ontvreemd.

18 Jan Anderson, directeur van Cency, is 25 jaar verbonden aan de drogisterijketen.
Jubileumreceptie in het Delta-Hotel. Het boek 'Verzamelen gaat vanzelf' (150 verzamelingen van Jan Anderson) tekst Dick van der Lugt, foto's Arie Wapenaar, wordt overhandigd aan A.H. Paape, oud-directeur van het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie.

Gerard S. Verver 25 jaar sportredacteur voor De Havenloods.

De Stichting Migranten Ouder Raad (STIMOR) wijst de oprichting van een islamitische school voorlopig van de hand. Voorzitter I. Erbas vindt dergelijke scholen een verkeerde ontwikkeling. STIMOR wil wel meer zeggenschap op bestaande scholen.

19 Wethouder A. Maarleveld reikt het duizendste compostvat uit. Nu al staat in 10% van de Vlaardingse tuinen een compostvat.

Het aantal verkeersongevallen is de eerste helft van 1990 schrikbarend toegenomen. Dat blijkt uit de Verkeer Ongevallen Registratie van het ministerie van Verkeer en Waterstaat.
De eerste zeven maanden waren er 723 ongevallen. In 1987 waren er 739 ongevallen in dezelfde periode. Toch steekt Vlaardingen nog vrij positief af tegen de rest van Nederland.

Spuybroek Assurantiën BV aan de Schiedamseweg 97 is deze maand 75 jaar tussenpersoon van de Nationale Nederlanden.

20 In de Harmonie opvoering van het blijspel 'Op blote voeten in het park' van de schrijver Neil Simon door de toneelgroep De Fakkel.

21 De Stichting Villa Palagonia verzorgt in de kapel (het atelier van de kunstenaars Hans Rikken en Kees Lesuis) van de voormalige rk-begraafplaats een lezing onder het motto 'Dood waar is uw prikkel'. Kunstdocent Kees Vollemans spreekt over 'Lucifer nadert'.

22 De Vlaardingse vestiging van de Amerikaanse machinefabriek Cincinnati Milacron sluit definitief haar poorten. Dat betekent ontslag voor 150 medewerkers. Cimbool Industrial Product, een eveneens in Vlaardingen gevestigde dochteronderneming, blijft bestaan. Bij dit bedrijf werken 30 mensen.

23 De nieuwe sluis in de Buitenhaven in gebruik genomen.

B en W besluiten de grootscheepse veranderingen in het aanzien van de Babberspolder vast te leggen op video. De buurtbewoners ontvangen het plan

Brandweercommandant P. de Jong, 26 oktober.

enthousiast.

24 Het wijkcentrum De Heipaal in het nieuwe onderkomen aan de Aristide Briandring officieel in gebruik genomen.

Om de bouw van appartementen in de Pelmolen aan de Westhavenkade mogelijk te maken wil de gemeente proberen ontheffing te krijgen op de wet geluidshinder. In opdracht van een projectontwikkelaar is het architectenbureau Geluk en Treurniet bezig hiervoor een plan te ontwikkelen. Het kolossale fabriekspand aan de Westhavenkade wordt op de tekentafel omgetoverd tot een luxe-appartementenblok.

25 Officieel in gebruik genomen de eerste warmte/

De Pelmolen, 24 oktober.

kracht-koppeling in Vlaardingen in het bejaardencentrum Drieën-Huysen. De installatie moet per jaar 42.000 kubieke meter gas besparen.

Stankoverlast door Lever BV. De DCMR legt het productieproces van het bedrijf stil.

26 Oud-brandweercommandant P. de Jong te Zierikzee overleden. P. de Jong was de eerste beroepsbrandweercommandant van Vlaardingen.

29 Het echtpaar H. de Jong - I. Kaptein 65 jaar getrouwd.

30 Het GEWB betaalt de winst over het waterleidingbedrijf terug aan de verbruikers. Elke inwoner van Vlaardingen krijgt 30 gulden terug.

31 Officiële opening van de uitbreiding van winkelcentrum De Loper aan het nieuwe Marktplein in wijk Holy door burgemeester A.A.J.M. van Lier. Ondanks het slechte weer grote belangstelling.

Herdenking Kerkhervorming. In de Grote Kerk spreekt rector B. Stolk van de Jacobus Reviusscholengemeenschap in Rotterdam over het thema 'De Morgenster van Wittenberg'. De dienst wordt verzorgd door de christelijk gereformeerd predikant ds. Stehouwer en de Nederlands Hervormd predikant ds. Van den Heuvel.

november

2 De NAM begint binnenkort met seismisch en vibro-seismisch onderzoek in Vlaardingen. Door trillingen door de bodem te sturen, maken de onderzoekers een soort foto van de grondlagen. Zij kunnen dan zien of er op winbare diepte gas of olie zit.

De Vlaardingse fotografe Marrie Bot heeft de Amsterdamse Kunstprijs - een initiatief van de bierbrouwer F. Heineken - gewonnen. Aan de prijs is een bedrag van 50.000 gulden verbonden.

7 Tien bomen aan de Olivier van Noortlaan worden gekapt om de bewoners een beter zicht te geven op de Maasboulevard. Op een inspraakavond hadden bewoners geklaagd over het weelderige groen voor hun ramen.

8 Cafetaria De Gasterij aan de Westhavenkade onderscheiden met de Hoffelijkheidspluim 1990. De onderscheiding wordt vier maal per jaar toegekend aan een bedrijf dat zich positief onderscheidt op het gebied van gastvrijheid en dienstverlening.

9 Uit het jaarverslag van de brandweer. Vorig jaar is de brandweer 586 keer uitgerukt, dat is 38 keer meer dan in het voorgaande jaar maar 136 keer minder dan in 1987. In totaal werd voor een bedrag van 1.326.400 gulden schade aangericht. Het aantal dodelijke slachtoffers betrof vorig jaar 8, dat is 4 meer dan in het jaar ervoor. Het aantal gewonden daalde van 29 naar 15. De brandweer heeft 30 beroepskrachten en 81 vrijwilligers. Daarnaast nog de jeugdbrandweer met 19 leden.

Onder grote belangstelling is het nieuwe wijkcentrum Holy officieel geopend. Het gebouw biedt o.m. onderdak aan De Heipaal en het Samenwerkingsverband Holy Noord.

10 In de tuin van het verzorgingstehuis Drieënhuysen wordt een authentiek Japans theehuis officieel in gebruik genomen.

12 Wethouder A. Maarleveld ontvangt het eerste exemplaar van het tijdschrift 'Netwerk'. Het tijdschrift is een uitgave van de Vereniging Vrienden Visserijmuseum en zal voortaan 2 maal per jaar verschijnen.

13 Ton ter Hoeve benoemd tot coördinator van het sociale vernieuwingsbeleid van de gemeente. Hij wordt belast met de begeleiding en bewaking van de uitvoering van het Actieplan Sociale Vernieuwing.

14 H. Bril, hoofd sector Financieel Beleid van de gemeente bij zijn afscheid benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau.

15 B en W willen invalide automobilisten 570 gulden laten betalen voor de inrichting van een gereserveerde parkeerplaats. Het Vlaardings Overleg Revalidatie zal zich hevig verzetten tegen dit plan.

16 Een buitengewoon ernstige stroomstoring zorgt in grote delen van Vlaardingen, Schiedam en het westelijke deel van Rotterdam voor urenlange overlast. Openbare verlichting en verkeersinstallaties blijven buiten werking, maar extra politie zorgt voor snelle doorstroming van het verkeer. Winkels zijn gesloten. In totaal zitten 50.000 klanten zonder elektriciteit.

De Vlaardingse havens kennen een ongekende bloeiperiode. In 1989 werd in het gemeentelijk havengebied 1.1. miljoen ton in en uit schepen geladen. Daarmee is de hoeveelheid van het jaar daarvoor met 67% uitgebreid. Inclusief andere havens kwam de overslag op 7,9 miljoen ton. Aan zeehavengeld werd meer dan 1 miljoen gulden ontvangen tegen bijna 700.000 gulden het jaar ervoor. Dat blijkt uit de jaarrekening van de dienst gemeentewerken.

21 Ondanks felle protesten van de Historische Vereniging Vlaardingen laat een top-ambtenaar een winkelpui uit zijn woning aan de Schoolstraat slopen. De pui was het laatste authentieke element van de in begin jaren tachtig gerenoveerde straat. De HVV kende er een monumentale waarde aan toe.

In de Harmonie overhandigt stadsarchivaris J.A.C. Mathijssen het eerste exemplaar van het boek 'Feest in Vlaardingen' aan R. van Zanten, voorzitter van de

Vergeefs protest Historische Vereniging, 21 november.

Stichting Haring- en Bierfeest, Stadsgehoorzaaldirecteur M. Putman en Prins Carnaval Jan I.

22 Met een digitale lasershow wordt de nieuwe hightech drukkerij Van Dooren aan de Trawlerweg officieel geopend. Het Vlaardingse bedrijf werd in 1893 opgericht en gehuisvest in de Oosterstraat en is sinds enkele jaren in handen van de Plantijn-groep.

23 Officiële opening van de nieuwe openbare basisschool Erasmus aan de Huijgensstraat (vroeger aan het Westnieuwland gevestigd) en 35 seniorenwoningen aan de Burgemeester Pruissingel. De totale nieuwbouw is ontworpen door architectenbureau Geluk en Treurniet in opdracht van Patrimoniums Woningen en de Gemeente Vlaardingen. Ter gelegenheid hiervan wordt het boekje 'Vlaardingen en Vlaardinger-Ambacht een Heerlijkheid' van archiefmedewerker M.A. Struijs overhandigd aan de bewoners.

Tom Lincklaen Westenberg is het afgelopen seizoen Nederlands Kampioen geworden in de Formule I klasse voor radiografisch bestuurbare automodellen.

26 Een gesprek tussen wethouder A.M.A. van Ardenne-van der Hoeven en PTT-directeur H.A. Damhuisen voor het behoud van de postagentschappen Voorstraat en Winkelhoeve na 1994 heeft geen vruchten afgeworpen. De volgende stap van de gemeente is een brief naar de hoofddirectie.

27 In de Vleeshal aan de Markt uitreiking van het Historisch Jaarboek 1990 aan de gebroeders P. en J. van der Valk, die in het pand Hoogstraat 166 de slagerij voortzetten van hun overgrootvader. Het jaarboek bevat o.a. het artikel 'Het slagersboek van Vlaardingen' van Jan van Hees.

28 Melkboer Frank Schelleboom ontvangt uit handen van burgemeester A.A.J.M. van Lier de bronzen medaille van het Carnegie Heldenfonds. Op 27 oktober van het vorige jaar redde de man een 75-jarige vrouw uit haar brandende woning in het bejaardencentrum De Wouthof.

29 Uit het jaarverslag van het Jongeren Advies Centrum 1989. Het JAC is in 1989 minder vaak geconsulteerd dan het jaar ervoor. Kwamen in 1988 nog 125 jongeren, het waren er in 1989 nog maar 116. Het aantal hulpverleningscontacten liep nogal drastisch terug: 1.776 in 1988 tegen 1.040 in 1989.

30 In een 480 pagina's tellend boekwerk 'Binnenstadsonderzoek Vlaardingen' beschrijft ing. A.J. van Bommel alle gebouwen in het centrum. Het boek wordt verspreid onder ambtenaren en politieke partijen. In het werkstuk wordt gepleit voor het maken van een monumentenverordening.

december

4 De gemeenteraad besluit dat het bedrijf Zwanenburg BV zich mag vestigen in het industrieterrein Het Scheur. Het transportbedrijf wil ter plekke ook gevaarlijke stoffen overslaan.

Presentatie van een nieuw beleidsprogramma door Patrimonum's Woningen. Hierin wordt o.a. gesteld dat projectontwikkelaars niet langer de kans moeten krijgen in Vlaardingen. Met de winsten van de bouw van dure huur- en koopwoningen wil men de sociale woningbouw in de eigen stad stimuleren.

Gestart het project 'Opvangklas migrantenkinderen' in de protestants-christelijke basisschool Het Mozaïek aan de Rotterdamseweg, een initiatief van de stichting Onderwijsvoorrangsgebied Vlaardingen (OVGV).

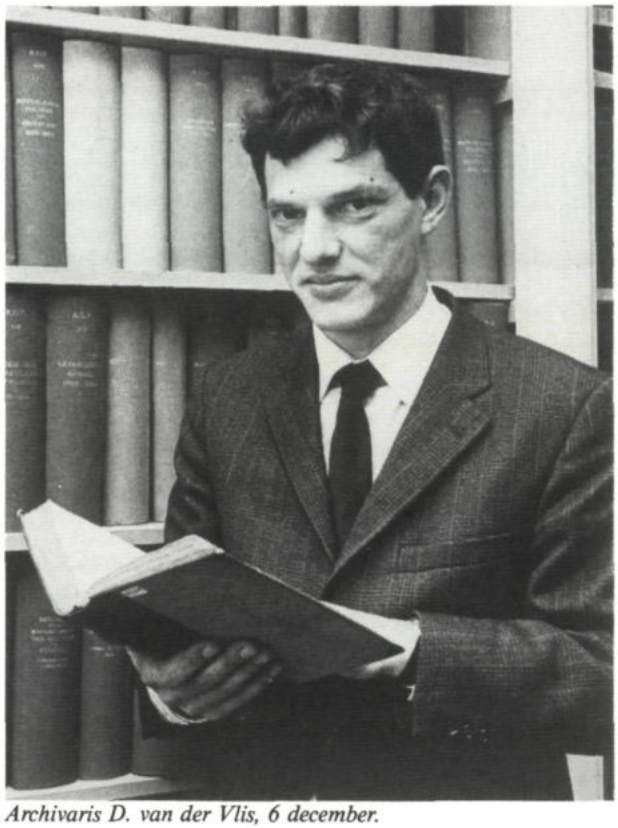
De Nederlandse Aardolie Maatschappij krijgt voor 3 jaar toestemming tot het verrichten van proefboringen naar olie en aardgas in de Broekpolder. Worden belangwekkende vondsten gedaan dan wil de gemeente bezien of de exploitatie daarvan kan worden ingepast in haar eigen plannen met de Broekpolder.

Overleden op 88-jarige leeftijd A. Pleijsier, oud-directeur van de Bondsspaarbank Vlaardingen van 1948 - 1968.

6 Opgeheven de kruidenierswinkel Van der Ende aan de Pieter Karel Drossaartstraat. De winkel was 86 jaar gevestigd in de straat.

Oud-stadsarchivaris D. van der Vlis op 50-jarige leeftijd te Leeuwarden overleden. Hij was van 1968 tot 1970 archivaris van zijn geboortestad Vlaardingen.

7 De gemeenteraad besluit met 11 tegenstemmen dat alle Vlaardingse stemgerechtigden op 6 maart 1991 hun stem uit kunnen brengen over de vraag of zij in het vervolg via een referendum hun mening willen geven over belangrijke Vlaardingse politieke zaken. Voorwaarde: minimaal de helft van het aantal kiezers dat bij de laatst gehouden gemeenteraadsverkiezingen is opgekomen moet deelnemen aan de volksraadpleging.

Archivaris D. van der Vlis, 6 december.

8-9-15-16 In het Unilevergebouw aan de Olivier van Noortlaan expositie van iconen uit de zestiende tot en met de negentiende eeuw. De meeste iconen zijn afkomstig uit Rusland.

10 De PvdA-fraktie kiest Kees van der Windt tot opvolger van wethouder A. Maarleveld die in het voorjaar 1991 de aktieve politiek zal verlaten. Drs. Bert Kandel met algemene stemmen gekozen tot fraktievoorzitter.

12 Het Gemeentelijk Woningbedrijf viert dit jaar zijn 50-jarig bestaan. Voor huurders en andere relaties organiseert het bedrijf i.p.v. de gebruikelijke receptie een Open Dag. Tegelijk verschijnt de eerste Bewonerskrant.

In café De Oude Markt overhandigt Frans Assenberg het eerste exemplaar van het door hem geschreven boekje 'Herbergen in Vlaardingen' aan archiefmedewerker M.A. Struijs.

De commissie Milieu en Volksgezondheid stemt in met het plan om vanaf maart van het volgende jaar huisvuil gescheiden in te zamelen. Eerst komen er papiercontainers in de wijken te staan. Tegelijkertijd zal ook grof huisvuil op afroep worden opgehaald. Verder komen er later in het jaar verzamelcontainers voor huisvuil met daarin apart een container voor groente-, fruit- en tuinafval.

13 De volkstuinders van het Moermanterrein wijzen het voormalig hoofdveld van voetbalvereniging Hollandiaan in het Nieuwlantpark af als alternatief van hun tuinen. De Moermantuinders hebben de gemeente laten weten dat over verhuizing alleen gepraat kan worden als zaken als geluids- en stankoverlast van de snelweg opgelost zijn. Zij realiseren zich wel dat deze lokatie het laatste alternatief is.

14 B en W bevestigen het besluit van minister H. Aalders (milieu) dat een deel van de Westwijk in 1991 wordt afgeschermd met een geluidswal. De puinwal langs rijksweg 20 krijgt voorlopig een lengte van 350 meter en zal in een later stadium verder worden uitgebouwd.

17 De kunstenaar John Körmeling, ontwerper van het omstreden neon-kunstwerk op de bibliotheek, het PTT-kantoor en de ouderenflat aan de Waalstraat, rekent erop dat zijn creatie alsnog wordt geplaatst. Hij verwacht dat zowel de commissie voor bezwaarschriften als de Raad van State de tegenstanders van zijn schepping in het ongelijk zal stellen.

18 Namens de aktiegroep 'Behoud Postagentschap Rozenlaan' overhandigt wethouder A. Maarleveld bijna 1.500 handtekeningen met een bezwaarschrift aan de Vlaardingse PTT-directeur M.A. Damshuiser.

Informatieavond voor de huidige bewoners van de Babberspolder over de nieuwbouw in de wijk. Door de gemeente is inmiddels besloten dat er 223 sociale huurwoningen, 130 vrije sectorwoningen, 144 vrije sectorwoningen met een éénmalige bijdrage en 72 premie koopwoningen worden gebouwd. De huren voor de meergezinswoningen zullen ca. 575 gulden en voor de eengezinswoningen 680 gulden gaan bedragen.

Ondertekening van het contract voor de Centrale As van Vlaardingen tussen project-ontwikkelaar Multi-Vastgoed BV uit Gouda en de gemeente. Het project omvat de volgende plan-onderdelen: Woningen, kantoren, winkels, parkeren en verplaatsing van de warenmarkt. Met de vernieuwing van het stadshart is een bedrag van 80 miljoen gulden gemoeid.

19 De gemeente heeft een nieuwe bestemming gevonden voor het door brand verwoeste schoolgebouw aan de Curacaolaan. In het nieuw op te trekken gebouw zullen voorzieningen voor kinderopvang en atelierruimte worden gehuisvest.

Wethouder A.M.A. van Ardenne-van der Houwen overhandigt de certificaten van de cursus 'Eigen bedrijf in Nederland' van het Instituut Midden- en Kleinbedrijf voor Rotterdam e.o. aan vijf vrouwen en vier mannen van buitenlandse afkomst. De cursisten willen binnenkort een eigen bedrijf beginnen.

Meer dan de helft van de bewoners van de PLN-flats in de Westwijk (omgeving Prof. Rutgerstraat/Dr. Wiardi Beckmansingel) wil verhuizen. Dat blijkt uit een onderzoek van het bureau OTB. De bewoners klagen vooral over de slechte kwaliteit van hun woningen. Het Gemeentelijk Woning Bedrijf heeft een renovatieplan in voorbereiding.

20 Vluchtelingenwerk Vlaardingen organiseert ter gelegenheid van de Dag van de Vluchteling een Open Dag in het opvangcentrum De Halte aan de Callenburgstraat 15.

21 Leerlingen en personeel van de scholengemeenschap Groen van Prinsterer houden een sponsorloop in het Nieuwlantpark voor het Keniaanse Dorp Mpeketoni. Het geld zal worden besteed aan het verbeteren van schoolgebouwen, meubilair, scholing voor de jeugd, waterputten en andere belangrijke zaken.

Ledie Tuhurima, body-buildster bij 'Ladies Gym' fitness center is onlangs winnares geworden van de Miss Natural Body-titel. Door deze titel vertegenwoordigt zij Nederland volgend jaar op de wereldkampioenschappen in het Amerikaanse Virginia.

Overleden op 50-jarige leeftijd Ds. C. Trouwborst, oud predikant van de hervormde wijkgemeente Holy-Noord van 1979 tot 1988.

28 Overval op het filiaal van de Bondsspaarbank aan de Vettenoordsstraat. De drie jonge Vlaardingers werden korte tijd daarna in Schiedam met hun buit aangehouden.

JODEN IN VLAARDINGEN, 18e eeuw - 1935 (1943)

H.J. Luth

Inleiding

De vele archiefbestanden die het Vlaardingse Stadsarchief beheert zijn grotendeels uitstekend ontsloten. Wie ze echter wil raadplegen om alle Joden in Vlaardingen en hun plaats in de locale geschiedenis in kaart te brengen komt voor een omvangrijke taak te staan.
In eerste instantie, zeker in de periode voor 1830, is het alleen mogelijk relevante onderzoeksgegevens te selecteren op grond van vermeldingen van stereotiepe Joodse voor- en achternamen in de bronnen die voorhanden zijn. Een bijkomend probleem is hierbij het veelvuldig vóórkomen van Abraham, Izaäk en Jacob, als voornamen van protestantse Vlaardingers. Bovendien is het natuurlijk niet zo dat alle personen die men zoekt herkenbare namen hebben, maar toch levert een dergelijk onderzoek m.i. voldoende materiaal op.

Om de een of andere reden vestigden zich in Vlaardingen minder Joden dan in de naburige gemeenten Maassluis en Schiedam.
In Maassluis werd al in 1769 en in Schiedam rond 1790 een synagoge in gebruik genomen[1] terwijl dit in Vlaardingen pas in 1862 het geval was en dan nog slechts van korte duur.
Voor die tijd woonden er wel Joden in Vlaardingen, maar zij waren te klein in getal om zelf een kehilla te stichten en bezochten de Schiedamse synagoge[2].
Het overgrote deel van dit artikel heeft dan ook betrekking op de 19e en 20e eeuw. Allereerst omdat er zoals gezegd in de 18e eeuw nauwelijks Joden in Vlaardingen woonden en vervolgens ook omdat de latere stukken (m.n. uit het archief van Burgemeester en Wethouders) veel uitvoeriger berichten over de lotgevallen van de plaatselijke inwoners dan oudere bronnen.

Uit de Volkstellingsregisters 1830 en 1840, de Bevolkingsregisters 1850 - 1880, en uit de gemeentelijke statistieken over 1862-1883 en 1899-1902[3] was het mogelijk het onderstaande overzicht samen te stellen m.b.t. het aantal Joden in Vlaardingen.

1830	1	1869	35
1840	1	1870	42
1851	3	1871	44
1852	8	1872	47
1853	9	1873	48
1854	20	1874	53
1855	20	1875	53
1856	31	1876	50
1857	34	1877	44
1858	37	1878	50
1859	40	1879	53
1860	43	1880	49
1861	44	1881	51
1862	50	1882	52
1863	52	1883	58
1864	58	1899	63
1865	51	1900	66
1866	43	1901	62
1867	45	1902	61
1868	43	1940	58[4]

Opvallend is de vestigingsgolf van 1854 tot 1864 die leidde tot de oprichting van een Joodse (bij)gemeente in 1862, waarover straks meer.
Blijkens mijn aantekeningen uit de Bevolkingsregisters moet het aantal Joden over de perioden 1884-1898 en 1903-1939 steeds geschommeld hebben tussen de 60 en 75.
Hoewel dit aantal vrij constant lijkt moet toch worden opgemerkt dat een groot gedeelte van hen slechts enkele weken tot een jaar hier in Vlaardingen verbleef als dienstbode of kostganger.

Joden in Vlaardingen voor 1850

Het is niet waarschijnlijk dat er voor 1850 veel Joden Vlaardingen hebben bezocht of er hebben gewoond. In ieder geval hebben ze in de archieven nauwelijks sporen nagelaten. We zullen het moeten doen met enkele incidentele vermeldingen, waarvan de oudste twee voorkomen in de criminele rollen en dus per definitie interessant zijn om nader te bekijken.

Op 28 september 1736 staat voor baljuw en welgeboren mannen van Vlaardinger-Ambacht een man terecht die als zijn naam opgeeft: Heere Moses alias Hessel Marcus alias Abraham Mordechaij alias Jacob Hendricksz!!!.
Hij is gearresteerd wegens een poging tot roofmoord op de Dijk tussen Schiedam en Vlaardingen. De vrouw die hij probeerde te wurgen en te beroven kwam met de schrik vrij doordat er toevallig twee sjezen langs kwamen.
Hij blijkt een doorgewinterde crimineel te zijn, die na diverse verhoren opbiecht dat zijn echte naam Heere Moses is, dat hij afkomstig is van Frankfort en dat hij in de veertig jaar is. Hij heeft ca. 20 jaar alleen of met andere Joden in Duitsland rondgezworven en gebedeld en de laatste 12 jaar de 7 Provinciën onveilig gemaakt door bedelen, stelen en inbreken. Twee andere Joden (het scheldwoord "smoussen" staat in de criminele rol), zijn twee metgezellen van het eerste uur (ene Isaek van Worms en ene Major uit Amsterdam, zijn 4 jaar geleden in Leeuwarden gearresteerd en opgehangen.
De beklaagde biecht verder een ellenlange lijst van diefstallen en inbraken met en zonder geweld op, van Franeker tot Tilburg en van Leiden tot Nijmegen. Na heel wat verbanningen en andere straffen is hij dan nu in Vlaardingen, naar later blijkt zijn eindbestemming, beland.
De welgeboren mannen veroordelen hem ter dood omdat "alle soo geweld, violatie op 's heeren weegen en gruwelijk voornemen, gepleegde huysbraeken en dieverijen in een land van justitie niet konnen worden gedoogt of geleden, maar rigoureuselijk behoorden te werden gestrafft".
Op 10 oktober wordt voor het stadhuis het vonnis d.m.v. de galg uitgevoerd, waarna het lijk naar het Galgeveld wordt gebracht om ter afschrikking te worden neergehangen[5].
In het tweede geval worden drie Joodse marskramers als slachtoffers vermeld. Op 28 juni 1773 worden zij door een dronken Vlaardinger, de 22-jarige Cornelis van der Meulen, gemolesteerd omdat ze hem wel een vuurtje, maar geen pijp konden aanbieden. In zijn woede sloeg hij hierop al vloekend met zijn kruk o.a. een mand met Engels aardewerk stuk, waarop de kooplieden op de vlucht sloegen.
Hij wordt veroordeeld tot 4 jaar verbanning uit Vlaardingen en Vlaardinger-Ambacht[6].
In beide gevallen is hier sprake van passanten die niet in Vlaardingen woonden.

Wanneer we de chronologische volgorde voortzetten is nu Nathan Joseph van Buuren aan de beurt om te worden vermeld. Hij is slager van beroep en woont vanaf 1795 in Vlaardingen. In of voor 1798 is hij vermoedelijk al weer verhuisd[7].
Dankzij een akte uit het notarieel archief is bekend dat in 1804 en enkele jaren daarna Salomon Joseph Cohen Mug met zijn gezin te Vlaardingen woonde[8], terwijl dit blijkens de Volkstellingsregisters na een tijd van afwezigheid van 1817 tot ca. 1826 weer het geval is.
Raadpleging van de indices op de transportakten van onroerend goed (eigenaren van huizen) over de periode 1700-1811, leveren slechts één naam op: Salomon Mozes, die op 27-10-1809 een aantal panden aan de Achterstraat koopt[9]. Bij de Volkstelling van 1812 wordt hij echter niet (meer) vermeld.
Verder treffen we in de Volkstellingsregisters 1814-1821 nog aan: Judik Asser, Debora Sprenger en Izaäk (Alexander) Sprenger van Leeuwen. De laatste vinden we ook nog bij de volkstelling van 1830 (als enige Jood van de 6.823 Vlaardingse inwoners), maar in 1840 niet meer. Van het jaar 1831 is bij toeval alleen Joachim van Praaga als Vlaardings inwoner bekend[10], terwijl ook in 1840 weer slechts één Vlaardinger (van de 7.234) de Joodse godsdienst is toegedaan, nl. Hartog David Cijver.
Vanaf 1850 worden doorlopend de Vlaardingse bevolkingsmutaties bijgehouden zodat vanaf die tijd, zij het niet zonder geduld en na dagenlang bladeren (vele duizenden pagina's), een redelijk compleet overzicht te geven valt.
In de uitgebreide bijlage die aan het eind van dit artikel is opgenomen zijn in alfabetische volgorde zoveel mogelijk de Vlaardingse Joden, ook de enkele hierboven genoemde, per familie gerangschikt opgenomen.

Oprichting Israëlitische gemeente, 1862

Wanneer in 1862 het aantal Joden in Vlaardingen is opgelopen tot 50 acht men de tijd gekomen om een plaatselijke gemeente te stichten.

Zo is dan een rekest van 12 februari 1862[11] bewaard gebleven, waarin Hendrik van Daelen (34 j.), Judik van Furth (40 j.), Hartog Goudsmit (56 j.), Abraham Isaäcs (28 j.), Salomon Katan (65 j.), Jacob Lens (32 j.), Jacob de Reeder (63 j.), Samuël Samson (39 j.), Salomon de Vries (33j.), Samson Andries van Wessel (56 j.) en Abraham IJzerman (41 j.), zijnde al de 11 Joodse gezinshoofden van Vlaardingen representerende de Joodse gemeenschap ter plaatse van 50 personen, aan koning Willem III verzoeken om te Vlaardingen een eigen "Nederlandsche Israëlitische Gemeente" te mogen stichten.
Zij motiveren hun verzoek als volgt: "Dat zij verstoken van een eigen gemeente thans zich tot het waarnemen hunner Godsdienst naar Schiedam moeten begeven als de meest nabijgelegen plaats waar een synagoge gevestigd is, terwijl ook hunne kinderen daar het gevorderd godsdienstig onderwijs moeten gaan ontvangen, hetgeen door den aanzienlijken afstand voor hen hoogst moeijelijk is."
Bovendien voeren ze aan dat ze ook bij het begraven van hun doden problemen ondervinden, omdat naburige gemeenten die wel over een Joodse begraafplaats beschikken "het gebruik der begraafplaats ongaarne toestaan daar deze voor de leden der gemeente ingericht, niet door vreemden mogen gebezigd worden".
B & W van Vlaardingen willen hen wel een stuk grond ter beschikking stellen, maar dan moet er eerst sprake zijn van een Israëlitische gemeente.
Om duidelijk aan te geven dat ze zich als gemeente ook financieel zelf kunnen redden nemen ze in het rekest bovendien een begroting op:

Uitgaven

- Jaarwedde van den onderwijzer en voorlezer *f* 365,–
- Huur van een gebouw tot godsdienstige zamenkomsten en woning van den onderwijzer en voorlezer *f* 104,–
- Onderhoud, licht, enz. *f* 50,–

f 519,–

Inkomsten

- Bijdragen gemeenteleden naar gelang hunner middelen *f* 208,–
- Wegens het godsdienstig onderwijs te ontvangen gelden *f* 200,–
- Offer- en ceremoniegelden en verhuring van zitplaatsen *f* 111,–

f 519,–

Nadat dit rekest diverse instanties en personen heeft gepasseerd (hoofdcommissie tot de zaken der Israëliten te Den Haag, B & W van Vlaardingen, commissaris van de koning in Zuid-Holland) wordt al op 1 april 1862 door B & W een gunstig besluit genomen, zodat de Vlaardingse Israëlitische gemeente een feit is[12].
De officiële erkenning door Willem III vindt plaats bij Koninklijk Besluit van 14 april daaropvolgend.
Er is dan sprake "van het bestaan te Vlaardingen van eene Israëlitische Gemeente, met den rang van Bijkerk, behorende tot de ring van Delft en het ressort der Nederlandsch Israëlitische Hoofd-Synagoge te 's-Gravenhage"[13].
In de provincie Zuid-Holland waren toen twee Hoofdsynagogen nl. in Rotterdam en Den Haag. Eigenaardig genoeg hoorde Vlaardingen niet bij Rotterdam, maar bij Den Haag. Onder Den Haag ressorteerden o.a. Brielle, Delft, Heenvliet en Maassluis als z.g. ringen en Hellevoetsluis, Schiedam en Vlaardingen als bijkerken[14].

De eerste synagoge (Havenstraat), 1862-ca. 1866

Nadat het B & W-besluit van 1 april hen is meegedeeld wachten de 11 Joodse gezinshoofden de koninklijke erkenning niet af. Zij huren met gezwinde spoed van Dirk Teunisz. Pleijsier het pand (Nieuwe) Havenstraat B 53 (kad. A 71) dat al op 4 april 1862 tot synagoge wordt gewijd[15]. Het pand was bovendien groot genoeg om voorganger en godsdienstleraar Jacob Lens en zijn

Links de voormalige eerste synagoge aan de Havenstraat, waarin later de kolenhandel Maarleveld was gevestigd (foto: 1954).

gezin te huisvesten. Uit het feit dat deze zich in januari 1862 in Vlaardingen vestigde blijkt dat men er toen al van uitging dat er spoedig een gemeente zou worden opgericht.

Op 26 januari 1869 verkoopt Dirk Pleijsier het perceel aan de Havenstraat aan Ary Pleijsier[16]. Uit de verslagen van de toestand der gemeente 1862[17] e.v. betreffende kerkelijke zaken en uit het vertrek van voorganger Jacob Lens blijkt dat de synagoge al weer snel, waarschijnlijk in 1866, werd opgeheven. Het kleine wisselvallige aantal leden zal er de reden van zijn geweest dat kerk en voorganger niet meer konden worden onderhouden.

De ruim 40 overgebleven gemeenteleden hadden geen andere keus dan de synagoge in de steeg "achter de Teerstoof" te Schiedam[18] te bezoeken, zoals ze vroeger ook gewend waren geweest.

Wel wordt het genoemde pand op 15 mei 1871 van de gemachtigde van Ary Pleijsier gekocht door.... Abraham Isaäcs[19]. Hoewel hier verder niets van gebleken is heeft de Joodse gemeente misschien ook later toch nog gebruik gemaakt van het gebouw.

In 1907 verkopen de erven van Maria van Handel, de weduwe van Abraham Isaacs het genoemde bezit aan Hugo Maarleveld[20] die er dan zijn kolenbergplaats verstigt.

De achterkant van het gebouw van de "Vrienden der Waarheid" in de Zomerstraat waarvan van 1894 tot 1906 een gedeelte dienst deed als synagoge.

De tweede synagoge (Zomerstraat), 1894 - 1906

Bijna dertig jaar hadden de Vlaardingse Joden net als voor 1862 de godsdienstoefening in de Schiedamse synagoge bezocht, maar op 28 september 1894 werd opnieuw in Vlaardingen een synagoge ingewijd. Men meende weer op eigen kracht diensten te kunnen gaan houden en huurde het voorste gedeelte van het lokaal van de "Vrienden der Waarheid" in de Zomerstraat, de vroegere bewaarschool van de kostschoolhouder J.H. Haan. In de Nieuwe Vlaardingsche Courant van de volgende dag tekende de plaatselijke verslaggever wat verwonderd zijn indrukken op, die ons een gedetailleerd beeld geven van synagoge en inwijdingsritueel.

"Het nieuwe bedehuis geeft bij de eerste intrede den indruk van dankbaarheid bij de hier wonende Israëlieten voor de wederoprichting van een gebouw waar zij hun godsdienstplichten naar de vaderlijke inzettingen kunnen uitoefenen, en van liefde voor hun aloud geloof. De inrichting toch, en de geheele stoffeering geven blijk dat de vrijwillige bijdragen en liefdegaven in ruime mate waren toegestroomd.

In het midden van het lokaal staat het almemmor, daarop de biema waarop de voorlezer zijn gebeden uitspreekt. Recht daartegenover bevindt zich de Heilige arke die de fluweelen wetsrollen moet bevatten. De vloer is met kokosmatten bedekt, voor de Heilige arke bovendien met Smyrnasche tapijten.

Aan de zijden bevinden zich de zitplaatsen voor de mannen. Achter de vergaderplaats voor de mannen, op een soort galerij zijn de zitplaatsen voor de vrouwen. Gisteren was de kerk aan weerszijden van de Heilige arke met groen versierd. De heer M. Redlich uit Rotterdam leidde den inwijdingsdienst. De gebeden en het voorlezen der psalmen geschiedde in het Hebreeuwsch. De voornaamste plechtigheid was het binnendragen van de Heilige wetrollen en het plaatsen daarvan in de Heilige arke. Voorafgegaan door 3 kleine meisjes, die groen strooiden voor de 5 dragers der wetrollen, werden die na een zevenvoudigen ommegang rond de almemmor, onder een wisselzang van den voorlezer en een kinderkoor in de Heilige arke geplaatst"[21].

Oud-Vlaardinger Andries van Daelen, zoon van één van de 11 gezinshoofden uit 1862, was ruim 16 jaar oud in 1868 naar Antwerpen vertrokken en woonde daar nog steeds. Hij was daar als koopman en reder tot welstand gekomen, maar was zijn geboortestad nog niet vergeten.

Hij had namelijk enkele kostbare zilveren siertorens (voor de belangrijkste wetrol) geschonken. Hem viel dan ook de eer te beurt om, bij de hierboven genoemde ommegang, de belangrijkste wetrol te dragen. Nadat de voorganger vervolgens een preek had gehouden over de ladder in de droom van Jacob en een gebed voor het koninklijk huis had uitgesproken werd de dienst beëindigd. De 'orde der inwijding' wordt nog bewaard in de bibliotheek van het Vlaardingse Stadsarchief[22].

De eerste jaren moest men het zonder eigen voorganger doen, maar op 30 april 1897 werd de nieuwe leraar Hertog Frank als zodanig geïnstalleerd[23]. Hij zou slechts 2½ jaar blijven en werd leraar in Boxmeer en later in Sittard.

De originele tekst van de rede die Frank hield t.g.v. de 'troonsbeklimming' van koningin Wilhelmina op 31 augustus 1898 is ook bewaard gebleven en is bij het Vlaardingse Stadsarchief ter inzage[24].

סדר הנוך בית הכנסת

בקק אלארדינגען יע"א

Orde der Inwijding

van het Bedehuis

DER

Nederl. Israëlietische Gemeente

TE

VLAARDINGEN.

OP VRIJDAG 27 ELLOEL 5654. / 28 SEPTEMBER 1894.

's namiddags ten één ure

Titelpagina van de liturgie voor de inwijding van de tweede synagoge aan de Zomerstraat in 1894.

Ook deze synagoge was echter geen lang leven beschoren. Vermoedelijk door een gebrek aan gemeenteleden en middelen kwam er in 1906 opnieuw en naar het zich laat aanzien voorgoed een eind aan[25].
Later werd het gebouw o.a. gebruikt voor de samenkomsten van de z.g. Vrije Stadsevangelisatie 'Jeruël'[26]. In de vijftiger jaren werd het gesloopt. Vijf houten vergulde kandelaars uit de synagoge worden nog bewaard in de oudheidkundige verzameling op de zolder van het Vlaardingse stadhuis[27].

De Joodse begraafplaats, Schiedamsedijk/ Schiedamseweg, 1862-1940

Over de Joodse begraafplaats in Vlaardingen valt veel en vooral veel nieuws te vermelden.
Wat nu in 1991 voor Joodse begraafplaats doorgaat is slechts een klein gedeelte van de oorspronkelijke begraafplaats en wat belangrijker is: er liggen niet slechts 5 (zoals alle publikaties en de meeste bronnen weergeven) maar minstens 20 Vlaardingse Joden begraven. En of deze op de huidige begraafplaats liggen dan wel in het plantsoen voor de huidige begraafplaats is nog maar de vraag!! Maar laten we vooraan beginnen.
Vóór 1862 was men in Vlaardingen behalve voor synagogebezoek ook voor het begraven van doden aangewezen op Schiedam. De meeste Vlaardingse Joden die voor dat jaar stierven hebben dan ook hun laatste rustplaats gevonden op de begraafplaats vlak bij de bekende ruïne van Mathenesse[28].
Maar nadat op 1 april 1862 toestemming was verkregen voor de oprichting van een Joodse gemeente in Vlaardingen, stond niets het stichten van een Joodse begraafplaats meer in de weg. Zo diende het kerkbestuur der Nederduitsche Israëlitische Gemeente te Vlaardingen op 9 mei 1862[29] bij B & W een rekest in ("dat zij alsnu door de Hooge Overheid is erkend en alzoo bestaan heeft verkregen en nu zoo gaarne wenscht te bezetten een eigene Begraafplaats"), waarin gevraagd wordt om een stukje grond in erfpacht om daarop een begraafplaats in te richten. Het oog is gevallen op "het weiland beneden het Schiedamsche toepad en wel ter grootte van plusminus zeven vierkante roeden en twintig ellen". Bovendien vraagt men vergunning "om het terrein door een sloot te mogen afscheiden en hetzelve door een vlonjer of brugje toegangelijk te maken".
Nadat ook dit rekest de gebruikelijke kanalen heeft doorlopen geven B & W van Vlaardingen op 6 juli 1862 het gevraagde stuk stadsweiland, 7 roeden en 30 (iets meer dan verwacht) ellen (kad. A 1303, later A 1742) in eeuwigdurende erfpacht voor de jaarlijkse som van *f* 13,14 t.b.v. de aanleg van een begraafplaats[30]. Blijkbaar was er voor de aanvaarding van die grond in erfpacht door de Joodse gemeente toestemming d.m.v. een Koninklijk Besluit nodig want die treffen we, gedateerd 3 april 1863 aan in de correspondentie van B & W[31].

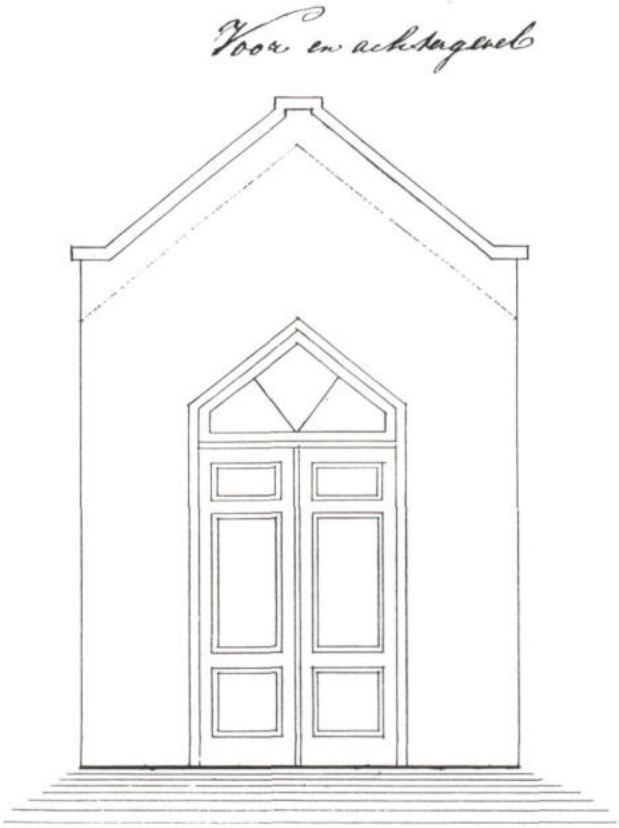
Zo werden er volgens mijn onderzoek vanaf 1864 regelmatig Vlaardingse Joden begraven, hoewel sommigen door hun familie naar hun plaats van herkomst (Maassluis, Oud-Beijerland, Rotterdam, Schiedam) werden teruggebracht om daar te worden begraven.

De Joodse begraafplaats vanaf de achterkant aan de Schiedamseweg gefotografeerd. Door het struikgewas is nog net de steen te zien van Salomon Isaäcs (1856 - 1889). (Foto: 1938).

Op 17 september 1881 bereikte B & W van Vlaardingen het derde Joodse rekest. Ditmaal verzocht het kerkbestuur om een bouwvergunning voor "een gebouwtje.... dienende tot afsluiting der ingang van de begraafplaats, bergplaats, enz. langs de sloot aan de Schiedamschedijk". Een eenvoudige tekening was bijgesloten en wordt hierna afgebeeld.
B & W verleenden vijf dagen later toestemming, zodat de bouw snel kon beginnen[32].
De laatste begrafenis vond er plaats op 26 juli 1900; de kleine Jacobus van Daelen (6 jaar oud) was twee dagen daarvoor bij de tweede steiger in de Haven gevallen en ondanks alle reddingspogingen verdronken. In de krant van 28 juli wordt beschreven hoe de complete kleuterklas waartoe het kind behoorde o.l.v. meester Vosbergen, en vele anderen de begrafenisplechtigheid meemaakten.[33].

Doordat de Joodse gemeente aan het begin van de 20e eeuw, hoewel niet officieel dan toch wel feitelijk ophield te bestaan, raakte ook de begraafplaats in verval. Het was zelfs zo erg dat in 1928 en 1929 de brug en het huisje moesten worden gesloopt[34].
A. Bijl Mzn. geeft in 1958 in de krant een overzicht van

Bouwtekening van de bouw van "een gebouwtje... dienende tot afsluiting der ingang van de begraafplaats, bergplaats enz. langs de sloot aan de Schiedamschedijk" (1881).

alle Vlaardingse begraafplaatsen en wijdt aan 'het Joodse graf' een aparte alinea die ik hier vanwege de treffende sfeertekening integraal weergeef:

"Het Jodengraf bleef nog lange tijd een interessant eilandje, beschut gelegen achter de Schiedamsedijk en de Schiedamseweg (eind Stenenkade); een eilandje omzoomd door dichtbegroeid heestergewas en uitgeschoten wilgenhout dat niet meer geremd werd door het snoeimes. Nergens bloeiden en geurden in lentetijd de meidoorns zo schoon als hier, nergens woekerde het onkruid in al zijn verscheidenheid zo weelderig als op dit oude vervallen graf. Velerlei zangvogels hadden er hun onvindbare nesten, eenden en andere watervogels hun broedplaatsen gevonden, veldmuisjes en ander gedierte vonden een schuilplaats onder de twee of drie omgevallen en scheefgezakte gedenkstenen, die alleen bij winterdag, als blad en bloem en stengel dood ter neder lagen, zichtbaar werden. De aanwezigheid van die simpele stenen, die als wachters van de dood een voor de jeugd wat griezelige en beangstigende sfeer schiepen, heeft die jeugd lang van het terrein geweerd en weerhouden van baldadigheden. Maar met de uitbreiding van de stad in oostelijke richting ging de stilte en de geheimzinnigheid van het Jodengraf helaas verloren en nam de baldadigheid op deze plaats toe, met alle gevolgen van dien"[35].

Het waren ook die uitbreidingsplannen die de gemeente Vlaardingen er in 1918 toe brachten contact te zoeken met de Joodse autoriteiten om tot teruggave van de grond van de begraafplaats te komen. Het lag namelijk in de bedoeling om de Parkweg met een oprit door te trekken tot de Schiedamseweg, zodat de begraafplaats in de weg lag!

Dat dit niet zo eenvoudig ging zou de gemeente Vlaardingen merken door jarenlange briefwisselingen die pas in 1940(!) zouden resulteren in een (notarieel) akkoord[36].

Nadat burgemeester Pier Pruis zich in maart 1918 door gemeentewerken had laten informeren over de ligging van de graven, stuurt hij op 6 april 1918 een brief aan A. van Loen, opperrabbijn van de Nederduitsch Israëlitische gemeente te Den Haag.

Hij maakt hierin gewag van 5 (het steeds overal terugkerende aantal) lijken die er zouden liggen; Maria Isaäcs (1887 - 1887), Salomon Isaäcs (1856 - 1889), Salomon Isaäcs (1889 - 1891), Abraham Isaäcs (1893 - 1894) en Jacobus van Daelen (1893 - 1900)[37].

Gezien het feit dat "de begraafplaats sinds jaren niet meer wordt gebruikt daar bij eventueele noodzakelijkheid de lijken worden overgebracht naar Maassluis of Rotterdam" en vanwege het voorgenomen uitbreidingsplan wil Vlaardingen graag weer beschikken over de grond en daarom vraagt burgemeester Pruis hiervoor toestemming.

Het antwoord van opperrabbijn Van Loen (16 april 1918) kan niet duidelijker: "het is in strijd met de Israëlietische Godsdienstvoorschriften, onder welke voorwaarden ook, eene Israëlietische begraafplaats op

te ruimen, met welke voorschrift in ons land steeds werd rekening gehouden".
In 1907 deed een dergelijk geval zich in Vlissingen voor, waarbij Van Loen ook betrokken was. Toen besloot de Vlissingse gemeenteraad: "De Israëlietische begraafplaats (.....) zal ten eeuwigen dage ongeroerd worden gelaten en nimmer voor eenig ander doel worden aangewend".
Op 24 december 1918 nemen Pruis en Van Loen gezamenlijk de situatie in ogenschouw maar een besluit wordt niet genomen, waarop de burgemeester opnieuw een brief (21 maart 1919) schrijft met de vraag hoe de rabbijn zich de afstand had voorgesteld.
Het antwoord (23 maart) is verrassend; de rabbijn had zich helemaal niets voorgesteld en deelt koeltjes mee dat pas over de eventuele opheffing van de begraafplaats gesproken kan worden als de Israëlitische gemeente van Vlaardingen officieel wordt opgeheven. Burgemeester Pruis heeft haast, want het oostelijk uitbreidingsplan ligt klaar. Op 27 maart 1919 gaat dan ook al een verzoek tot opheffing van de Israëlitische gemeente Vlaardingen naar de Permanente Commissie tot de Algemeene Zaken van het Nederduitsch Israëlietisch Kerkgenootschap te Amsterdam.
En dan begint het moeizame getraineer dat ten behoeve van de leesbaarheid hier beter onvermeld kan blijven.
Na vele briefwisselingen met nog meer Joodse instanties is het op 4 december 1919 dan eindelijk zover dat opperrabbijn Van Loen en A.H. Edersheim, voorzitter van het Israëlitisch kerkbestuur te Den Haag, een bezoek aan Vlaardingen brengen en een gesprek hebben met burgemeester Pruis en de wethouders M. de Heer en A.K. van Dam.
Uit een brief van Van Loen aan Pruis (10 december 1919), die gelukkig bewaard is gebleven, zijn ons de op 4 december gemaakte afspraken bekend, t.w.:
- "de Israëlietische begraafplaats zal ten eeuwigen dage ongeroerd worden gelaten en nimmer voor eenig ander doel worden aangewend.
- op vier el afstand van alle kanten der begraafplaats wordt eene omheining gemaakt op kosten der Burgerlijke Gemeente Vlaardingen (ijzeren hek 2.25 m. hoog),
- de verhooging der begraafplaats met 1.50 m. is geoorloofd; de burgerlijke gemeente zet op hare kosten nieuwe grafsteenen in plaats van die door de verhooging bedolven worden".
Verder merkt Van Loen in deze brief op dat hem gebleken is dat niet alleen de 5 bekende lijken op de begraafplaats liggen, maar ook nog andere, waaronder 'ene Samson'!. Daarom zal de héle begraafplaats moeten worden omheind.
B & W antwoorden (19 december 1919) dat de overeengekomen afspraken zullen worden geëffectueerd zodra de Joodse gemeente officieel is opgeheven.
Pas op 9 september 1920 gaat er een brief van de Permanente Commissie, etc. naar B & W als reactie op hun brief van 10 september 1919!. Door omstandigheden heeft de commissie pas in juni 1920 kunnen vergaderen. Op 20 juni blijkt de Vlaardingse Israëlitische gemeente te zijn opgeheven en is haar grondgebied gevoegd bij Rotterdam. De Rotterdamse Joodse gemeente heeft dus vanaf nu ook het erfpachtsrecht op de grond van de begraafplaats en dus moeten B & W verder met Rotterdam onderhandelen over het afstand doen van deze erfpacht t.g.v. de gemeente Vlaardingen.
Op 25 maart 1921 ontvangen B & W een brief van de parnassijns (kerkvoogden) van de Nederduitse Israëlietische gemeente Rotterdam. Het initiatief komt nu van de andere kant!. Rotterdam is bereid afstand te doen van het erfpachtsrecht onder de met Van Loen overeengekomen voorwaarden (zie 10 december 1919) en wil graag weten hoe deze afstand het best kan gebeuren.
Om de één of andere reden reageren nu B & W niet!.
Pas wanneer de Rotterdamse parnassijns ruim 1½ jaar later op 7 november 1923 een herinneringsbrief sturen, komt Vlaardingen weer in actie.
De commissie voor gemeentewerken en bezittingen raadt B & W af om het erfpachtsrecht terug te nemen, want: a. de behoefte aan deze grond is momenteel niet groot, en b. de gemeente zal voor hoge kosten komen te staan als aan de overeengekomen voorwaarden moet worden voldaan.
B & W zitten in een lastig parket en delen de Rotterdamse parnassijns mee (11 januari 1924) dat de voorwaarde "op vier el afstand van alle kanten der begraafplaats eene omheining maken" bij nader inzien voor Vlaardingen een groot bezwaar is. Het zou

Moderne plattegrond (ca 1980) van de omgeving van de Joodse begraafplaats, waarop de oorspronkelijke afmetingen van de begraafplaats zijn ingetekend (1991). Het gearceerde gedeelte is nu plantsoen terwijl op de plaats van het kruisje de enige overgebleven grafsteen (1889) staat.

betekenen dat de gemeente Vlaardingen de beschikking over 428 m^2 (4 el x 620 m) zou verliezen, terwijl de begraafplaats zelf maar 730 m^2 meet. Het kost Vlaardingen dus veel te veel geld. B & W vragen of deze voorwaarde mag komen te vervallen, want anders zal de gemeenteraad vast niet akkoord gaan.
In hun brief van 24 april 1924 herhalen de parnassijns fijntjes letterlijk de in 1919 overeengekomen en vastgelegde voorwaarden waaronder die van het plaatsen van een hek op kosten van de gemeente. "Van de overeenkomst, berustend op een rabbinale beslissing, kan geenszins worden afgeweken" zo besluiten zij hun brief.
Eindelijk, op 13 mei 1924, zien B & W zich genoodzaakt de stoute schoenen aan te trekken; in een brief aan de gemeenteraad wordt eerst de voorgeschiedenis beschreven en vervolgens voorgesteld de erfpacht terug te nemen op de al eerder genoemde voorwaarden. Ook al heeft de commissie voor gemeentewerken herhaaldelijk negatief geadviseerd, toch achten B & W zich moreel gebonden aan de toezegging uit 1919.
Op 27 mei 1924 worden zoals gebruikelijk de bij de raad ingekomen stukken in extenso gepubliceerd in de krant, waaronder ook het bovenstaande.
Dit levert een scherp ingezonden stuk met vele uitroeptekens op, van ene P., dat in de krant van 31 mei wordt opgenomen en dat ik hier nu weergeef:
"Mijnheer de redacteur, toen ik in uw nummer van dinsdag las het voorstel van Burg. en Weth. inzake overname van het erfpachtsrecht van het z.g. Jodengraf, kwam mij een kleine variatie op eenige dichtregelen in de gedachten, nl. deze: 'De gemeente is een pijp kaneel, elk zuigt er aan en krijgt zijn deel'. Mijnheer de redacteur, ik hoop dat ik Uw kunstgevoel niet kwets, want dat zou mij spijten. Misschien komt het doordat ik mijn broodje verdien in een kleine kruidenierswinkel alias snoepwinkel, dat ik aan deze variatie dacht; misschien zegt U wel als U mijn stukje gelezen hebt, dat ik daarom zoo'n "krentenweger" ben!

Mijnheer de redacteur, ik waag het er op, want ik kan het niet hebben dat ons Gemeentebestuur weer "tuk" genomen wordt. Ik ben maar een klein mannetje en beheer maar een heel bescheiden zaakje, maar dat kunt U van mij gelooven, dat ik nimmer betaalde voor koopwaar, die ik nooit ontving. Ik ben werkelijk in deze tijd al blij als ik kan betalen wat ik wèl ontving. De Gemeente kan dàt nog niet eens en tòch wil ze nu gaan betalen wat ze nooit ontvangt en ook nooit ontvangen zal.
Ieder die men dit vertelde, zonder dat hij wist waar het over ging, zou het niet gelooven en ongetwijfeld hem (= dus burgemeester Pruis(HJL)), die zulke afspraken maakt, als volgens het voorstel met de Joodsche autoriteiten gemaakt zijn, voor een dwaas houden. Maar Mijnheer de redacteur, is het nu niet zoo? Volgens het voorstel toch krijgt de Gemeente geen erfpacht meer, maar mag toch het Jodengraf niet gebruiken, ja moet kosten van overboeken (notaris: *f* 80,– (HJL)), ophoogen, afscheiden enz. nog zelf betalen!
Zou het niet verstandiger zijn als men de Joodsche heeren dan ook maar ten eeuwigen dage erfpacht liet betalen? Als er tenminste niets aan te doen is, wat ik nog niet geloof. Ze kunnen mij niet wijs maken dat alle Joodsche begraafplaatsen hier en elders vanaf het jaar nul tot heden er nog onaangeroerd zijn! Ze moeten dus eens ontruimd zijn. En daar is niets tegen en gebeurt overal en met elk graf. Stel U voor, dat dit niet het geval was! Er zou geen plaats meer zijn voor de levenden! Kan het beslist niet opgehoogd worden en dat men den Parkweg bijv. laat ombuigen naar den Schied. weg en daar een weinig glooiend op laat aansluiten. Door den omtrek van de begraafplaats wat te beplanten kan men te zaak wel masceeren. De verbreeding van den toegang van den Schied. weg naar den Schied. dijk kan aan den kant van den Spoordijk plaats hebben.
Hopende dat dit stukje er toe moge medewerken om den Raad af te houden, deze slechte koopmanschap van het college van Burg. en Weth. te volgen en dat de Raad zal zorgen, dat er ook nu niet, zooals al zoo vaak gebeurd is, met de gemeente gesold wordt, teeken ik, hoogachtend, Uw lezer P."[38]
In dezelfde krant is nog een ingezonden brief opgenomen van ene 'K.T.', waarin deze fulmineert tegen de manier waarop de gemeente omspringt met de Schiedamse- en de Maassluisse dijk. Ook deze briefschrijver wijdt enige zinnen aan 'het Jodengraf': ".....Maar hoe nu te doen met het Jodengraf en den Parkweg, welke men zoo mooi op den dijk wilde laten aansluiten? Wel, laat men eenvoudig niet ophoogen. Den Parkweg doortrekken tot op een afstand van het Jodengraf, zoodat een dwarsstraat op den Schiedamschen weg kan aansluiten als nu bij de Boschlaan. De tuinen van de huizen van die straat grenzen dan aan de begraafplaats; men houdt de sloten schoon; zorgt dat er geen rioolwater in kan komen en het aardige plekje blijft behouden, terwijl er nog erfpacht van getrokken wordt. De Parkweg kan toch nooit groot-verkeersweg worden en dat behoeft ook niet, wordt door de bewoners ook niet gewenscht. Waar is dus een oprit naar den dijk voor nodig en waar zijn al die kosten van ophooging enz. voor nodig?.....[39]
Of deze stukjes er aan mee hebben gewerkt, zoals de eerste briefschrijver hoopte, is de vraag, maar de raad zou inderdaad het voorstel met grote meerderheid afwijzen.

In de raadsvergadering van 6 juni 1924 geeft burgemeester Pruis (die als één van de weinigen de hele geschiedenis had meegemaakt) vooraf een uiteenzetting die kort en bondig de problemen samenvat; i.v.m. het uitbreidingsplan-Oost lag het in de bedoeling de Parkweg door te trekken tot aan de Schiedamseweg, maar de Joodse begraafplaats lag in de weg. Naar het zich liet aanzien lagen echter alle graven in een hoek van de driehoek (die de begraafplaats vormt) zodat een gedeelte van de in erfpacht gegeven grond teruggenomen zou kunnen worden. Toch bleek dat waarschijnlijk ook in het benodigde stuk grond lijken waren begraven. Omdat de Joodse ritus grafruiming verbiedt moesten B & W toen wel overeenkomen de begraafplaats in zijn geheel over te nemen op de in 1919 overeengekomen voorwaarden. Pruis wijst er vergoelijkend op dat de kosten voor de gemeente pas jaren later gemaakt hoeven te worden en dat voorlopig alleen de erfpachtscanon zal worden gederfd. Maar omdat de zaak al sinds 1918 loopt lijkt het hem goed nu de knoop door te hakken. De gemeenteraadsleden achten zich echter niet gebonden door de gevoerde besprekingen en afspraken van B & W en verwerpen het voorstel met 18 stemmen tegen 1 stem voor. Voorstemmer is

wethouder C.G. Roos, die in 1919 ook al wethouder was en zich daarom wel moreel gebonden acht aan de gemaakte afspraken.
Dan blijft het geruime tijd stil rond de begraafplaats totdat in de krant van 21 juni 1929 weer een ingezonden brief wordt geplaatst, die ik hier ook integraal weergeef:
"Wanneer ik na gedanen arbeid mij eenigermate opfrisschen wil, heb ik veelal de gewoonte een wandeling te maken over den Schiedamschen Dijk in de richting van Vlaardingen-Oost. Wat mij dan telkenmale opvalt, is de allertreurigste toestand, waarin de toegang tot het "Jodenkerkhof" verkeert. Was verleden jaar het bruggetje, dat tot het huisje leidde, al zoo goed als afgebroken, nu kan iedereen bemerken, dat het gebouwtje ook zijn langsten tijd daar heeft gestaan. De voorgevel krijgt een ruïneachtig voorkomen, terwijl ook de zijhekken zijn verdwenen, zoodat de jeugd vrij toegang heeft. Voor het onderhoud zal natuurlijk wel de een of andere Israëlitische gemeenschap moeten zorgen, maar wie het ook aangaat, er gebeurt niets.
Het is daarom mijn vraag of Burgemeester en Wethouders van Vlaardingen, desnoods in opdracht van den Raad, de betrokkenen niet eens kunnen wijzen op den verschrikkelijken haveloozen staat, waarin èn brug èn huisje zich aan den wandelaar vertoonen. Vele malen, als ik er langs ga, vraag ik mij af, of dat nu een "eeren van de dooden" is. Dat het verkeere!, want 't Kan Verkeeren, X."[40]
Zowel de samenstelling van het college van B & W als van de raad wijzigt in de loop der jaren aanzienlijk en de uiteindelijke nieuwe ploeg o.l.v. burgemeester A. van Walsum neemt de zaak op 25 februari 1937 weer ter hand. Men stuurt dan namelijk een brief naar de parnassijns van de Rotterdamse Israëlitische gemeente met de vraag of ze nog steeds vasthouden aan de voor Vlaardingen "bezwarende voorwaarden" van 1919.
Opnieuw volgt een ontmoedigend lange serie brieven over en weer. Op 21 december 1937 berichten de parnassijns aan B & W dat ze een onderzoek hebben ingesteld. Ze hebben de roemruchte afspraken uit 1919 opgeduikeld en nemen deze nog eens woordelijk in hun brief op. Ze delen echter mee dat ze de tegenwoordige opperrabbijn hierover om advies hebben gevraagd. De opperrabbijn wil graag meer zekerheid over het aantal lijken op de begraafplaats, zodat er begin 1938 overleg plaatsvindt tussen wethouder Buis en de parnassijns.
Op verzoek van de opperrabbijn laten B & W dan onderzoek doen in de Bevolkingsregisters van Vlaardingen naar 19e eeuwse vermeldingen van Joden. Op grond daarvan wordt geconcludeerd dat de meeste Joden buiten Vlaardingen werden begraven en dat vele Joodse gezinnen in de loop der jaren verhuisden naar Antwerpen, Den Haag, Maassluis, Rotterdam en Schiedam.
In overleg met Gemeentewerken doen B & W het volgende voorstel:
1. De hoek waar de 5 bekende graven liggen wordt voor *f* 1,– het eigendom van de Israëlietische gemeente van Rotterdam.
2. Op de rest van de grond zal een plantsoen worden aangelegd.
3. Rondom de begraafplaats zal een hek van 2 meter hoog geplaatst worden, door een strook van 2 meter groenvoorziening gescheiden van de weg.
4. De begraafplaats zal 3 á 4 meter worden opgehoogd.
5. De jaarlijkse erfpacht van *f* 13,14 komt te vervallen.
6. Alle kosten van punt 2, 3 en 4 zijn voor de gemeente Vlaardingen. De parnassijns gaan hiermee op 28 juni 1938 in principe akkoord, maar ze staan erop, zoals ook aan de opperrabbijn was toegezegd, dat de gemeente een overzicht verstrekt van alle Joden die vanaf 1862 in Vlaardingen woonden en stierven.
"De opperrabbijn acht zich namelijk niet verantwoord in dezen slechts op vermoedens af te gaan, om als vaststaand aan te nemen, dat op de begraafplaats geen anderen zijn begraven dan degenen, van wie dit thans bekend is".
Dat deze portie achterdocht op zijn plaats was zal ik vervolgens aantonen.
Op 6 juli 1938, de gemeente is inmiddels al begonnen(!) "met de werken bij de begraafplaats", sturen B & W een (m.i. zeer incompleet) overzicht van alle Vlaardingse Joden sinds 1862, met gegevens over vestiging, geboorte, overlijden, begraven en vertrek. Hoewel de in 1861 in Vlaardingen geboren en te Den Haag wonende Isaak Isäacs de gemeente bericht dat ook zijn jongere broers Machiel (1863 - 1864) en Jacob (1872 - 1872) te Vlaardingen zijn begraven, geven B & W dit

niet door aan de opperrabbijn of aan de parnassijns, maar concluderen eenvoudig dat er waarschijnlijk niet meer dan de 5 bekende lijken liggen begraven. Raadpleging van de eigen(!) "verslagen van de toestand van de gemeente", die om de een of andere reden niet plaatsvindt, zou een heel ander beeld hebben opgeleverd, maar daarover straks meer.

Volgens mijn aantekeningen uit de Vlaardingse registers van de Burgerlijke stand van 1862 (de ingebruikname van de begraafplaats) tot 1928, stierven te Vlaardingen 43 Joden, t.w.:

1. Machiel Isaäcs (1863 - **1864**)
2. Abraham IJzerman (1820 - **1865**)
3. Nathan Levie Reens (1863 - **1865**)
4. Esther Samson (1865 - **1866**)
5. Sientje van Wessel (1864 - **1867**)
6. Esther van Daelen (1868 - **1868**)
7. Henriëtte van Wessel-De Reeder (1823 - **1868**)
8. Salomon Katan (1823 - **1870**)
9. Jacob Isaäcs (1872 - **1872**)
10. Jozef Katan (1873 - **1874**)
11. Judith Katan-De la Meuse (1797 - **1874**)
12. Salomon Katan (1872 - **1875**)
13. Samuël Samson (1822 - **1876**)
14. Judik van Handel-Van Furth (1821 - **1877**)
15. doodgeboren zoontje van Marcus Jacob van Gelder (**1877**)
16. Jacob de Eeder (1799 - **1878**)
17. Anna van Gelder (1879 - **1879**)
18. Kaatje van Gelder (1880 - **1881**)
19. Jacob Marcus van Gelder (1881 - **1885**)
20. Maurits Marcus van Gelder (1885 - **1885**)
21. doodgeboren zoontje van Andries Samson van Wessel (**1885**)
22. Roosje van Gelder-Van Gelderen (1849 -**1886**)
23. Maria Isaäcs (1887 - **1887**)
24. Roosje Isaäcs (1888 - **1888**)
25. Salomon Isaäcs (1856 - **1889**)
26. Abraham Isaäcs (1833 - **1890**)
27. Israël van Stroom (1818 - **1891**)
28. Salomon Isaäcs (1889 - **1891**)
29. Samson Andries van Wessel (1805 - **1892**)
30. Susanna van Daelen-Van Wessel (1824 - **1893**)
31. Abraham Isaäcs (1893 - **1894**)
32. Maria van Gelderen (1894 - **1894**)
33. Hartog Goudsmit (1805 - **1895**)
34. Hendrik van Daelen (1827 - **1899**)
35. Jacobus van Daelen (1893 - **1900**)
36. Jacobus Katan (1829 - **1901**)
37. Levie Israël Katan (1865 - **1901**)
38. Maria Isaäcs-Van Handel (1827 - **1907**)
39. Meijer Joseph van Gelder (1912 - **1915**)
40. Mozes Isaäcs (1857 - **1919**)
41. Barend Isaäcs (1865 - **1923**)
42. Samuël Isaäcs (1858 - **1926**)
43. Elizabeth Isaäcs-Izaäks (1858 - **1928**)

De vraag is nu: Waar zijn deze mensen begraven? Volgens de steeds terugkerende officiële opgave, die ook in de Rotterdamse collectie Blitz en in de Handschriftenverzameling van het Vlaardingse Stadsarchief is terug te vinden[41], hebben slechts de nrs. 23, 25, 28, 31 en 35 hun laatste rustplaats gevonden op de Vlaardingse Joodse begraafplaat aan de Schiedamseweg. De al genoemde Isaak Isaäcs is er in 1938 echter zeker van dat zijn broers, nrs. 1 en 9 er ook liggen begraven, terwijl opperrabbijn Van Loen al in 1919 nr. 13 noemt.
Ui de kopieboeken van uitgaande stukken van de Vlaardingse ambtenaar van de Burgerlijke Stand over de periode 1861 - 1895, betreffende naar elders vervoerde lijken, en uit andere bronnen blijkt dat de nrs. 26, 27, 29, 30, 34 en 38-43 te Rotterdam de nrs. 16 en 22 te Maassluis nr. 8 te Schiedam en nr. 33 te Oud-Beijerland begraven zijn[42].
Gelukkig bevindt zich op het Vlaardingse Stadsarchief de al genoemde serie "verslagen van de toestand van de gemeente" die vanaf 1851 door de gemeente Vlaardingen zelf werd samengesteld. Hierin worden vanaf 1872 o.a .per begraafplaats (Algemeen Rooms-Katholiek en **Israëlisch**) het aantal begraven lijken vermeld, en vanaf 1881 zelfs gespecificeerd naar volwassen en kinderen jonger dan 12 jaar).
Raadpleging hiervan levert het volgende lijstje op:

"begraven op de Israëlietische begraafplaats";

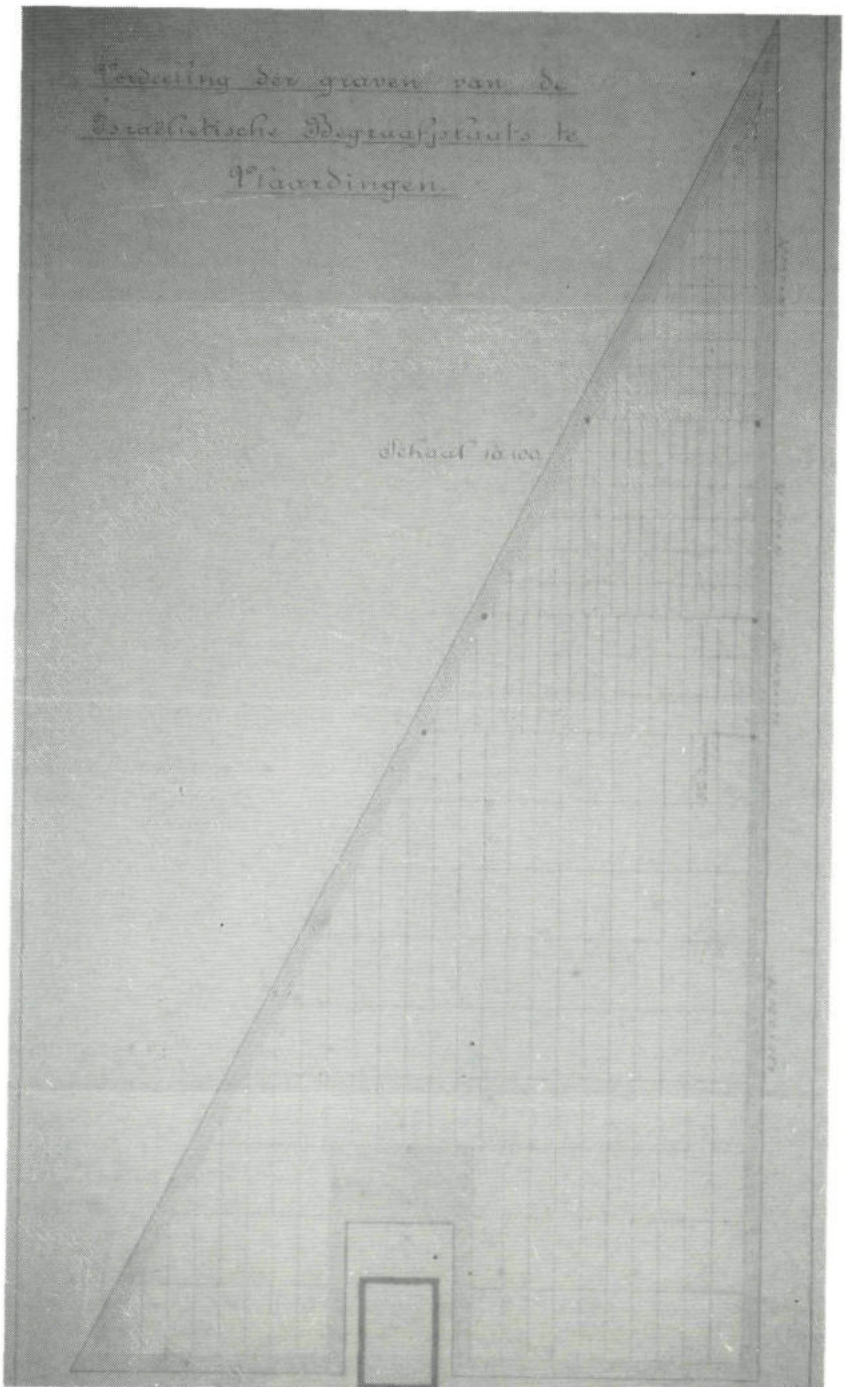
1872 - 1	1876 - 1
1873 - 1	1877 - 2
1874 - 2	1878 - 0
1875 - 0	1879 - 1

1880 - 0	1888 - 1 kind
1881 - 2 kinderen	1889 - 1 kind (sic)
1882 - 0	1890 - 0
1883 - 0	1891 - 1 kind
1884 - 0	1892 - 0
1885 - 2 kinderen	1893 - 0
1886 - 0	1894 - 2
1887 - 1 kind	1895-1935 - 0 (sic)
	Totaal: 18![43]

Wanneer we deze overduidelijke gegevens leggen naast die van de lijst van 43, vallen alle stukjes van de legpuzzel (op één uitzondering na) volledig op hun plaats. We kunnen dan, behalve van de al genoemde nrs. 1, 9, 13, 23, 25, 28, 31 en 35, in elk geval ook van de nrs. 10, 11, 14, 15, 17-21, 24 en 32 vaststellen dat ze aan de Schiedamseweg zijn begraven.
De genoemde uitzondering is de begrafenis van 1873 die op de lijst uit de gemeenteverslagen voorkomt, terwijl deze niet is te plaatsen in mijn lijst van 43. Dit moet dus iemand zijn die buiten Vlaardingen is overleden. Uit al deze gegevens kunnen we tenslotte concluderen dat er op de Joodse begraafplaats aan de Schiedamseweg niet slechts 5, maar met zekerheid 20 (15 kinderen, 4 volwassenen en 1 onbekend) en mogelijk 29 personen (de nrs. 2-7, 12, 36 en 37 zijn nog niet geplaatst) begraven liggen. De mogelijkheid dat er ook lijken liggen in het huidige plantsoen vóór de in 1938 verkleinde begraafplaats is zondermeer reëel te noemen. Temeer daar verreweg het grootste gedeelte van de begraafplaats in zijn huidige afmetingen blijkens de oorspronkelijke plattegrond bestemd was voor kindergraven.
Met deze mogelijkheid is overigens ook rekening gehouden in de tekst van de uiteindelijke overeenkomst tussen de gemeente Vlaardingen en het kerkbestuur van de Rotterdamse Israëlitische Gemeente in 1938. Op 28 juli 1938 heeft wethouder Buis een onderhoud met de nieuwe opperrabbijn en de Rotterdamse parnassijns, waarbij twee belangrijke afspraken worden gemaakt:
1. "dat de aanwezige grafsteenen voor rekening der gemeente Vlaardingen worden hersteld en voor de andere graven een gemeenschappelijke steen wordt geplaatst met vermelding van de namen van de daar begraven kinderen",
2. "dat indien te eeniger tijd in het thans afgestane stuk grond een aanwijzing van een zich daar bevindend graf mocht blijken, de thans aan te brengen afscheiding zal worden uitgebreid tot den huidigen omvang van de begraafplaats. Met het oog hierop zal in het thans af te stane nimmer mogen gegraven worden, tenzij onder toezicht vanwege het rabbinaat onzer gemeente".
In hun brief van 29 juli 1938 gaan de parnassijns van Rotterdam, refererend aan de brieven van 17 juni en 6 juli en aan het gesprek van 28 juli 1938 geheel akkoord met de voorgestelde erfpachtsoverdracht. De gemeente Vlaardingen zal bovendien zorg dragen voor het toekomstige onderhoud van de begraafplaats.
Eindelijk, ruim 20 jaar (!) nadat burgemeester Pruis de zaak had willen regelen gaat de gemeenteraad op 16 augustus 1938 akkoord met het voorstel en wordt de begraafplaats hieraan aangepast.[44]
Tenslotte worden de gemaakte afspraken, waaronder de onderhoudsverplichting van de gemeente Vlaardingen, op 8 februari 1940 notarieel vastgelegd.

Anno 1991 staat alleen de steen van Salomon ben Awrohom Isaäcs (1856-1889) overeind en liggen er nog wat resten van de kinderstenen. Het gras wordt regelmatig gemaaid, maar het hek is een begraafplaats onwaardig. Verder kunnen we op zijn minst vaststellen dat de bestaande grafstenen niet, zoals overeengekomen was, zijn vernieuwd en dat er geen spoor te vinden is van een nieuwe gemeenschappelijke steen voor de kindergraven.

Samenvattend
Van een grote Joodse gemeenschap is in Vlaardingen nooit sprake geweest. Veel Joden woonden er slechts kort, wat ongetwijfeld mede veroorzaakt werd door het ontbreken van een levensvatbare kerkelijke gemeente. De afstand tot de synagogen in de omliggende plaatsen bleek steeds weer een te groot bezwaar. Vrijwel alle uitschrijvingen uit het Bevolkingsregister hebben betrekking op Maassluis, Rotterdam en Schiedam waarmee men die afstand overbrugde. Enkele families hielden het hier langer uit: Van Daelen (1850 - 1912), Isaäcs (1855 - 1949 of nog later), Katan (1853 - 1942) en Van Wessel (1805, 1852 - 1906), terwijl er van de Vlaardingse tak van de familie Van den Berg (bij vestiging in Vlaardingen in 1854 tot het protestantisme

Plattegrond van de begraafplaats, in 1918 op verzoek van burgemeester Pruis samengesteld door Gemeentewerken. Het verschil in grootte van de graven voor volwassenen en kinderen is duidelijk te zien. In de uiterste punt zijn de achternamen van de 4 kinderen vermeld, terwijl ook het graf van Salomon Isaäcs op de eerste rij van de grote graven is aangegeven.

overgegaan) tot op de dag van vandaag nakomelingen te Vlaardingen wonen.
Vrijwel allen waren kleine of wat grotere middenstanders, waarvan het gros een winkel of bedrijf aan de Hoogstraat had. Een relatief groot aantal van hen hield zich als vanouds bezig met de handel in goud, zilver en effekten en met het arrangeren van loterijen.

De vernietigingsgolf in de oorlogsjaren ging ook Vlaardingen niet voorbij. Dertien Vlaardingse Joden werden gedeporteerd en in Auschwitz vermoord. Anderen konden onderduiken en bleven gespaard. Een lijst van 31 namen van Vlaardingers die Joodse onderduikers in huis hadden, wordt bewaard op het Stadsarchief.[45]

Tot slot

De enige herinneringen die Vlaardingen, behalve archivalia, nog bewaart aan het bestaan van de Joodse gemeente zijn de begraafplaats aan de Schiedamseweg en de vijf kandelaren uit de laatste synagoge. Uit velerlei oogpunt de moeite waard om zuinig op te zijn.

BIJLAGE - FAMILIEGEGEVENS VAN JODEN IN VLAARDINGEN, ca. 1800 - 1938 (1943)[46]

ASSER

Judik Asser, geb. Sluis ca. 1800, woont 1819 te Vlaardingen.

BEKKERS

Johanna Bekkers, geb. Rotterdam 24-11-1900, tr. Rotterdam 20-10-1935 **Arij Bot** (Herv.), geb. Vld. 4-4-1906, kantoorbediende, zn. van Arij en Elisabeth Schilder (zij vestigen zich 4-2-1938 te Vld., komend van Vld. Amb.).

VAN DEN BERG[47]

Joseph van den Berg, geb. Ooltgensplaat, besn. 26-11-1793, slager, ovl. 's-Hertogenbosch 7-5-1856, tr. Cornelia Salomons Cohen, ovl. Brielle 1844.

kinderen, o.a.:

1. Mozes van den Berg, geb. Brielle 25-1-1831, koopman in manufacturen, later hoek- en sneumaker, vestigt zich in mei 1854 te Vld., komend van Rotterdam, wordt ingeschreven in het bevolkingsregister als 'Israëliet', maar was toen al tot het christendom bekeerd (Hervormde doop en belijdenis op 9-3-1853 te Rotterdam) en sloot zich in 1864 aan bij de chr. Afgescheidenen, tr. Vld. 19-10-1864 Margaretha van der Valk, geb. Vld. 23-11-1842, ovl. Vld. 3-7-1908, dr. van Teunis en Helena Zonne; dit huwelijk bleef kinderloos.
2. Hartog van den Berg, geb. Brielle 1-4-1839, koopman in manufacturen, onder invloed van zijn oudere broer Mozes wordt hij in 1857 christen, vestigt zich 25-4-1894 te Vld., komend van Poortugaal, ovl. Vld. 21-12-1919, tr. 1e 1864 Aafje Katharina Debert Guinoseau, tr. 2e 1875 Wilhelmina Maaskant, geb. Pernis 3-1-1884, ovl. Vld. 23-7-1928, dr. van Gommert en Maria Koster; uit deze twee huwelijken twaalf kinderen waarvan nog nazaten te Vlaardingen wonen, die uit een protestantse moeder zijn geboren, niet meer de Joodse religie aanhangen en daarom verder hier niet zijn opgenomen.

VAN BIENE

Abraham van Biene, geb. Leiden 30-5-1840, muzikant, tr. N.N., (vestigt zich 6-7-1876 met zijn zoontjes te Vld., komend van Zaltbommel en vertrekt 19-10-1876 weer naar Zaltbommel).

kinderen:

1. Salomon van Biene, geb. Amsterdam 21-12-1865.
2. Meijer van Biene, geb. Londen 10-11-1868.

Betje van Biene, geb. Rotterdam 5-7-1857, zie bij Van Daelen (IIIb).

Eliazar van Biene, geb. Rotterdam 24-2-1885, winkelier (vestigt zich 20-5-1930 met zijn gezin te Vld., komend van Rotterdam en vertrekt 21-8-1934 met zijn vrouw en dochters Belia en Dina naar Deventer), tr. **Anna Hakkert,** geb. Amsterdam 30-12-1884.

kinderen:

1. Belia van Biene, geb. Rotterdam 8-3-1907.
2. Henriette van Biene, geb. Rotterdam 30-7-1909, winkeljuffrouw, later kapster, tr. Rotterdam 15-3-1933 **Israël Levi de Winter,** geb. Rotterdam 22-11-1908, winkelier, (hij vestigt zich 15-3-1933 te Vld., komend van Rotterdam en vertrekt 20-12-1934 met zijn vrouw naar Goes).
3. Charles van Biene, geb. Anderlecht 23-10-1911, winkelbediende, (volgt 8-10-1934 zijn ouders en vertrekt naar Deventer).
4. Dina van Biene, geb. Gouda 29-6-1916.

BLEEKRODE

Abraham Salomon Bleekrode, geb. Hilversum 19-10-1874, drogist, (hij vestigt zich 21-2-1905 te Vld., komend van Den Haag, en wordt op 23-12-1942 gedeporteerd), ovl. Auschwitz 1943, zn. van Samuël Abraham Bleekrode en Mietje Bleekrode, tr. Vld 4-1-1910 **Maria Kats,** (Geref.), geb. Middelharnis 17-12-1887, (zij vestigt zich 27-5-1904 te Vld., komend van Middelharnis), dr. van Maarten en Antoinette Snijder.

Advertentie in de Nieuwe Vlaardingsche Courant van 29 augustus 1891 van enkele Joodse Vlaardingers met verzoek om steun voor hun in Rusland vervolgde geloofsgenoten.

Liefdadige Stadgenooten!

Het is U genoegzaam bekend, op welk eene barbaarsche en gruwelijke wijze de Joden thans uit Rusland verdreven worden; van al hunne bezittingen beroofd, moeten zij hunne geboorteplaats verlaten en, na schromelijke misbandelingen te hebben ondergaan, in de diepste ellende een nieuw vaderland zoeken.

Algemeen is men dan ook, zoo wel in ons Vaderland als daarbuiten, over zulke middeleeuwsche toestanden ten hoogste verontwaardigd, getuige de gretigheid waarmede door het gansche land en door belijders van alle geloofsrichtingen wordt geofferd, om den ongelukkigen eenigen geldelijken bijstand te verleenen.

Er is echter ontzettend veel noodig om in de dringendste behoeften te voorzien, zoodat algemeene bijstand hoog noodig zijnde, ook ondergeteekenden zich tot eene commissie hebben gevormd, ten einde U in de gelegenheid te stellen eenigsins den nood dier ongelukkigen te helpen leenigen, overtuigd als zij zijn, dat Uwe bekende blijken van menschlievendheid ook thans niet achterwege zullen blijven.

In den loop der volgende week zullen wij U eene Inteekenlijst presenteeren en zal elke gave, door U op het altaar der liefde gestort, in dankbaarheid ontvangen worden.

Namens de Vereeniging voor behoeftige passanten „Montefiore" te Rotterdam, de Sub-Commissie,

J. BLITZ.
A. S. VAN WESSEL.
L. J. VAN GELDEREN.

VLAARDINGEN, Augustus 1891. (1910)

BLITZ

I. Gompel Salomon Blitz, woont 6-10-1880 te Antwerpen, tr. **Esther Levie,** ovl. voor 6-10-1880.

II. Jacob Blitz, geb. Amsterdam 19-12-1855, telegrafist, (hij vestigt zich 30-4-1878 te Vlaardingen, komend van Schiedam), tr. Vld. 6-10-1880 **Duifje van Wessel,** zie verder bij Van Wessel, (zij vertrekken met hun kinderen George en Esther op 11-5-1904 naar Maassluis).

1. George Blitz, geb. Vld. 9-7-1881, kantoorbediende.
2. Samson Andries Blitz, geb. Vld. 30-10-1882, kantoorbediende, (vertrekt 7-6-1902 naar Brussel).
3. Esther Blitz, geb. Vld. 19-5-1885.

Clara Blitz, geb. Amsterdam 17-3-1891, tr. **Salomon Cohen,** zie verder bij Cohen II.

BLOEMHOF

Catharina Bloemhof, geb. Eindhoven ca. 1826, dienstbode (vestigt zich aug. 1856 te Vld. en vertrekt nov. 1856 naar Rotterdam).

Abraham Bloemhof, geb. Bladel 1834, zie bij De Reeder.

BOAS

Wolf Boas, geb. Amsterdam 7-2-1833, koopman, (vestigt zich 31-3-1891 met zijn gezin te Vld., komend van Rotterdam en vertrekt 21-12-1891 naar Amsterdam), tr. **Sientje Logger,** geb. Deventer 14-9-1833.

kinderen:

1. Sophia Boas, geb. Rotterdam 13-4-1874.
2. Keetje Boas, geb. Rotterdam 17-6-1875.

Simon Boas, geb. Maassluis 19-8-1868, koopman (vestigt zich 10-10-1892 te Vld., komend van Maassluis en vertrekt 22-10-1892 al weer naar Maassluis).

DE BOK

N.N. de Bok, tr. **Cecilia Jacobs,** geb. Amsterdam 2-10-1873, winkelierster, (zij vestigt zich 17-4-1914 met haar kinderen te Vld., komend van Rotterdam en vertrekt 23-5-1918 naar Dordrecht).

kinderen:

1. Mathilda de Bok, geb. Antwerpen 21-4-1899.
2. Willem de Bok, geb. Rotterdam 4-9-1900.
3. Juda de Bok, geb. Antwerpen 22-3-1906.

BOUWMAN

Nathan Levie Bouwman, geb. Dirksland 18-1-1803, (vestigt zich met zijn zoon Jacob 25-11-1874 te Vld., komend van Dirksland en vertrekt met hem 2-1-1875 naar Rotterdam), tr. N.N.

kinderen:

1. Jacob Nathan Bouwman, geb. Dirksland 1-2-1836.
2. Antje Bouwman, geb. Dirksland 5-4-1838, (zij vestigt zich 9-7-1874 te Vld., komend van Dirksland), tr. **Joseph Sanders,** geb. Gouda 4-3-1845, klokmaker, (hij vestigt zich 19-1-1871 te Vld., komend van Oudewater en vertrekt met zijn vrouw en kinderen 19-2-1877 naar Oudewater).
Kinderen:
a. Jonas Sanders, geb. Dirksland 22-5-1874.
b. Hester Sanders, geb. Vld. 21-11-1875.

BRAADBAART

Johanna Braadbaart, geb. Dordrecht 6-10-1883, dienstbode, (vestigt zich 9-6-1902 te Vld., komend van Dordrecht en vertrekt 12-9-1903 naar Den Haag).

VAN BU(U)REN

Nathan Joseph van Buuren, geb. Buren, slager, verkrijgt het klein burgerrecht van Schiedam (1793[48]), wordt 23-5-1795 in Vlaardingen toegelaten als slager en halder[49], huurt een bank in de vleeshal, vermoedelijk voor 1798 weer uit Vld. vertrokken, tr. **Belia Benjamins.**

kinderen:

1. Samuël Nathan van Buuren.
2. Roosje Nathan van Buuren.
3. Brendje Nathan van Buuren.
4. Mietje Nathan van Buuren.

Joseph van Buren, geb. België ca 1831, koopman, (vestigt zich juli 1854 te Vld., komend van Rotterdam en vertrekt 12-10-1854 weer naar Rotterdam).

COFLAR

Charles Coflar, geb. Parijs 21-7-1885, bontwerker, (vestigt zich 21-4-1906 te Vld., komend van Parijs en vertrekt voor of in 1907 naar elders).

COHEN

Simon Cohen, geb. Oud-Beijerland 5-12-1842, koopman, (vestigt zich 13-5-1872 te Vld., komend van Oud-Beijerland en vertrekt 27-11-1875 naar Arnhem) en zijn zus **Eva Cohen,** geb. Oud-Beijerland 22-7-1848, (vestigt zich 6-5-1872 te Vld., komend van Kampen en vertrekt 30-11-1874 naar Oud-Beijerland).

Salomon Cohen, geb. Rotterdam 12-4-1887, winkelier, tr. **Clara Blitz,** geb. Amsterdam 17-3-1891, (zij vestigen zich met hun zoontje 28-6-1913 te Vld., komend uit Londen en vertrekken 11-4-1914 naar Leiden).

kind:

1. Hartog Joseph Cohen, geb. Rotterdam 2-6-1909.

COHEN (MUG)

Salomon Joseph Cohen (Mug), geb. Rotterdam 14-12-1777, koopman (vestigt zich in of voor 1804 te Vld.[50], woont 1812 niet meer in Vld., maar in 1817 opnieuw en vertrekt met zijn gezin tussen 1826 en 1830 uit Vld., missch. naar Leiden)[51], tr. **Barbara Hartog Sprenger/Springers,** geb. Rotterdam 28-7-1774.

kinderen:
1. Salomon Abraham Cohen (Mug), geb. Vld. 9-5-1804.
2. Eva Cohen (Mug), geb. Vld. 26-9-1805.
3. Caatje Cohen (Mug), geb. Vld. 28-5-1807.
4. Alexander Cohen (Mug), geb. Vld. 28-9-1809, tr. verm. Leiden 1838 **Sientje de Wolff.**
5. Joseph Cohen (Mug), geb. ca. 1812.
6. Josua Salomon Cohen (Mug). geb. Vld. 15-11-1817.

VAN DAELEN

I Jacobus van Daelen, tr. **Rachel Barzillay.**

II Hendrik van Daelen, geb. Dordrecht 8-5-1827, koopman, debitant van de staatsloterij (1869-1886 of later)[52], (hij vestigt zich in mei 1850 te Vld., komend van Den Haag), ovl. Vld. 4-12-1899, tr. verm. Rotterdam ca 1850 **Susanna van Wessel,** geb. Vld. 2-11-1824, ovl. Vld. 19-4-1893, dr. van Andries Samson van Wessel en Duifje Nathans Gosser.

kinderen:

1. Rachel van Daelen, geb. Vld. 9-12-1850, ovl. Vld. 28-4-1851.
2. Andries van Daelen, volgt IIIa.
3. Jacobus van Daelen, geb. Vld. 7-12-1853, koopman (vertrekt 16-5-1884 naar Rotterdam), tr. **R. de Wolff.**
4. Samson van Daelen, volgt IIIb.
5. Abraham van Daelen, geb. Vld. 29-8-1857, ovl. Vld. 7-8-1858.
6. Duifje van Daelen, geb. Vld. 14-5-1859, (zij vertrekt 8-3-1881 naar Schiedam), tr. Vld. 16-2-1881 **Jacobus van Daelen,** geb. Schiedam ca. 1855, koopman, zn. van Joseph van Daelen en Johanna van Wessel.
7. Simon van Daelen, volgt IIIc.
8. Elisabeth van Daelen, geb. Vld. 31-12-1862, (vertrekt 9-10-1889 naar Rotterdam), tr. **N. van Stroom.**
9. Abraham van Daelen, volgt IIId.
10. Esther van Daelen, geb. Vld. 20-2-1868, ovl. Vld. 31-3-1868.

IIIa. Andries van Daelen, geb. Vld. 28-11-1851, koopman en reder (hij vertrekt 30-6-1868 naar Antwerpen), tr. Vld. 24-3-1875 **Jette van Wessel,** geb. Vld. 18-9-1854 (zij vertrekt 31-3-1875 naar Antwerpen), dr. van Samson Andries van Wessel en Henriëtte de Reeder.

kind:

1. Susanna van Daelen, geb. Antwerpen 11-10-1878, tr. **Isaac de Smitt,** geb. Amsterdam 15-8-1869, zie verder bij De Smitt.

IIIb. Samson van Daelen, geb. Vld. 19-10-1855, koopman, tr. **Betje van Bienne,** geb. Rotterdam 5-7-1857, (zij vestigt zich 25-5-1881 te Vld., komend van Rotterdam en gaat 5-5-1887 met haar gezin terug naar Rotterdam).

kinderen:

1. Hendrik van Daelen, geb. Vld. 18-2-1882.
2. Helena van Daelen, geb. Vld. 20-1-1884.
3. Susanna van Daelen, geb. Vld. 23-4-1886.

IIIc. Simon van Daelen, geb. Vld. 24-5-1861, kleermaker, tr. **Adriana van Stroom,** geb. Rotterdam 9-12-1861, (zij vestigt zich 1-9-1886 te Vld., komend van Rotterdam en gaat 28-4-1894 met haar gezin terug naar Rotterdam).

kinderen:

1. Hendrik van Daelen, geb. Vld. 2-6-1887.
2. Isidoor van Daelen, geb. Vld. 1-6-1889.
3. Andries Samson van Daelen, geb. Vld. 14-4-1891.
4. Leonardus van Daelen, geb. Vld. 23-3-1893.

IIId. Abraham van Daelen, geb. Schiedam 20-2-1865, student *Engels bij het uitgebreid lager onderwijs (1880)*[53], *reiziger, koopman,* directeur van de NV Passementerie en Modehandel A. van Daelen (1909-1912), die hij op 23-11-1912 verkoopt aan de Rotterdamse zusters Polak[54], tr. verm. Oosterhout **Sara Mechanicus,** geb. Amsterdam 12-6-1866, (zij vestigt zich 10-10-1889 te Vld., komend van Oosterhout en vertrekt met haar man en kinderen 16-11-1912 naar Rotterdam).

kinderen:

1. Hendrik van Daelen, geb. Vld. 23-6-1890, winkelbediende.
2. Cornelia Susanna van Daelen, geb. Vld. 6-8-1891.
3. Jacobus van Daelen, geb. Vld. 1-8-1893, ovl. (verdronken in de Haven)[55] Vld. 24-7-1900.

DAVIDSON

Leentje Davidson, geb. Zwolle 26-12-1875, coupeuse, (vestigt zich 30-12-1899 te Vld., komend van Zwolle en vertrekt 31-12-1900 weer naar Zwolle).

ELIASAR

Kaatje Helena Eliasar, geb. Rotterdam 31-10-1881, winkeljuffrouw, (vestigt zich 9-5-1904 te Vld., komend van Rotterdam en vertrekt 16-8-1904 weer naar Rotterdam).

VAN EMBDEN

Mozes van Embden, geb. Geervliet 12-12-1819, (vestigt zich 22-6-1901 te Vld., komend van Geervliet en vertrekt 25-11-1901 naar Zuidland), schoonvader van M.J. van Gelderen; zie ver Van Gelderen II.

ENSEL

I. Andries Ensel tr. N.N.

kinderen:

1. Isaac Ensel, volgt IIa.
2. Levie Ensel, volgt IIb.
3. Simon Ensel, geb. Rotterdam 15-7-1905, expeditieknecht, (woont van 31-1-1929 tot 7-5-1930 te Vld., vestigt zich 2-6-1931 opnieuw, maar nu met zijn vrouw, te Vld., komend van Rotterdam en vertrekt 2-9-1931 weer naar Rotterdam), tr. **Hester Drielsma,** geb. Rotterdam 1-9-1909.

IIa. Isaac Ensel, geb. Rotterdam 2-4-1886, koopman in lompen en metalen, ovl. Auschwitz 1943, tr. Rotterdam 26-5-1915 **Johanna Sanders,** geb. Arnhem 18-5-1889, ovl. Auschwitz 1943, (zij vestigen zich 8-10-1928 met hun kinderen te Vld., komend van Rotterdam en worden 23-12-1943 met hun dochter gedeporteerd).

kinderen:

1. Andries Ensel, volgt III.
2. Betje Ensel, geb. Rotterdam 7-2-1918, ovl. Auschwitz 1943.

IIb. Levie Ensel, geb. Rotterdam 23-6-1898, ovl. Auschwitz 1943, tr. **Aagje Jacobs,** geb. Rotterdam 11-10-1894, ovl. Auschwitz 1943, (zij vestigen zich na 1938 te Vld. en worden 23-12-1942 met hun kinderen gedeporteerd).

kinderen:

1. Izaak Ensel, geb. Rotterdam 20-2-1923, ovl. Auschwitz 1943.
2. Andries Ensel, geb. Rotterdam 10-12-1924, ovl. Auschwitz 1943.
3. Betje Ensel, geb. Rotterdam 26-2-1926, ovl. Auschwitz 1943.

III. Andries Ensel, geb. Rotterdam 24-12-1814, los werkman, tr. Schiedam 7-12-1938 **Emmigje Batz** (Herv.), geb. Schiedam 27-10-1913.

kinderen:

1. Isaäc Ensel, geb. Vld. 17-4-1939.
2. Frederik Ensel, geb. Vld. 21-9-1940.
3. Alida Catharina Ensel, geb. Vld. 17-3-1943.

FRANK

Hartog Frank, geb. Goor 2-11-1874, 'Israëlitisch onderwijzer' in de tweede synagoge (vestigt zich 7-5-1897 te Vld., komend van Heerenveen en vertrekt 30-10-1899 naar Boxmeer; in 1901 wordt hij benoemd tot voorzanger en leraar te Sittard)[56]. Hij woont tot 2-10-1899 in huis bij het gezin van Samuël Isaäcs en de rest van zijn verblijf te Vld. bij dat van zijn broer Izäak Isaäcs.

FRIESER

Judith Frieser, geb. Rotterdam 3-2-1909, (vestigt zich 1-11-1933 met haar dochter te Vld., komend van Rotterdam), tr. Vld. 1-11-1933 **Nicolaas Schilder** (Herv.), geb. Vld. 7-1-1896, electricien, zn. van Adrianus en Maartje van der Borden en weduwnaar van Maartje Adriana van Eijsden.

kind (voorechtelijk):

Judith Frieser, geb. Rotterdam 5-3-1929.

VAN FURTH

I. David Jacob van Furth, tr. **Adriana Philip Hogeveen.**

kinderen:

1. Jacob David van Furth, volgt II.
2. Judik/Jetje van Furth, geb. Schiedam 10-5-1821, (zij vestigt zich 1-5-1851 te Vld., komend van Schiedam), ovl. Vld. 6-12-1877, tr. Vld. 28-6-1871 **Salomon van Handel,** geb. Rotterdam 23-1-1816 of 1820, koopman (hij vestigt zich 26-6-1871 te Vld., komend van Schiedam en vertrekt 1-2-1893 naar Rotterdam), zn. van Samuël en Sara Blach.

II. Jacob David van Furth, geb. Schiedam ca. 1807, vleespennensnijder, kaaskeurder, (hij vestigt zich 1-5-1851 te Vld, komend van Schiedam), ovl. Vld. 20-3-1856, tr. Vld. 27-4-1853 **Sara de Vries,** geb. Bladel 8-4-1822 (zij vestigt zich 27-4-1853 te Vld., komend van Rotterdam en verlaat Vld. met haar tweede echtgenoot en haar dochter tussen 1865 en 1880; bestemming onbekend), dr. van Jacob Levie en Reina Andriessen, zij tr. 2e 1857 **Abraham IJzerman.**

kinderen:

1. Sophia van Furth, geb. Vld. 12-2-1854.
2. Mozes Jakob van Furth, geb. Vld. 6-2-1856, ovl. 30-5-1856.

GAZAN

Levie Raphaël Gazan, geb. Den Ham 3-12-1887, smid, (vestigt zich 28-2-1910 te Vld., komend van Rotterdam en vertrekt 27-8-1912 naar Hof van Delft).

VAN GELDER

I. N.N. van Gelder, tr. N.N.

kinderen

1. Marcus Jacob van Gelder, volgt II.
2. Heintje van Gelder, geb. Maassluis 9-3-1869, (vestigt zich 23-8-1886 te Vlaardingen, komend uit Maassluis en vertrekt 2-5-1888 weer naar Maassluis).

II. Marcus Jacob van Gelder, geb. Maassluis 10-2-1852, koopman, winkelier (hij vestigt zich 8-5-1876 te Vld., komend van Maassluis en vertrekt 2-5-1888 met zijn zoontje Jacques Marcus naar Maassluis) tr. **Roosje van Gelderen,** geb. Maassluis 22-2-1849, (zij vestigt zich 21-6-1876 te Vld., komend van Maassluis), ovl. Vld. 20-7-1886, dr. van Levie Philip en Kaatje Blankenstein.

kinderen:

1. levenloos zoontje, Vld. 22-3-1877.
2. Levi Marcus van Gelder, geb. Vld. 1-5-1878 (vertrekt 22-1-1886 naar Maassluis).
3. Anna van Gelder, geb. Vld. 25-2-1879, ovl. Vld. 2-12-1879.
4. Kaatje van Gelder, geb. Vld. 13-9-1880, ovl. Vld. 11-5-1881.
5. Jacob Marcus van Gelder, geb. Vld. 8-11-1881, ovl. Vld. 9-11-1881.
6. Jacques Marcus van Gelder, geb. Vld. 23-2-1884.
7. Maurits Marcus van Gelder, geb. Vld. 7-3-1885, ovl. Vld. 7-5-1885.

Dina van Gelder, geb. Leeuwarden 29-6-1853, (vestigt zich 26-7-1898 te Vld., komend van Leeuwarden en vertrekt 19-1-1900 naar Rotterdam).

Leentje van Gelder, geb. Den Haag 16-5-1854, zie bij Kalf.

VAN GELDEREN I

Joseph van Gelderen, tr. **Sara Haentjes.**

kinderen:

1. Bertina van Gelderen, geb. Maassluis 23-10-1853, (zij vestigt 25-4-1872 te Vld., komend van Maassluis), ovl. Rotterdam 24-10-1924, tr. **Jacob Katan,** geb. Maassluis 6-10-1829, commissionair in effekten, debitant van de Staatsloterij (1862 - 1864), ovl. Vld. 11-7-1901, zn. van Salomon en Judith de la Meuse.
2. Levi van Gelderen, geb. Maassluis 10-7-1868, kantoorbediende, kassier, commissionair in effekten, (hij vestigt zich 1-3-1888 te Vld., komend van Maassluis), tr. Rotterdam 18-5-1893 **Marie Henriëtte Soberski,** geb. Amsterdam 4-9-1873, (zij vestigt zich 18-5-1893 te Vld., komend van Rotterdam en vertrekt 10-1-1912 met haar man naar Den Haag).

VAN GELDEREN II

I Meijer Joseph van Gelderen, geb. Maassluis 3-1-1852, vleeshouwer, winkelier, pakhuisbaas, tr. **Johanna van Embden,** geb. Schiedam 5-9-1857, dr. van Mozes en N.N. (zij vestigen zich 12-7-1890 met hun gezin te Vlaardingen, komend van Schiedam en vertrekken met hun kinderen Jacob en Louis 6-12-1909 naar Rotterdam).

kinderen:

1. Joseph Meijer van Gelderen, volgt II.
2. Mozes van Gelderen, geb. Schiedam 4-11-1881, kantoorbediende, (vertrekt in 1902 naar Noord-Amerika).
3. Philip van Gelderen, geb. Schiedam 8-3-1883, kantoorbediende, (vertrekt 20-12-1904 naar Antwerpen).
4. Jacob van Gelderen, geb. Schiedam 24-2-1888.
5. Sara van Gelderen, geb. Schiedam 13-10-1889, (vertrekt 11-9-1911 naar Rotterdam).
6. Louis van Gelderen, geb. Vld. 15-11-1893.

II. Joseph Meijer van Gelderen, geb. Schiedam 9-11-1880, winkelchef, tr. **Henriëtte den Hartog,** geb. Heerjansdam 12-10-1883, (zij vestigt zich 26-1-1910 te Vld., en vertrekt met haar gezin 29-9-1927 naar Rotterdam).

kinderen:

1. Meijer Joseph van Gelderen, geb. Vld. 24-5-1912, ovl. Vld. 28-10-1915.
2. Elisabeth Johanna van Gelderen, geb. Vld. 10-7-1918.

VAN GELDEREN III

I. Salomon van Gelderen, koopman, woont in 1892 te Oosterbeek, tr. **Sara Preger.**

kinderen:

1. Jozeph Filippus, volgt II
2. dochter N.N., tr. **Israël Katan,** geb. ca. 1863, koopman, woont in 1892 te Maassluis.

II. Jozeph Filippus van Gelderen, geb. Renkum 14-6-1872, koopman, schoenmaker, (hij vestigt zich 16-9-1892 te Vld., komend van Maassluis en vertrekt met zijn gezin 25-2-1897 naar Rotterdam), tr. Vld. 24-8-1892 (echtsch. Utrecht 19-6-1907) **Elisabeth Isaäcs,** geb. Vld. 2-9-1870, dr. van Abraham Isaäcs en Maria van Handel.

kinderen:

1. Salomon van Gelderen, geb. Vld. 30-3-1893.
2. Maria van Gelderen, geb. Vld. 30-9-1894, ovl. Vld. 1-12-1894.
3. Sara van Gelderen, geb. Vld. 12-1-1896.

VAN GELDEREN, overig

Wilhelmina van Gelderen, geb. Harderwijk ca. 1808, dienstbode, (vestigt zich in 1856 te Vld., komend van Rotterdam en vertrekt 22-9-1860 naar Rotterdam).

Adriana van Gelderen, geb. Renkum 9-8-1875, zie verder bij Van der Heim.

Emanuël van Gelderen, geb. Maassluis 5-12-1890, (hulp)keurmeester scheepsbehoeften, (vestigt zicht 15-7-1927 te Vld., komend van Maassluis en wordt 23-12-1942 gedeporteerd), ovl. Auschwitz 1943.

GOUDSMIT

I. Simon Goudsmit, tr. **Lena Koopman.**

kinderen:

1. Hartog Goudsmit, volgt IIa.
2. N.N. Goudsmit, volgt IIb.

IIa. Hartog Goudsmit, geb. Oud-Beijerland 27-6-1805, koopman, tafelhouder van de Vlaardingse Bank van lening, (vestigt zich in Delft), ovl. Vld. 16-2-1895, tr. **Maria van den Meidenberg,** ovl. voor 1-11-1856.

kinderen:

1. Simon Goudsmit, geb. Oud-Beijerland 26-3-1837, korporaal bij de schutterij 1863 - 1865[57], (vertrekt 25-5-1870 naar Eindhoven).
2. Sara Lena Goudsmit, geb. Oud-Beijerland 7-8-1841, (vertrekt 15-6-1903 naar Den Haag).

IIb. N.N. Goudsmit, tr. **N.N.**

kind:

1. Simon Goudsmit, geb. Alphen 25-4-1851, koopman, (vestigt zich 11-6-1864 te Vlaardingen, komend van Aarlanderveen, en vertrekt 5-5-1879 naar Rotterdam).

GREWEL

Johanna Grewel, geb. Amsterdam 1-6-1847, (vestigt zich 8-1-1915 te Vld., komend van Rotterdam en vertrekt 6-9-1916 weer naar Rotterdam).

DE GROOT

Rachel de Groot, geb. Rotterdam 15-10-1865, (vestigt zich 9-6-1908 te Vld., komend van Rotterdam en vertrekt 24-6-1909 weer naar Rotterdam).

Ida de Groot, geb. Rotterdam 27-6-1893, (vestigt zich na 1938 te Vld. en wordt 23-12-1942 gedeporteerd), ovl. Auschwitz 1943.

HAKKER

Samuël Hakker, geb. Den Haag 11-6-1881, koopman in manufacturen, tr. **Berta Alter,** geb. Den Haag 9-11-1878, (zij vestigen zich 27-3-1911 te Vld., komend van Den Haag en vertrekken 8-10-1913 met hun kinderen weer naar Den Haag.

kinderen;

1. Rebecca Hakker, geb. Vld. 12-1-1912.
2. Hartog Hakker, geb. Vld. 12-1-1912.
3. Margaretha Hakker, geb. Vld. 5-6-1913.

HAMBURGER

Alexander Jozef Hamburger, geb. Aarlanderveen 1-11-1848, zeilmaker, koopman zn. van Jozef en Barossa de Haas[58], (hij vestigt zich 6-4-1873 te Vld., komend van Sloten en hij vestigt zich met zijn vrouw 20-1-1879 weer te Sloten), tr. 29-4-1875 **Julie Levij,** geb. Amsterdam 2-9-1853, (zij vestigt zich 10-6-1875 te Vld., komend van Amsterdam.

VAN HANDEL

Salomon van Handel, geb. Rotterdam 23-1-1816 of 1820, zie verder bij Van Furth.

Hendrika van Handel, zie verder bij Isaäcs (I).

Maria van Handel, geb. Rotterdam 18-3-1827, zie verder bij Isaäcs (II).

VAN HAREN

Salomon van Haren, geb. Middelstum 4-4-1878, commies, (vestigt zich 24-6-1911 met zijn gezin te Vld., komend van Gestel en vertrekt 30-3-1914 naar Roosendaal), tr. **Anna Wolf,** geb. Urmond 12-2-1883.

kind:

1. Joseph Soesman van Haren, geb. Gestel 25-3-1910, winkelbediende, (vestigt zich 12-5-1930 opnieuw te Vld., komend van Rotterdam en vertrekt voor het eind van dat jaar naar elders).

(DEN) HARTOG

Bertina den Hartog, geb. Heerjansdam 2-1-1871, (vestigt zich 25-4-1922 te Vld., komend van Den Haag en vertrekt 14-3-1927 naar Dordrecht); zus van Henriëtte de Hartog, zie bij J.M. van Gelderen II.

Dina Hartog, geb. Middelburg 6-4-1848, huishoudster, (vestigt zich 20-5-1868 te Vld., komend van Rotterdam en vestigt zich 30-7-1868 weer te Rotterdam).

VAN DER HEIM

Sion van der Heim, geb. Lekkerkerk 2-4-1876, koopman, tr. **Adriana van Gelderen,** geb. Renkum 9-8-1875, (zij vestigen zich 27-10-1921 met vijf van hun kinderen te Vld., komend van Rotterdam en vertrekken 12-4-1925 weer naar Rotterdam).

kinderen:

1. Sara van der Heim, geb. Rotterdam 28-2-1902.

2. Beligje van der Heim, geb. Rotterdam 16-3-1904, (vestigt zich 16-11-1921 te Vld., komend van Eindhoven en vertrekt 28-4-1925 naar Rotterdam).
3. Celli van der Heim, geb. Rotterdam 29-9-1907.
4. Esther Mozes Hartog van der Heim, geb. Rotterdam 20-4-1910.
5. Jetje van der Heim, geb. Rotterdam 14-10-1911.
6. Carolina van der Heim, geb. Rotterdam 18-8-1915.

H(E)IJMAN(S)

Rebecca Heijman, geb. Dordrecht 15-3-1799, (zij vestigt zich 8-9-1876 te Vld., komend van Amsterdam en vertrekt 16-11-1876 weer naar Amsterdam), zij is de grootmoeder van A.J. Hamburger, zie daar.

Helena Heijman, geb. Schiedam 26-12-1875, (vestigt zich 16-12-1896 te Vld., komend van Schiedam en vertrekt 11-5-1898 weer naar Schiedam).

Julia Hijmans, geb. Bergh 3-7-1879, huishoudster, (vestigt zich 14-1-1904 te Vld., komend van Bergh en vertrekt 11-1-1906 naar Den Haag).

ISAÄCS

I. Salomon Isaäcs, ovl. voor 9-11-1890, tr. **Hendrika van Handel,** ovl. voor 9-11-1890.

kinderen:

1. Abraham Isaäcs, volgt II.

II. Abraham Isaäcs, geb. Rotterdam 26-6-1833, koopman, winkelier, handelaar in oud roest, handelaar in petroleum (1866,1870), debitant van de Staatsloterij (1869-1886 of later)[59], kamerverhuurder[60], vraagt en krijgt diverse keren vergunningen voor loterijen t.g.v. de kermis en andere festiviteiten[61], (vestigt zich 12-9-1855 te Vlaardingen, komend van Rotterdam) ovl. Vld. 9-11-1890, tr. **Maria van Handel,** geb. Rotterdam 18-3-1827, ovl. Vld. 1-4-1907, dr. van Moses Salomon van Handel en Betje Andriesse.

kinderen:

1. Salomon Isaäcs, geb. Vld. 23-1-1856, koopman, ovl. Vld. 24-3-1889.
2. Mozes Isaäcs, geb. Vld. 25-9-1857, schoenmaker, los werkman, ovl. Vld. 21-11-1919, begr. Rotterdam.
3. Samuël Isaäcs, volgt IIIa.
4. Betje Isaäcs, geb. Vld. 4-8-1860, ovl. Vld. 10-12-1860.
5. Izaak Isaäcs, volgt IIIb.
6. Machiel Isaäcs, geb. Vld. 29-9-1863, ovl. Vld. 19-3-1864.
7. Barend Isaäcs, volgt IIIc.
8. Elisabeth Isaäcs, geb. Vld. 2-9-1870, tr. Vld. 24-8-1892 (echtsch. Utrecht 19-6-1907) **Jozef Filippus van Gelderen,** geb. Renkum 14-6-1872, koopman, schoenmaker, (hij vestigt zich 16-9-1892 te Vld., komend van Maassluis en vertrekt met zijn gezin 25-2-1897 naar Rotterdam), zn. van Salomon van Gelderen en Sara Preger.
9. Jacob Isaäcs, geb. Vld. 30-8-1872, ovl. Vld. 19-11-1872.

IIIa. Samuël Isaäcs, geb. Vld. 12-12-1858, koopman, los werkman, ovl. Vld. 20-11-1926, tr. Vld. 17-11-1886 (zijn nicht) **Elisabeth Izaäks,** geb. Rotterdam 15-8-1858, (zij vestigt zich 16-8-1886 te Vld., komend van Rotterdam), ovl. Vld. 13-1-1928, dr. van Salomon Izaäks en Clara Levie Mok.

kinderen:

1. Abraham Isaäcs, volgt IVa.
2. Roosje Isaäcs, geb. Vld. 13-8-1888, ovl. Vld. 15-8-1888.
3. Salomon Isaäcs, geb. Vld. 9-9-1889, ovl. Vld. 5-3-1891.
4. Hijman Isaäcs, volgt IVb.

IIIb. Izaak Isaäcs, geb. Vld. 11-12-1861, koopman, tr. 1885 **Roosje de Beer,** geb. Borne 15-1-1856. (zij vestigt zich 30-12-1885 te Vld., komend van Borne en vertrekt met haar man en kinderen Benjamin en Maria 11-5-1916 naar Rotterdam; in 1938 woont Izaak Isaäcs in Den Haag, waar hij werkzaam is bij de fa. M.M. Simons, makelaars in assurantiën)[62].

kinderen:

1. Maria Isaäcs, geb. Vld. 15-1-1887, ovl. Vld. 23-8-1887.
2. Benjamin Isaäcs, geb. Vld. 25-2-1888, kantoorbediende.
3. Maria Isaäcs, geb. Vld. 14-12-1889.
4. Abraham Isaäcs, geb. Vld. 15-12-1893, ovl. Vld. 22-1-1894.

IIIc. Barend Isaäcs, geb. Vld. 3-12-1865, koopman in meubelen, kleermaker, ovl. Vld. 3-4-1923, tr. ca. 1893 **Hester van Tijn,** geb. Puttershoek 18-7-1867, (zij vestigt zich 18-11-1893 te Vld., komend van Puttershoek en vertrekt 27-5-1924 naar Rotterdam).

Overlijdensbericht in de Nieuwe Vlaardingsche Courant betreffende Barend Isaäcs (1865 - 1923).

Heden overleed plotseling onze
lieve Man en Vader, de Heer

B. ISAÄCS,

in den ouderdom van 57 jaar.

H. ISAäCS – VAN TIJN.
L. ISAäCS.

Vlaardingen, 3 April 1923.
Hofsingel 48. 883 13

kind:

1. Leentje Isaäcs, geb. Vld. 29-9-1894, (vertrekt 24-5-1913 naar Rotterdam).

IVa. Abraham Isaäcs, geb. Vld. 10-11-1887, boekbinder, linieerder en letterzetter, tr. Vld. 15-6-1921 **Hendrika Cornelia van der Steen** (RK), geb. Ginneken en Bavel 10-1-1889, dr. van Hendricus Christianus van der Steen en Johanna Catharina Bluekens. (zij vertrekken met hun twee kinderen 8-10-1928 naar Rotterdam).

kinderen:

1. Samuël Abraham Isaäcs, geb. Vld. 6-1-1922.
2. Johanna Elizabeth Isaäcs, geb. Vld. 7-7-1924.

IVb. Hijman Isaäcs, geb. Vld. 14-3-1891, letterzetter, later fustkuiper, los werkman, ovl. Vld. 1-8-1949, tr. Vld. 22-12-1920 **Carolina Theodora Vink** (RK), geb. Vld. 6-5-1893, dr. van Cornelis Vink en Anthoinetta Maria Mersch.

kind:

1. Elizabeth Isaäcs, geb. Vld. 15-2-1922.

Hijman Isaäcs (1891 - 1949), zijn vrouw Carolina Theodora Isaäcs-Vink (1893) en hun dochtertje Elizabeth Isaäcs (1922). (Foto: ca. 1928).

ISAACSON

Philip Joseph Isaacson, geb. Middelburg 3-8-1822, rijksambtenaar, tr. **Margaretha Jacobs,** geb. Arnhem 1826, (zij vestigen zich 17-3-1860 te Vld., komend van Schiedam en vertrekken 4-3-1863 naar Rotterdam).

JACOBS

Jean François Jacobs, geb. Brussel 5-11-1861, (komend in januari 1863 van Schiedam en vertrekt 4-3-1863 weer met zijn oom en tante (Isaacson) naar Rotterdam).

Sarah Jacobs, weduwe van **S. Agsteribbe,** zus van Cecilia Jacobs (zie bij De Bok), geb. Amsterdam 3-5-1860, pensionhoudster, (vestigt zich 21-9-1914 te Vld., komend van Antwerpen en vertrekt 28-6-1916 weer naar Antwerpen).

Aagje Jacobs, geb. Rotterdam 11-10-1894, zie verder bij Ensel.

Margaretha Jacobs, geb. Arnhem 1826, zie verder bij Isaacson.

JACOBSON

Machiel Jacobson, geb. Den Haag 23-1-1875, koopman, tr. **Debora Hakker,** geb. Den Haag 23-7-1877, (zij vestigen zich met hun kinderen 9-5-1908 te Vld., komend van Den Haag en vertrekken 11-2-1911 weer naar Den Haag).

kinderen:

1. Samuël Jacobson, geb. Den Haag 13-9-1900.
2. Abraham Jacobson, geb. Den Haag 10-3-1902.
3. Elisabeth Jacobson, geb. Den Haag 19-11-1903.
4. Rebecca Jacobson, geb. Den Haag 12-12-1905.

Jacob Louis Arnold Jacobson, geb. Haarlem 28-9-1901, bouwkundige, tr. **Judith Evelina Lobatto,** geb. Amsterdam 20-10-1904, (zij vestigen zich 4-3-1932 te Vld., komend van Rotterdam en vertrekken 12-11-1934 naar Amsterdam).

kind:

Edith Jacoba Jacobson, geb. Den Haag 12-9-1924.

JACOBY

Samuël Maurice Jacoby, geb. Breda 9-1-1898, kapper, (vestigt zich voor of in 1920 te Vld. en vertrekt 29-10-1920 weer naar Breda).

KAHN

Maurits Kahn, geb. Nieuw-Lekkerland 1-3-1881, boekhouder, tr. **Elfrida Frankenhuis,** geb. Haaksbergen 19-2-1885, (zij vestigen zich 7-5-1928 te Vld., komend van Nieuw-Lekkerland).

KALF

Maurits Kalf, geb. Kampen 27-12-1865, winkelier, tr. **Leentje van Gelder,** geb. Den Haag 16-5-1854, (zij vestigen zich resp. 11-7 en 4-10-1899 te Vld., komend van Den Haag en vertrekken 17-10-1904 weer naar Den Haag).

KAN

Gonda Kan, geb. Coevorden 10-9-1878, telefoniste, (vestigt zich 15-8-1898 te Vld., komend van Utrecht en vertrekt 12-9-1899 naar Zwolle).

KATAN I

I. Salomon Katan, geb. Maassluis 20-2-1796, splitter van de Nederlandse Staatsloterij, later goud- en zilverkashouder en goud- en zilversmid, vestigt zich met zijn vrouw en 7 kinderen 11-5-1853 in Vlaardingen, komend van Maassluis en vertrekt 8-10-1888 met zijn dochters Eva, Sara en Roosje naar Rotterdam), tr. 25-9-1822[63] **Judith de la Meuse,** geb. Maassluis 20-2-1797, ovl. Vld. 17-11-1874, dr. van Jacob en Eva Salomons.

kinderen:

1. Salomon Katan, geb. Maassluis 28-11-1823, kleermaker, later commissionair, ovl. Vld. 27-5-1870.
2. Eva Katan, geb. Maassluis 26-4-1826.
3. Sara Katan, geb. Maassluis april/mei 1828, koopvrouw in zilver- en goud[64].
4. Jacob Katan, volgt II.
5. Rebecca Katan, geb. Maassluis 31-8-1831, tr. Vld. 28-2-1860 **Salomon de Vries,** geb. Oud-Beijerland 24-2-1828, slager en veekoopman, (hij vestigt zich in 1860 te Vld., komend van Zevenbergen en vertrekt 7-8-1880 met zijn vrouw en kinderen naar Rotterdam), zn. van Marcus en Kaatje van Broek.
6. Roosje Katan, geb. Maassluis 7-12-1832.

II. Jacob Katan, geb. Maassluis 6-10-1829, commissionair in effekten, debitant van de Staats-Loterij 1862-1864[65], koopman in zilver- en goud[66], ovl. Vld. 11-7-1901, tr. ca. 1871 **Bertina van Gelderen,** geb. Maassluis 26-10-1853, ovl. Rotterdam 24-10-1924, dr. van Joseph en Sara Haantjes.

kinderen:

1. Salomon Katan, geb. Vld. 15-12-1872, ovl. Vld. 5-5-1875.
2. Jozef Katan, geb. Vld. 28-11-1873, ovl. Vld. 1-1-1874.
3. Sara Katan, geb. Vld. 3-11-1874, boekhoudster, (vertrekt 7-10-1936 naar Den Haag), tr. Vld. 29-6-1911 **Harm Sparrius,** geb. Veendam 7-3-1875, accountant, ovl. Utrecht 13-6-1924, zn. van Marten en Tallina Kroon.
4. Judith Katan, geb. Vld. 11-11-1876, (zij vertrekt in 1914 naar Antwerpen), tr. Vld. 4-11-1913 **Juda Veerman,** geb. Amsterdam 1877, koopman, zn. van Meijer Joseph en Clara Soesan en wed. van Mathilda Santen.
5. Sophia Katan, geb. Vld. 5-2-1879, apothekeres (vertrekt 21-8-1911 naar Antwerpen).
6. Salomon Katan, geb. Vld. 28-2-1881, kassier (vertrekt 7-10-1936 naar Den Haag).
7. Jozef Katan, geb. Vld. 11-10-1883, kantoorbediende, katoenspinner, later directeur Ned. Visserij Mij. "Vlaardingen", (wordt 23-12-1942 gedeporteerd), ovl. Auschwitz 1943, tr. Rotterdam 15-7-1931 **Huberta Helena Tromp,** geb. Schiedam 30-10-1896 (R.K.).
8. Eva Katan, geb. Vld. 6-2-1886, ovl. Rotterdam 21-12-1910.
9. Louis Katan, geb. Vld. 2-2-1888, kantoorbediende bij Wilton, later directeur (vertrekt 11-2-1936 naar Rotterdam).
10. Mozes Katan, geb. Vld. 17-2-1890, (vertrekt 6-9-1922 naar Rotterdam), longarts te Rotterdam.
11. Betsy Katan, geb. Vld. 1-5-1893 (vertrekt 7-10-1936 naar Den Haag).
12. Maurits Katan, geb. Vld. 25-11-1897 (vertrekt 1-2-1922 naar Leiden).

KATAN II

I. Israël Katan, koopman te Maassluis, tr. **Clazina Neter.**

II. Levie Israël Katan, geb. Maassluis 9-4-1865, koopman, (vestigt zich 7-5-1894 met zijn gezin te Vld., komend van Maassluis), ovl. Vld. 13-11-1901, tr. ca. 1893 **Kaatje Hofstede,** geb. Zaltbommel 5-5-1870 (zij vertrekt met haar dochters Saartje en Betsie 8-3-1906 naar Rotterdam).

kinderen:

1. Saartje Katan, geb. Maassluis 10-1-1894.
2. Israël Levie Katan, geb. Vld. 30-11-1894 (vertrekt 17-1-1902 naar 's-Hertogenbosch).
3. Betsie Katan, geb. Vld. 21-9-1896.

KATZAER

Jakob Katzaer, geb. Krakau 14-6-1870, koopman, (vestigt zich 29-9-1919 te Vld., komend van Amsterdam en wordt in het Bev. Reg. 21-12-1920 ambtshalve doorgehaald wegens vertrek naar elders).

LANGENDIJK

Salomon Izaäk Langendijk, geb. Zwartewaal 16-7-1880, commies Post en Telegraaf, (vestigt zich 2-11-1912 te Vld., komend van Rotterdam en vertrekt 8-1-1914 weer naar Rotterdam).

LENS

Jacob Lens, geb. 's-Gravenhage 2-6-1829, voorganger en godsdienstleraar van de Israëlitische gemeente van Vld., tr. **Eva Sax,** geb. Leeuwarden 13-3-1827, (zij vestigen zich op 1-1-1862 te Vld., komend van Schiedam en vertrekken vermoedelijk in 1866 naar Rotterdam).

kinderen:

1. Simon Lens, geb. Vld. 9-10-1862.
2. Rosetta Lens, geb. Vld. 10-2-1864.
3. Betje Lens, geb. Vld. 29-11-1865.

LITWAK

N.N. Litwak, tr. **Kaatje Boesman,** geb. Rotterdam 18-1-1883, (zij vestigt zich 1-10-1927 met haar dochter te Vld., komend van Schiedam en vertrekt 3-11-1927 naar Amsterdam).

kind:

Rosa Litwak, geb. Zurich 6-10-1914.

MEST

Samuël Mest, geb. Ostrolenka (Polen) 17-3-1874, kleermaker, (vestigt zich 26-4-1906 met zijn gezin te Vld., komend van Rotterdam en vertrekt 6-9-1906 weer naar Rotterdam), tr. **Anna Weiniger,** geb. Tilleroy (Rusland) 10-9-1877.

kinderen:

1. Cecilia Mest, geb. Amsterdam 15-2-1899.
2. Max Mest, geb. Amsterdam 14-2-1900.
3. Jacob Mest, geb. Rotterdam 31-12-1904.

VAN MOPPES

Jacob van Moppes, geb. Antwerpen 27-6-1896, kellner, (vestigt zich in of voor 1930 in Vld. en vertrekt 16-4-1931 naar Rotterdam).

MOZES

Salomon Mozes, koopt 27-10-1809 2 huizen, een mandemakerswinkel, schuren, tuin en erf aan de westzijde van de Achterweg voor *f* 310,– van Cornelis van Leeuwen.[67]

NAARDEN

Emanuël Naarden, geb. Amsterdam 16-7-1881, winkelier, tr. **Jacomijn Frankfort,** geb. Amsterdam 13-7-1880, (zij vestigen zich met hun kinderen 22-6-1915 te Vld., komend van Haarlem en vertrekken 3-5-1917 naar Rotterdam).

kinderen:

1. Barend Naarden, geb. Amsterdam 27-8-1901.
2. Abraham Naarden, geb. Rotterdam 20-11-1913.

VAN OOSTEN

Gerson Alexander van Oosten, geb. Assen 28-12-1875, rijksambtenaar, (hij vestigt zich 28-5-1907 te Vld.), tr. **Jette Joosten,** geb. Termunten 30-4-1882, (zij vestigt zich 25-10-1911 te Vld., komend van Termunten en vertrekt 25-6-1913 met haar man en kind naar Rotterdam).

kind:

1. Abraham van Oosten, geb. Vld. 26-8-1912.

ORSCHÜTZER

Jozef Hilel Orschützer, geb. Klasno (Polen) 9-10-1898, horlogemaker, (vestigt zich 4-12-1924 te Vld., komend van Leiden en vertrekt 6-12-1928 naar Den Haag).

VAN OSS

Rebecca Bartha van Oss, geb. Zierikzee ca. 1824, dienstbode, (vestigt zich 17-7-1860 te Vld., komend van Oud-Beijerland en vertrekt 27-4-1861 naar Zierikzee).

OVERSTRIJD

Jacob Overstrijd, geb. Hellevoetsluis 27-1-1867, telegrafist, (vestigt zich 2-7-1894 te Vld., komend van Rotterdam en vertrekt 3-12-1894 weer naar Rotterdam).

POLAK

Joseph Polak, geb. Sappemeer 10-10-1811, opzichter van rundvee, (vestigt zich 17-7-1875 met zijn gezin te Vld., komend van Charlois en vertrekt op 1-6-1876 naar Hillegersberg), tr. **Elizabeth Olman,** geb. Gouda 2-3-1810.

kind:

1. Levie Polak, geb. Rotterdam 23-4-1865.

Philip Mozes Polak, geb. Helder 20-2-1879, surmeester Post en Telegraaf, (vestigt zich 9-10-1902 te Vld., komend van Rotterdam en vertrekt 11-4-1903 naar Helder).

POSNER

Henriette Posner, geb. Rotterdam 21-3-1913, tr. Rotterdam 22-1-1936 **Abraham Stolk,** (Herv.) geb. Vld. 25-1-1910, zn. van Anthonie en Adriana Pieternella van Rij, (zij wonen in 1942 te Vld.).

VAN PRAAGA

Joachim van Praaga, geb. ca. 1811, horlogemaker, woont in 1831 te Vld., (zn. van Abraham en Schoontje Meijer, beide wonende te Rotterdam), tr. ca. aug. 1831 **Rachel in de Meij,** geb. ca. 1813, dr. van Gerrit Moses en Sara Allemans[68].

DE REEDER

Jacob de Reeder, geb. Rotterdam 3-2-1799, (vestigt zich rond 1861 te Vld.), ovl. Vld. 2-12-1878, tr. **Jette David Leeuwenstein,** ovl.

Maassluis.

kinderen:
1. Henriëtte de Reeder, geb. Maassluis 7-4-1823, (vestigt zich bij haar huwelijk in 1852 te Vld.), ovl. Vld. 5-5-1868, tr. Maassluis 9-6-1852 **Samson Andries van Wessel,** geb. Vld. 8-1-1805, koopman, debitant van de Staatsloterij (1862-1886 of later), (vestigt zich met zijn vader rond 1852 opnieuw te Vld., komend van Rotterdam), ovl. Vld. 5-10-1892, zn. van Andries Samson van Wessel en Duifje Israëls alias Gosselaar.

2. Cato de Reeder, geb. Maassluis ca. 1827, tr. **Abraham Bloemhof,** geb. Bladel ca. 1834, koopman (hij vestigt zich 7-4-1856 te Vld., komend uit Asten en vertrekt met zijn vrouw 11-5-1859 naar Maassluis).

REENS

Levie Jacob Reens, geb. Amsterdam 21-6-1821, koopman tr. ca. 1851 **Rachel Vos,** geb. Amsterdam 27-10-1829 (zij vestigen zich met hun kinderen 13-6-1864 te Vld., komend van Delfshaven en vertrekken 6-12-1865 naar Amsterdam).

1. (voorkind) **Alida Vos,** geb. Amsterdam 8-10-1850.
2. Mozes Reens, geb. Amsterdam 21-9-1852.
3. Alexander Reens, geb. Amsterdam 16-6-1854.
4. Marcus Reens, geb. Amsterdam 31-8-1856.
5. Judith Reens, geb. Amsterdam 12-5-1858.
6. Anna Reens, geb. Amsterdam 13-8-1859.
7. Rebecca Reens, geb. Amsterdam 26-2-1861.
8. Levie Reens, geb. Amsterdam 28-10-1862.
9. Nathan Levie Reens, geb. Amsterdam 11-12-1863, ovl. Vld. 17-1-1865.

SAMSON

I. Mozes Samson, tr. **Adriana van der Hulst**

II. Samuël Samson, geb. Rotterdam 30-3-1822, koopman, debitant van de Staatsloterij (1862 -1868)[69], (vestigt zich 26-3-1855 met vrouw en kind te Vld., komend van Rotterdam), ovl. Vld. 5-4-1876, tr. **Adriana van Wessel,** geb. Rotterdam 22-3-1821/2 (zij vertrekt 8-1-1877 naar Utrecht), dr. van Andries Samson en Duifje Israëls alias Gosselaar.

kinderen:

1. Duifje Samson, geb. Rotterdam ca. okt. 1849 (vertrekt 21-9-1868 naar Gouda).
2. Mozes Samson, geb. Vld. 9-8-1856 (vertrekt 1-2-1873 naar Utrecht).
3. Andries Samson, geb. Vld. 21-9-1858, ovl. Vld. 11-3-1859.
4. Samuël Samson, geb. Vld. 13-1-1860 (vertrekt 7-12-1876 naar Arnhem).
5. Andries Samson, geb. Vld. 14-8-1862, ovl. Vld. 20-9-1862.
6. Esther Samson, geb. Vld. 6-8-1865, ovl. Vld. 26-2-1866.

SANDERS

Joseph Sanders, geb. Gouda 4-3-1845, zie verder bij Bouwman.

Jakob Sanders, geb. Rotterdam 20-5-1849, sigarenmaker, (vestigt zich 23-7-1869 te Vld., komend van Rotterdam en vertrekt 1-11-1869 naar Rotterdam).

Johanna Sanders, geb. Arnhem 18-5-1889, zie verder bij Ensel.

DE SMITT

Isaac de Smitt, geb. Amsterdam 15-8-1869, handelsagent (vestigt zich 13-10-1903 met zijn gezin te Vld., komend van Amsterdam en vertrekt 24-6-1919 naar Den Haag), tr. **Suzanna van Daelen,** geb. Antwerpen 4-10-1878, zie verder bij Van Daelen, (IIIa-1).

kinderen:

1. Jeanne Henriette de Smitt, geb. Hilversum 22-2-1902.
2. Henriette Andrée de Smitt, geb. Amsterdam 1-9-1903.

VAN SOMEREN

Eva van Someren, geb. Schiedam 10-4-1849, (vestigt zich 9-5-1864 te Vld., komend van Schiedam en vertrekt 2-11-1864 weer naar Schiedam).

SPANJAARD

Jacob Spanjaard, geb. Hoogeveen 24-3-1860, reiziger, (vestigt zich 9-5-1889 te Vld., komend van Hoogeveen en vertrekt 30-10-1890 weer naar Hoogeveen).

SPETTER

Henriette Spetter, geb. Rotterdam 21-9-1876, (vestigt zich te Vld., en wordt 23-12-1942 (gedeporteerd), ovl. Auschwitz 1943, tr. Rotterdam 19-6-1929 **Gerrit van der Tas** (Herv.), geb. Vld. 16-12-1866, schipper, ovl. Vld. 1-2-1939, zn. van Adriaan en Maartje Broek en gesch. echtg. van Pieternella Arijaantje van der Plank.

SPRENGER(S)

Izaäk Alexander Sprenger (van Leeuwen), geb. Naaldwijk of Rotterdam ca. 1796, woont 1816 te Vld. en is tussen 1830 en 1840 naar elders vertrokken.

Debora Sprenger, geb. Rotterdam 11-9-1806, woont in 1814 te Vld. bij (vermoedelijk haar oom en tante) de familie Cohen Mug.

Barbara Sprengers, zie bij Cohen Mug.

SWAAL

Rosetta Swaal, geb. Tiel 9-12-1846, dienstbode (vestigt zich 20-9-1884 te Vld., komend van Londen en vertrekt 27-1-1887 naar

Den Haag).

SWELHEIM

Salomon Swelheim, geb. Hilversum 31-10-1881, coupeur, (vestigt zich 24-2-1903 te Vld., komend van Hilversum en vertrekt 13-5-1903 weer naar Hilversum).

VAN TIJN

Hester van Tijn, geb. Puttershoek 18-7-1867, tr. **Barend Isaäcs,** zie verder bij Isaäcs, en haar broer **David van Tijn,** geb. Puttershoek 17-7-1880, onderwijzer, later melkcontroleur, (vestigt zich 27-11-1903 te Vld., komend van 's-Gravenzande en vertrekt 23-12-1909 naar Rotterdam).

VERDONER

Meijer Verdoner, geb. Amsterdam 27-5-1845, sigarenmaker, (vestigt zich 16-9-1869 te Vld., komend van Rotterdam en vertrekt 2-5-1870 naar Alkmaar).

DE VRIES

I. Marcus de Vries, veekoopman te Londen, tr. **Kaatje van Broek.**

kinderen:

1. Salomon de Vries, volgt II.
2. Leon de Vries, boekhandelaar te Londen.

II. Salomon de Vries, geb. Oud-Beijerland 24-2-1828, slager, veekoopman (1865)[70], (hij vestigt zich in 1860 te Vld., komend van Zevenbergen), tr. Vld. 28-2-1860 **Rebecca Katan,** geb. Maassluis 31-8-1831, dr. van Salomon en Judith de la Meuse, (zij woont tot 1853 te Maassluis, van 1853 - 1857 te Vld., van 1857 - 1858 te Amsterdam, van 1858 - 1859 weer te Vld., van 1859 - 1860 te Zevenbergen en vanaf 1860 weer te Vld.; 7-8-1880 vertrekt ze tenslotte met haar man en kinderen naar Rotterdam).

kinderen:

1. Cato de Vries, geb. Vld. 6-8-1861.
2. Flora de Vries, geb. Vld. 1-5-1863, (woont van 22-6-1895 tot 21-10-1897 weer te Vld.).
3. Marcus de Vries, geb. Vld. 3-8-1865.
4. Judith de Vries, geb. Vld. 16-8-1871, (woont van 22-6-1895 tot 21-10-1897 weer te Vld.).

Sara de Vries, geb. Bladel 8-4-1822, zie verder bij Van Furth en bij IJzerman.

Sara de Vries, geb. Haarlem 2-11-1869, dienstbode, (vestigt zich 16-9-1914 te Vld., komend van Bussum en vertrekt 10-11-1914 naar Utrecht).

Mietje de Vries, geb. Neede 12-12-1886, dienstbode, (vestigt zich 17-11-1905 te Vld., komend van Borculo en vertrekt 8-3-1906 naar Rotterdam).

WATERMAN

Jonas Waterman, geb. Amsterdam 12-5-1898, winkelbediende bij zijn oom Emanuël Naarden, (vestigt zich 22-3-1917 te Vld., komend van Amsterdam en vertrekt 25-4-1917 weer naar Amsterdam).

WEISMANN

Josef Weismann, geb. Myslowitz 22-1-1878, bontwerker, tr. **Anna Maria Lotz,** (R.K.), geb. Gross Anheim 3-6-1874, (zij vestigen zich 17-4-1906 te Vld., komend van Rotterdam en vertrekken 27-6-1906 weer naar Rotterdam).

VAN WESSEL

I. Samson Andries van Wessel, tr. **N.N.**

II. Andries Samson van Wessel, geb. Rotterdam ca. 1775, koopman, woont in 1805 te Vld. en vestigt zich daar opnieuw rond 1852, komend van Rotterdam), ovl. Vld. 22-5-1855, tr. **Duifje Israëls, alias Duifje Gosselaar alias Duifje Nathans Gosser,** ovl. Rotterdam.

kinderen:

1. Samson Andries van Wessel, volgt III.
2. Andriana van Wessel, geb. Rotterdam 22-3-1821/2 (vestigt zich 26-3-1855 met haar man en kind te Vld., komend van Rotterdam en vertrekt 8-1-1877 naar Utrecht), tr. **Samuël Samson,** geb. Rotterdam 30-3-1822, koopman, ovl. Vld. 5-4-1876, zn. van Mozes en Adriana van der Hulst.
3. Johanna van Wessel, geb. vermoedelijk Rotterdam ca. 1823, woont 1881 te Schiedam, tr. **Joseph van Daelen,** ovl. voor 16-2-1881.
4. Susanna van Wessel, geb. Vld. 2-11-1824, ovl. Vld. 19-4-1893, tr. **Hendrik van Daelen,** geb. Dordrecht 8-5-1827, koopman, debitant van de Staatsloterij (1869-1886 of later), ovl. Vld. 4-12-1899, zn. van Jacobus en Rachel Barzillay.

III. Samson Andries van Wessel, geb. Vld. 8-1-1805, koopman, debitant van de Staatsloterij (1862-1886 of later)[71], (hij vestigt zich met zijn vader rond 1852 opnieuw te Vld., komend van Rotterdam), ovl. Vld. 5-10-1892, tr. Maassluis 9-6-1852 **Henriëtte de Reeder,** geb. Maassluis 7-4-1823, (zij vestigt zich in 1852 te Vld., komend van Maassluis), ovl. Vld. 5-5-1868, dr. van Jacob en Jette David Leeuwenstein.

kinderen:

1. Andries Samson van Wessel, volgt IV.
2. Jette van Wessel, geb. Vld. 18-9-1854, (zij vertrekt 31-3-1875 naar Antwerpen), tr. Vld. 24-3-1875 **Andries van Daelen,** geb. Vld. 28-11-1851, koopman en reder, (hij vertrekt 30-6-1868 naar

Antwerpen), zn. van Hendrik en Susanna van Wessel.
3. Duifje van Wessel, geb. Vld. 27-4-1856, linnennaaister (1889), tr. Vld. 6-10-1880 **Jacob Blitz,** geb. Amsterdam 19-12-1855, telegrafist, zn. van Gompel Salomon en Esther Levie, (hij vestigt zich 30-4-1878 te Vld., komend van Schiedam en vertrekt met zijn gezin 11-5-1904 naar Maassluis).
4. Hester van Wessel, geb. Vld. 6-2-1858, (vertrekt 14-5-1904 naar Maassluis).
5. Betje van Wessel, geb. Vld. 7-11-1859, (vertrekt 16-6-1884 naar Rotterdam).
6. Simon van Wessel, geb. Vld. 6-2-1862, kleermaker, (vertrekt 22-5-1886 naar Maassluis).
7. Sientje van Wessel, geb. Vld. 19-5-1864, ovl. Vld. 25-12-1867.

IV. Andries Samson van Wessel, geb. Vld. 17-12-1852, kleermaker, tr. 1880 **Maartje Graveur,** geb. Rotterdam 30-8-1858, (zij vestigt zich 24-4-1880 te Vld., komend van Rotterdam en vertrekt met haar gezin 27-7-1906 naar Rotterdam).

kinderen:

1. Samson Andries van Wessel, geb. Vld. 2-12-1881, kantoorbediende, (vertrekt 6-8-1906 naar Rotterdam).
2. Abraham Andries van Wessel, geb. Vld. 12-9-1883, winkelbediende.
3. doodgeboren zoontje, Vld. 1-1-1885.
4. Simon Andries van Wessel, geb. Vld. 30-11-1885, handelsreiziger.
5. Jacob Andries van Wessel, geb. Vld. 18-10-1887, kantoorbediende.
6. Leonard Samson van Wessel, geb. Vld. 15-2-1889, winkelbediende.

WINDMULLER

Joseph Windmuller, geb. Vorden 26-9-1877, kleermaker, (vestigt zich 29-4-1902 te Vld., komend van Zutphen en vertrekt 12-11-1902 weer naar Zutphen).

DE WINTER

Maria de Winter, geb. Breda 23-5-1850, dienstbode, (vestigt zich 2-5-1883 met haar dochter te Vld., komend van Schiedam en vertrekt 13-5-1884 naar 's-Hertogenbosch).

kind:

1. Judith Rebecca Sara Helena de Winter, geb. Rotterdam 10-4-1879.
Israël Levi de Winter, geb. Rotterdam 22-11-1908, zie verder bij Van Biene.

DE WIT

Eva de Wit, geb. St. Oedenrode 27-9-1867, dienstbode, (vestigt zich 15-12-1885 te Vld., komend van St. Oedenrode en vertrekt 15-6-1903 naar Den Haag).

WITTSTEIN

Samuël Jacob Wittstein, geb. Dordrecht 15-4-1881, waterklerk, (vestigt zich met zijn gezin 25-3-1926 te Vld., komend van Rotterdam en vertrekken resp. 14-5 en 2-11-1927 naar Vlissingen), tr. **Hendrika Boesman,** geb. Rotterdam 5-10-1880.

kinderen:

1. Rachel Wittstein, geb. Rotterdam 25-12-1909, winkeljuffrouw.
2. Hester Wittstein, geb. Rotterdam 24-7-1911.
3. Suzanna Rozet Wittstein, geb. Rotterdam 16-9-1916.
4. Ezechiël Wittstein, geb. Rotterdam 16-1-1920.

IJZERMAN

I. Hendrika IJzerman, ovl. Schiedam.

II. Abraham IJzerman, geb. Groningen 24-11-1820, koopman, (hij vestigt zich 2-10-1857 te Vld., komend van Schiedam), ovl. Vld. 10-3-1865, tr. **Sara de Vries,** geb. Bladel 8-4-1822, (zij vestigt zich 27-4-1853 te Vld., komend van Rotterdam), dr. van Jacob Levie en Reina Andriessen en wed. van Jacob David van Furth.

kinderen:

1. Dina IJzerman, geb. Vld. 27-4-1858, ovl. Vld. 9-10-1859.
2. Hendrika IJzerman, geb. Vld. 4-6-1860.
3. Machiel IJzerman, geb. Vld. 5-2-1862.

NOTEN

gebruikte afkortingen

ASV - Archief Stad Vlaardingen
BSV - Bibliotheek Stadsarchief Vlaardingen
HVV - Handschriftenverzameling Vlaardingen
NAV - Notarieel Archief Vlaardingen
NASV - Nieuw Archief Stad Vlaardingen
NVC - Nieuwe Vlaardings(ch)e Courant
OAS - Oud Archief Schiedam
RAV - Rechterlijk Archief Vlaardingen

1. D. Hausdorff, Jizkor (Baarn, 1978), blz. 173 en 174.
2. Als noot 1.
3. NASV voorl. inv. nrs. 2093, 2094, 3359 en 3360.
4. HVV inv. nr. 358; op het aantal van 58 Joden dat op deze lijst staat vermeld, valt wel het een en ander af te dingen. Hierop staan namelijk ook alle Vlaardingse inwoners die alleen een Joodse moeder hebben, terwijl bij de aantallen van 1830 - 1902 dit criterium niet is gehanteerd.
5. RAV inv. nr. 10, fol. 119v-125.
6. RAV inv. nr. 11, fol. 117v-120v.
7. OAS inv. nrs. 395 en 2902.
8. NAV inv. nr. 83, fol. 90 en 109 folio 198.
9. RAV inv. nr. 91, folio 85 en ASV inv. nr. 453.
10. NASV voorl. inv. nr. 3359.
11. NASV voorl. inv. nr. 411, nr. 61.
12. NASV voorl. inv. nrs. 142, blz. 31 en 43 en 411, nrs. 35, 61 en 43.
13. NASV voorl. inv. nr. 411, nr. 90.
14. Als noot 1.
15. NASV voorl. inv. nr. 2022 en 3613-3633.
16. Collectie Sigal inv. nr. 4, nr. XIII.
17. NASV voorl. inv. nr. 2022.
18. Als noot 1.
19. Als noot 16.
20. Als noot 16.
21. NVC 29-9-1894.
22. BSV 7C-184.
23. NVC 1-5-1897.
24. BSV 7F-146.
25. NVC 5-2-1958.
26. Drs. M. den Admirant, Een Israëlitische gemeente in Vlaardingen, in: Ned. Historiën 14e jrg., nr. 1 (1980), blz. 10-12.
27. Archief Oudheidskamer Vlaardingen inv. nr. 31.
28. Als noot 25.
29. NASV voorl. inv. nr. 411, nr. 105a.
30. NASV voorl. inv. nrs. 142, blz. 56 en 412, nr. 56 en erfpachtsakte nr. 47.
31. NASV voorl. inv. nr. 413, nr. 111.
32. NASV voorl. inv. nr. 4029.
33. NVC 28-7-1900.
34. NVC 21-6-1929 en 22-8-1930.
35. Als noot 28.
36. NASV 1237; in dit dikke dossier bevinden zich alle stukken m.b.t. de Joodse begraafplaats over de periode 1918 - 1940.
37. HVV inv. nr. 249.
38. NVC 31-5-1924.
39. Als noot 38.
40. NVC 21-6-1929.
41. HVV inv. nr. 346.
42. NASV voorl. inv. nrs. 3303-3305.
43. Als noot 17.
44. Vgl. NVC 28-8-1940.
45. HVV inv. nr. 357.
46. Deze gegevens zijn, tenzij anders vermeld, ontleend aan de Volkstellings- en Bevolkingsregisters en de Registers van de Burgerlijke Stand van Vlaardingen, aan HVV inv. nrs. 358 en 359 en aan Theo J. Poelstra, Vlaardingen 1940 - 1945, in: Historisch Jaarboek Vlaardingen 1985, blz. 120; de bevolkingsregister berusten t/m 1938 bij het Stadsarchief, aanvullende gegevens t/m 1943 konden worden geput uit HVV inv. nrs. 358 en 359.
47. Gerard J.N. van den Berg e.a., Genadig opgenomen in het paradijs (Dordrecht, 1988).
48. OAS inv. nr. 395; met dank aan J. van Hees te Vlaardingen.
49. ASV inv. nr. 73; met dank aan J. van Hees te Vlaardingen.
50. Als noot 8.
51. Als noot 10.
52. NASV voorl. inv. nrs. 411 e.v.
53. NASV voorl. inv. nr. 448, nr. 296.
54. NVC 23-11-1912.
55. Als noot 33.
56. NVC 30-10-1901.
57. NASV voorl. inv. nrs. 413, nr. 235 en 418, nr. 192.
58. NASV voorl. inv. nr. 3304, fol. 59v.
59. Als noot 52.
60. NASV voorl. inv. nr. 431, nr. 11.
61. NASV voorl. inv. nrs. 427, nr. 102, 428, nr. 218, e.v.
62. Als noot 36.
63. NVC 25-9-1872.
64. NASV voorl. inv. nr. 433, nrs. 63 en 65.
65. Als noot 52.
66. als noot 64.
67. ASV inv. nr. 453 en RAV inv. nr. 91, fol. 85.
68. NASV voorl. inv. nr. 3359.
69. Als noot 52.
70. NASV voorl. inv. nr. 418, nr. 241.
71. Als noot 52.

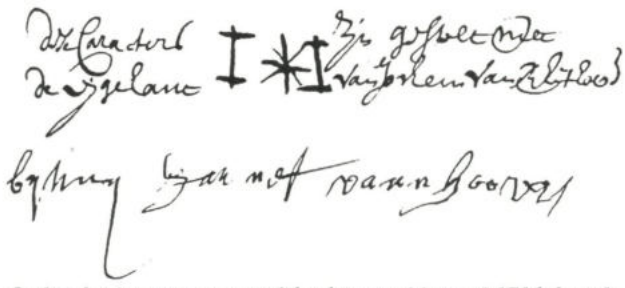
VLAARDINGSE DIEVERIJEN AAN BOORD VAN HET VOC-SCHIP "SLEEWIJK" IN 1714

P.J. Moree

Gedurende de zeventiende en achttiende eeuw heeft de Verenigde Oostindische Compagnie meer dan vierduizend maal schepen naar Azie uitgerust. Schepen, die vaak volgestouwd zaten met bevaren en onbevaren zeelui afkomstig uit allerlei windstreken. Contemporaine bronnen maken veelal melding van het grote aantal ruwe kwanten dat zich liet inschepen op de Nederlandse Oostindievaarders. Een strenge tucht aan boord was dan ook noodzakelijk. De Compagnie had bepaald dat alle opvarenden zich moesten houden aan de gedragsregels zoals beschreven in de zogeheten artikelbrief. Deze regels betroffen zaken als het bijwonen van kerkdiensten, vloeken, het weggooien van etenswaren, diefstal en ergere vergrijpen als moord en muiterij. Voor ieder misdrijf was er een bepaalde straf, varierend van confiscatie van enkele maanden gage tot de doodstraf.

In deze korte bijdrage zal worden gekeken naar een geval van diefstal op een Compagniesbodem. Over dit vaak voorkomende misdrijf schreef de historicus J. de Hullu: "De baldadigheid en dieverij, die met vechten, schelden en vloeken tot de meest voorkomende overtredingen behoorden, begonnen reeds voor men het zeegat uitliep. (.....) Niets was meer gewoon dan dat de bevaren gasten de drukte en het gewoel, waarmee het inladen van de bagage gepaard ging, te baat namen om uit de berg van kasten, kisten en kooien, die in de meest chaotische wanorde dooreen lagen, een kooi of kist weg te slepen, bij voorkeur van deze of gene nieuweling, die zij ergens in een verborgen hoek openbraken en geheel uitplunderden, terwijl de bestolene, zelfs al wist hij hen met name te noemen, soms maar liever dan de schuldigen aan te geven stil zweeg om onderweg niet in nog groter ongelegenheid te komen. Vooral loerden de oudere varensgezellen op zulke reisgenoten".[1] Dat niet alleen deze 'oude likkepannen' zich schuldig maakten aan het beroven van medeopvarenden, bewijst het verhaal van de Vlaardinger Jochem van Riethoven.[2]

In januari 1716 lieten Jochem Jochemse van Riethoven en zijn echtgenote Jannetje Simons van Hoven in hun woonplaats Vlaardingen hun testament opmaken bij notaris Jacobus Braat. Op dat moment had dit echtpaar drie volwassen en twee minderjarige kinderen.[3] De jongste zoon, net als zijn vader Jochem genaamd, was in ca. 1694 in Vlaardingen geboren en was op het moment van het ter notaris gaan van zijn ouders niet aanwezig in zijn geboortestad. Hij bevond zich ergens in de Oostindische archipel op een schip van de VOC.
Jochem was op 25 april 1714 als matroos op de Oostindievaarder "Sleewijk" uit Goeree vertrokken. De "Sleewijk" was een jacht van de kamer Rotterdam dat onder schipper Gerrit Schot voor het eerst naar de Oost vertrok. Voordat men de Kaap de Goede Hoop bereikte, zouden er van de 126 bemanningsleden vier overleden zijn.[4] Jochem, die als matroos tien gulden per maand verdiende, kocht ruim een week na het uitzeilen uit de nalatenschap van een van deze vier ongelukkigen twee broeken en een wit hemd. Onder de opvarenden

Ondertekening van een notariële akte van 4 januari 1716 door de ouders van Jochem van Riethoven. Gemeente-archief Vlaardingen, Notarieel Archief, inv. nr. 20.

bevond zich de eveneens in Vlaardingen geboren constabelsmaat Maarten Cornelisz Suijthoorn. Behalve dat een Rotterdamse soldaat aanvallen van razernij kreeg en allerlei opvarenden in de benen beet, gebeurde er tot de eerste juli 1714 aan boord van de "Sleewijk" weinig opzienbarends.[5]

Op laatstgenoemde datum - een zondag nota bene - werd in het diepste geheim de scheepskist van soldaat Pieter Maarschalk geopend en werd er een doosje uit ontvreemd. Iedere zeeman bezat een scheepskist, waarin hij zijn persoonlijke bezittingen kon bergen. De hoeveelheid toegestane goederen was afhankelijk van de rang van de opvarende. Matrozen en soldaten mochten veel minder vervoeren dan hun officieren. Of de bestolen Maarschalk de identiteit van de dader zelf geraden heeft of dat men door toeval de schuldige heeft gevonden, is niet duidelijk, maar toen opperstuurman Jacob Brouwer met twee andere officieren de kisten der zeelui inspecteerde, trof hij het gestolen kleinood in Jochems scheepskist aan. De Vlaardingse matroos werd direct in de boeien geslagen en ondervraagd.

De rechtspraak en strafoplegging vond aan boord plaats en werd - daar waar het zeelui betrof - uitgevoerd door de scheepsraad. De raad bestond in deze periode uit de schipper, de opperstuurman, de onderstuurman, de hoogbootsman en de assistent (onderkoopman). Op maandag 2 juli kwam de scheepsraad, voorgezeten door schipper Schot, bijeen en de twintigjarige Vlaardinger - "althans gevangene, en geaccuseerde in cas van diverij" - werd voorgeleid. Hij legde een volledige bekentenis af. Hij had geweten dat er in de kist van Pieter Maarschalk "een doosie (was) om te bestellen, aan den Ed. Heer G.G. (= Gouverneur-Generaal/PJM) Abram van Rietbeek op Batavia en ingedagte dat daar iets van grote waardij in was, (had) het selve de kist open vindende daar uijt gehaalt, de zegels losgebroken, in zijn kist geborgen, en het gehele doosie geruineert". Wat hij in het doosje had aangetroffen -een "flesie met spiritus d'orange" - moet ongetwijfeld een grote teleurstelling zijn geweest. Na deze vrijwillige confessie werd duidelijk dat een groot aantal aan boord gepleegde diefstallen toe te schrijven was aan deze matroos, die vanaf het begin van de reis 'op karwei' moet zijn geweest.

Jochem gaf toe dat hij kort na het uitvaren uit de broekzak van kwartiermeester Jacob van Nek een tabaksdoos gestolen had. Hij had hierin drie schellingen aangetroffen. Nadat hij de scheepskist van de Rotterdamse soldaat Bartholomeus van Raa had opengebroken, had Jochem hieruit een "leere sackie"

Matroos van de Verenigde Oostindische Compagnie. Deze bootsgezel toont zijn uit Azië in zijn scheepskist meegebrachte spullen. Gravure uit C. en A. Allard, Dragten van Boeren en Boerinnen (Leiden ca. 1700).

met ruim 17 gulden gehaald. Hiernaast bekende hij twee rollen tabak gestolen te hebben, een van de kok en een van de opperkuiper. Ook kwartiermeester Jan Moens werd een van Jochems slachtoffers: hij moest een hemd missen. Ook voedsel behoorde tot de geliefde artikelen van de Vlaardingse matroos. Van soldaat Jan Schadron stal hij een stuk rookvlees en een tong. Tot slot gaf hij nog toe dat hij vijf a zes weken

eerder uit het gemene rantsoen - het door de Compagnie ingeslagen voedsel voor de opvarenden - een stuk vlees gestolen had. Hij had het echter over boord gesmeten omdat hij 'geen kans sag van het gekookt te krijgen". Of Jochem meer op zijn kerfstok had dan hij toegaf is onbekend, maar de bekentenis van de bovenstaande diefstallen werd door hem op die middag ondertekend.
De scheepsraad stelde haar vonnis uit tot de volgende dag. Het was duidelijk dat de meervoudige dief een strenge straf moest ondergaan om herhaling van het delict te voorkomen. Tegelijk moest een voorbeeld gesteld worden aan de rest van de bemanning.
Op dinsdag 3 juli werd de "sententie" voorgelezen. De straf bestond uit aantal onderdelen. Ten eerste zou Jochem aan bakboord drie maal van de ra moeten lopen, waarna hij twee opeenvolgende dagen door de scheepsmatrozen "strengelijk gelaarst" zou worden. De matroos werd - zo veel mogelijk ontkleed en aan handen en voeten gebonden - aan een lang touw vastgemaakt, dat door een aan de grote ra hangende katrol liep. Jochems voeten waren verzwaard met lood, zodat hij onmiddellijk zou zinken. Men hees hem op tot de nok van de ra en vervolgens werd het touw losgelaten. De matroos verdween zeer snel onder water en na een zekere diepte te hebben bereikt, hees men hem weer op. Dit werd tot driemaal toe herhaald. Hierna werd hij gelaarsd voor de grote mast, d.w.z. enkele honderden malen met een dik touw op 'het natte gat' geslagen. De volgende dag, zoals gezegd, werd het laarzen herhaald. In de twee plaats had de scheepsraad bepaald dat de inmiddels bont en blauwe Vlaardinger twee maanden van zijn nog te verdienen gage moest afstaan aan het Gereformeerde Diakoniehuis te Batavia. Diezelfde dag werd zijn rekening in de boeken van de VOC gedebiteerd met twintig gulden "voor den armen tot Batavia". Tot slot werd in het vonnis nog uitdrukkelijk gesteld dat Jochem de gestolen goederen of de waarde ervan aan de rechtmatige eigenaars moest restitueren.[6]

Op 22 augustus bereikte de "Sleewijk" de Kaap de Goede Hoop, de verplichte verversingsplaats voor VOC-schepen. Na bijna vier weken vertrok het jacht naar Batavia, waar het op 22 november behouden aankwam. Jochem bleef nog tot eind april 1715 aan boord van de "Sleewijk", verbleef enige jaren in de Oost en keerde uiteindelijk in 1719 naar de Republiek der verenigde Nederlanden terug. Er zijn geen aanwijzingen van recidivisme gevonden. Op 8 augustus van dat jaar arriveerde hij op het schip de "Oudenaarde" voor Goeree. Op 26 augustus zette Jochem zijn handtekening in het scheepssoldijboek, ontving zijn verdiende gage en ging na een afwezigheid van ruim vijf jaar terug naar Vlaardingen.[7]

Handtekening van Jochem van Riethoven, geplaatst in het scheepssoldijboek van de "Sleewijk" op 26 augustus 1719. Algemeen Rijksarchief, 's-Gravenhage, VOC-archief inv. nr. 14127.

Over Jochems Vlaardingse jaren is vrijwel niets bekend. Het katholieke gezin Van Riethoven woonde waarschijnlijk aan de westzijde van de Korte Dijk. Jochems vader was analfabeet, maar hijzelf, zijn moeder en de rest van het gezin waren in ieder geval in staat hun naam te schrijven. Toen zijn moeder in het jaar 1727 - ze was inmiddels weduwe - weer voor een notaris verscheen, werd haar zeevarende zoon echter niet meer als erfgenaam vermeld.[8]

Wat was er met Jochem gebeurd? Na enig speurwerk in het Algemeen Rijksarchief in 's-Gravenhage bleek dat hij na een periode aan de wal wederom als matroos in dienst was getreden van de VOC. Jochem vertrok op 21 mei 1721 op het schip de "Barbestein" voor de kamer Delft uit Goeree. In september van dat jaar kocht hij aan boord uit de nalatenschap van een soldaat een paar nieuwe schoenen. Toen het schip in januari 1722 te Batavia arriveerde, ging Jochem het hospitaal in. Nadat hij nog op enkele andere bodems in de Oost had gevaren, overleed hij op 3 januari 1723 aan boord van het schip "Neptunus" zonder een testament na te laten.

Bijna drie maanden later overleed te Vlaardingen zijn vader. Na twee jaar, op 15 maart 1725, werd Jochems verdiende gage - ruim 158 gulden - door de soldijboekhouder van de kamer Delft uitbetaald aan zijn moeder. Zij was hiervoor met de marktschipper Gerrit de Willigen naar het op de Oude Delft staande Oostindische huis gekomen. Jannetje is ruim zeven jaar later in Vlaardingen gestorven.[10]

Het doel van dit korte artikel is tweedelig. In de eerste plaats wordt een voorbeeld gegeven van een diefstal en een strafoplegging aan boord van een achttiende-eeuwse Oostindievaarder en ten tweede wordt de nadruk gelegd op het feit dat in het zeer rijke VOC-archief in 's-Gravenhage vaak een schat aan detailgegevens over personen te vinden is, hetgeen voor genealogisch onderzoek e.d. van groot belang kan zijn. Indien in dit specifieke geval uitsluitend gemeentelijke archieven zouden zijn geraadpleegd, was de naam Jochem van Riethoven voorgoed anoniem gebleven. Met behulp van de uitstekende salarisadministratie van de Loffelijke Compagnie echter was het mogelijk een groot deel van zijn korte leven te reconstrueren.

NOTEN

1. J.R. Bruijn en J. Lucassen (eds.), **Op de schepen der Oost-Indische Compagnie. Vijf artikelen van J. de Hullu** (Groningen 1980) 109-110. Zie voor de handhaving van orde en tucht op VOC-schepen tevens J.R. Bruijn en E.S. van Eyck van Heslinga, **Muiterij. Oproer en berechting op schepen van de VOC** (Bussum 1980) 18-21.

2. De auteur verricht onderzoek naar Vlaardingers die in de zeventiende en achttiende eeuw in dienst van de VOC zijn geweest. Zie hiervoor P.J. Moree, 'Jacob Hoogstad (1702 - 1776). Een Vlaardinger in dienst van de Verenigde Oostindische Compagnie', in: **Historisch Jaarboek Vlaardingen** 1988, 77-87 en idem, 'Kornelis en Marten den Breems: twee broers in VOC-dienst', in: W.C. den Breems, **500 jaar Den Breems** (Vlaardingen 1987) 19-22.

3. Gemeente-archief Vlaardingen (hierna te noemen: GAV), Notarieel Archief, inv. nr. 20, notaris Jacobus Braat, 04.01.1716, testament van Jochem Jochemse van Rijthoven en Jannetie Simontse van Hooven. Hun op dat moment in leven zijnde kinderen waren Marie (gehuwd met Jan Jacobse van Ebbe), Ida (gehuwd met Jan van Roon), Simon, Hendrina en Jochem. Jochems geboorte- of doopdatum werd in het Vlaardingse Gemeente-archief nergens aangetroffen, maar in juli 1714 was hij twintig jaar oud. In het Extract Doopregister van de Rooms Katholieke Kerk te Vlaardingen (inv. nr. 503) worden zeven kinderen van bovengenoemd echtpaar vermeld. Drie van hen, geboren tussen 1685 en 1688, zijn zeer jong gestorven. De overige vier zijn Stephanus (1690), Ida (1691), Maria (1693) en Hendrina (1698). De geboortedatum van Jochem moet liggen tussen die van Maria en die van Hendrina. Stephanus is waarschijnlijk dezelfde als de hierboven genoemde Simon, hoewel dit niet te bewijzen valt.

4. J.R. Bruijn e.a., **Dutch-Asiatic shipping in the 17th and 18th centuries** II en III, RGP grote serie nrs. 166 en 167 ('s-Gravenhage 1979) (hierna te noemen: DAS) reisnummer 2221.

5.Algemeen Rijksarchief, 's-Gravenhage (hierna te noemen: ARA), VOC-archief, inv. nr. 14127, scheepssoldijboek "Sleewijk" (1714), resoluties scheepsraad van 19 en 30.05.1714 De achtendertigjarige soldaat Abraham Cram, geboortig uit Rotterdam, was op 15 mei in de boeien gezet, nadat hij getracht had een andere soldaat te wurgen ("dat hij paars in het gesigt wierd"). Al eerder had Cram vier dagen vastgezeten wegens dronkenschap, die hij gedemonstreerd had door "als een sinneloos mens door het schip te loopen (en) volk aan het roer staande in de benen te bijten". Op 30 mei kwam de scheepsraad weer bijeen; Cram sloeg, krabte en beet iedereen die in zijn buurt kwam. Zelfs toen hij weer vastgezet werd, beet hij - onder het uitroepen van "ik word vermoord" - in andermans benen. Toen de scheepsoverheden bovendien nog vernamen dat Cram zichzelf enige tijd geleden had trachten te wurgen (!), besloten zij dit "innocent persoon, onbequaam tot s' Compagnies dienst" in het hospitaal aan de Kaap de Goede Hoop af te zetten. Na drie dagen in dit ziekenhuis overleed de ongelukkige Cram.
De in de tekst genoemde Vlaardinger Suijthoorn keerde reeds in 1716 naar zijn vaderland terug.

6. ARA, VOC-archief, inv. nr. 14127, scheepssoldijboek "Sleewijk" (1714), resoluties scheepsraad 02 en 03.07.1714. Zie voor een beschrijving van de straffen de in noot 1 genoemde werken.

7. DAS, reisnummers 2221 en 6432.

8. GAV, Notarieel Archief, inv. nr. 26, notaris Michiel de Voogt,

01.10.1727, testament van Jannetie Simons van Hove. GAV, notarieel archief, inv. nr. 32, notaris Michiel de Voogt, 02.04.1733, boedelinventaris van wijlen Jannetje Simons van der Hoeven. Als onroerend goed wordt o.m. genoemd "een huijs erve en bleijckerij staande en gelegen aan de westzijde van den kortendijk over ofte omtrent de sluijse binnen deser stede".

9. DAS, reisnummer 2459.
ARA, VOC-archief, inv. nr. 13922, scheepssoldijboek "Barbestein" (1721). Jochem verdiende op deze reis twaalf gulden per maand. Voordat hij op 15 juli 1722 aan boord van de "Neptunus" kwam, had hij enkele maanden op de "Vrieswijk" gevaren.

10. ARA, VOC-archief, inv. nr. 13922, scheepssoldijboek "Barbestein" (1721). In deze bron wordt als overlijdensdatum van vader Jochem van Riethoven 24 maart 1723 genoemd. In de geraadpleegde stukken in het GAV wordt uitsluitend vermeld dat hij begraven is in maart 1723.
In de in noot 8 vermelde boedelinventaris wordt vermeld dat Jannetje op 2 september 1732 is overleden.

DE VERZWARING VAN DE MAASDIJK TE VLAARDINGEN IN 1590

Albert Brouwer en Ingena Vellekoop

In het hoogheemraadschap van Delfland wordt de zuidelijke grens gevormd door de Maasdijk. Dit betreft het dijkvak, gelegen tussen Monster en Schiedam. Vanwege zijn belangrijke waterkerende functie viel de Maasdijk onder de directe zorg van de dijkgraaf en de hoogheemraden. Van tijd tot tijd moesten grote werkzaamheden aan de Maasdijk worden verricht, zoals verhogingen en verbredingen, om het water weerstand te blijven bieden.
In 1589 achtte het college van dijkgraaf en hoogheemraden een dergelijke verzwaring noodzakelijk voor het dijkvak te Vlaardingen. Deze beslissing, genomen in een tijd van machtsstrijd in de bestuurlijke organisatie van het hoogheemraadschap en van economische moeilijkheden in het land ten gevolge van de opstand tegen de Spanjaarden, leidde tot verzet van degenen die voor de kosten moesten opdraaien. Desondanks werd de dijkverzwaring in 1590 doorgezet.
Alvorens tot een verslag over te gaan, moet eerst het een en ander verteld worden over het gebied van het hoogheemraadschap van Delfland, de bestuurlijke problemen waarmee het hoogheemraadschap in de zestiende eeuw te kampen had en de opstand tegen Spanje met haar desastreuze gevolgen voor dit gebied.

Het gebied

Het hoogheemraadschap van Delfland wordt in het noorden begrensd door het hoogheemraadschap van Rijnland, in het oosten door het hoogheemraadschap van Schieland, in het zuiden door de Maas en in het westen door de Noordzee. Het gebied bestond uit 13 ambachten die de grondslag vormden voor de omslagheffing (de verdeling van de financiële bijdragen) en de regeling van het onderhoud der waterstaatswerken.(1)
Deze 13 ambachten waren onderverdeeld in acht Westambachten, het Westland, en vijf Oostambachten, tot in de vijftiende eeuw ook wel Oostland genoemd. Tot de Westambachten behoorden Maasland, Monster, Naaldwijk, Rijswijk, Schipluiden, Vlaardingen, Voorburg en Wateringen. Berkel, Kethel, Pijnacker, Hof van Delft en Vrijenban vormden met elkaar de Oostambachten.
Delfland telde 13 sluizen, alle gelegen in de Maasdijk, te weten in Maaslandsluis (het latere Maassluis), bij Boonen (tussen Maaslandsluis en Vlaardingen), in Vlaardingen en bij de Vijfsluizen (tussen Vlaardingen en Schiedam). Elk ambacht was verantwoordelijk voor het onderhoud en het functioneren van één sluis.

De bestuurlijke organisatie

De zestiende eeuw behoort tot de meest woelige periode in de geschiedenis van het hoogheemraadschap. Een vrijwel voortdurende strijd om de macht en het gezag tussen enkele bestuursorganen typeert deze tijd. In het begin van de zestiende eeuw speelde de machtsstrijd zich voornamelijk af tussen de hoogheemraden en de ambachtsbewaarders.(2)
De hoogheemraden bezaten het recht om te keuren (het maken van wetten) en te schouwen (de inspectie op de waterstaatswerken). Behalve keuren van algemene aard, werden jaarlijks tijdens de schouw keuren gelegd tot algemene verbetering of herstel der waterstaatswerken, terwijl bij de twee latere schouwdagen contrôle werd uitgeoefend op de naleving ervan. De schouw was een rechterlijke taak, want bij hun inspecties beslisten de hoogheemraden wat goed of fout was en verbonden hieraan hun sancties in de vorm van boeten. Hun benoeming was voor het leven.(3)
Elk ambacht telde een of meer ambachtsbewaarders. Ze dienden aanwezig te zijn bij het vaststellen van de keur en bij de schouw door de hoogheemraden en de dijkgraaf; ze droegen de zorg voor de aanbesteding van de gekeurde werken, het omslaan en het innen van de benodigde gelden en het betalen van de werklieden. De verantwoording van hun financiële beheer viel niet onder de hoogheemraden, ook niet wanneer het gemenelands werken (het gehele waterschap aangaande) betrof. De ambachtsbewaarders legden verantwoording af aan het bestuur van hun eigen ambacht.(4)
De functie van dijkgraaf bestond uit het voorzitterschap in bestuurs- en rechtszaken van de hoogheemraden. Dit ambt werd gepacht van de Grafelijkheid van Holland. Van de boeten, bepaald door de hoogheemraden tijdens de schouw, kon jaarlijks de pacht worden betaald. Tot in het eerste kwart van de zestiende eeuw

was de dijkgraaf ondergeschikt aan de hoogheemraden.(5)

De machtsstrijd

In het eerste kwart van de zestiende eeuw kwam een monsterverbond tot stand tussen de ambachtsbewaarders, de dijkgraaf en het Delftse stadsbestuur. Ze streefden er allen naar hun macht uit te breiden. Door het indienen van klachten over de handelwijze van de hoogheemraden bij het Hof van Holland in Den Haag en bij keizer Karel V te Brussel, zagen zij kans de macht van de hoogheemraden te beknotten. In de sententie (rechterlijke uitspraak) van 1523 werden de veroverde rechten vastgelegd. Deze waren uitsluitend van kracht in het gebied van de acht Westambachten; in de Oostambachten werd deze sententie niet erkend. De verbintenis tussen de dijkgraaf, de ambachtsbewaarders en het Delftse stadsbestuur kwam ten einde door onenigheid over de proceskosten. Hierdoor kwamen nu ook de ingelanden, de grondeigenaars, in actie: zij waren buiten het gehele proces gehouden maar kregen achteraf wel de rekening gepresenteerd. Ze weigerden voor de kosten op te draaien. Uiteindelijk na vele processen, werd de dijkgraaf het kind van de rekening.

Omstreeks het midden van de zestiende eeuw waren de kaarten zodanig geschud dat de hoogheemraden met de dijkgraaf aan hun zijde tegenover een aantal ambachtsbewaarders van de Westambachten met het Delftse stadsbestuur stonden. Verscheidene processen wegens onwettige activiteiten en schending van de keur van 1523 werden bij het Hof van Holland in Den Haag tegen het college van dijkgraaf en hoogheemraden aangespannen. Sommige processen kwamen in hoger beroep bij de Grote Raad van Mechelen terecht en bleven daar jaren hangende. Door het uitbreken van de Tachtigjarige Oorlog in 1568 deed de Grote Raad hierin nooit een uitspraak.(6)

Oorlogsgeweld

De strijd tussen de Spanjaarden en de Geuzen liet het hoogheemraadschap van Delfland niet onberoerd. Reeds in een vroeg stadium van de oorlog waren de Spanjaarden zich bewust van de kwetsbaarheid van de dijken en de sluizen in de landsverdediging. Landelijk kregen de hoogheemraden opdracht een zodanig toezicht op de waterstaatswerken, zoals sluizen en dijken, te houden dat niets opgezet of opzettelijk beschadigd zou worden, waardoor het land onder water kon komen te staan. Vanaf 1571 werden in Delfland schansen aangelegd bij vrijwel alle sluizen in de Maasdijk.(7)

Gedurende de jaren 1571 tot 1575 was het een komen en gaan van Spanjaarden en Geuzen in het Delflandse. Met name het platteland, dat zich niet door muren kon verdedigen, had zwaar te lijden onder deze invasies. Langs de Maasdijk tussen Maaslandsluis en de Vijfsluizen werd een belangrijk deel van de strijd geleverd. Vlaardingen vormde door haar ligging, enerzijds tussen de ommuurde stad Schiedam en Maaslandsluis met zijn zware fortificatie langs de Maas en anderzijds tegenover Den Briel, een goede uitvalsbasis. Deze laatste stad was vanaf 1 april 1572 in handen van de Geuzen. (Met de inname van Den Briel ging een groot deel van de Vlaardingse vissersvloot verloren: de Spanjaarden vorderden de schepen om daarmee naar Voorne te kunnen varen. Kort daarna werden ze door de Geuzen verbrand om de Spanjaarden de terugtocht te bemoeilijken.)(8)

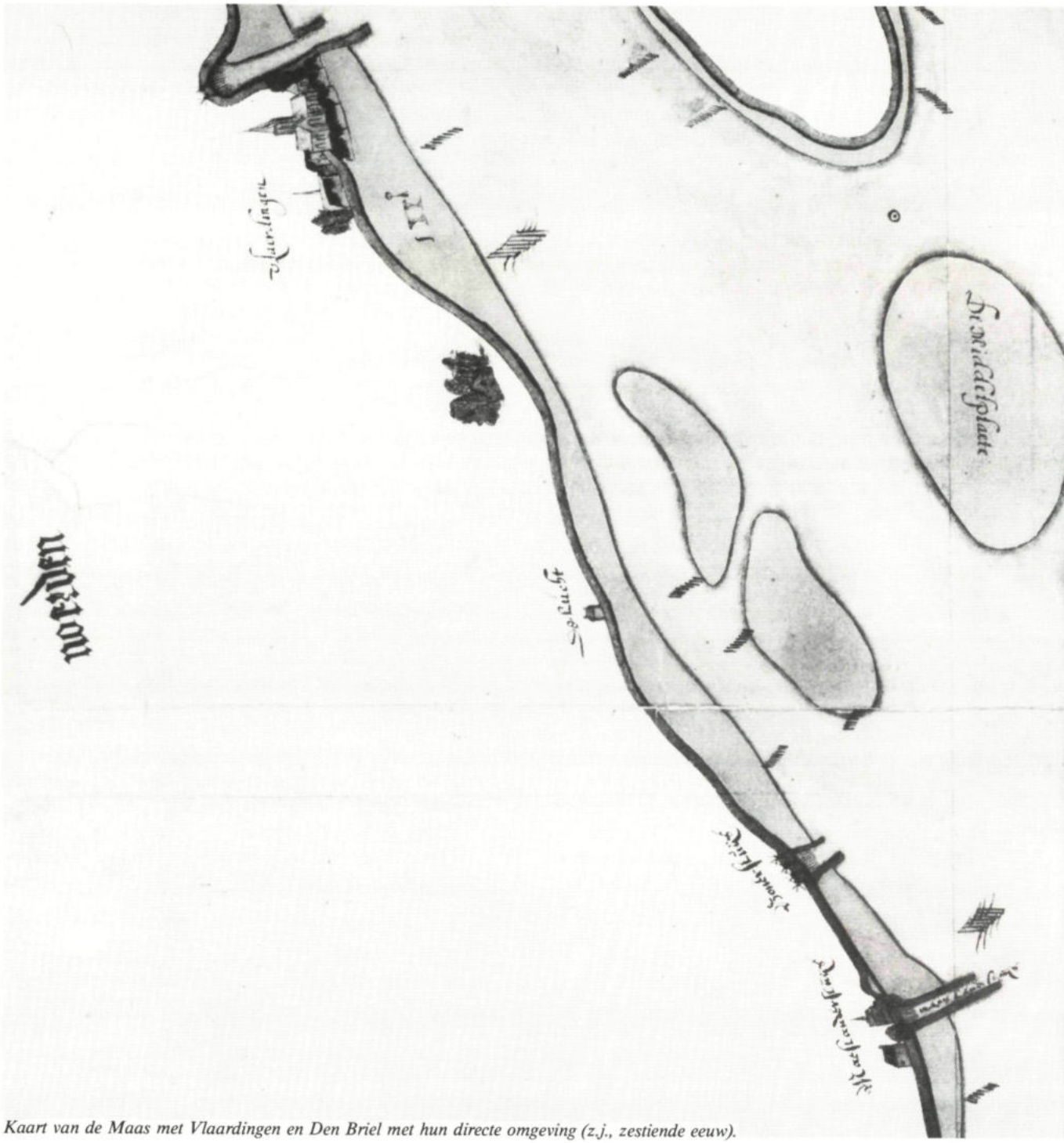
Schiedam koos in de zomer van 1572 de zijde van de Geuzen, terwijl Maaslandsluis afwisselend door de Spanjaarden en de Geuzen werd bezet.

Begin november 1573 veroverden de Spanjaarden de schans van Maaslandsluis. Bij deze actie sneuvelden 600 geuzen; de bevelhebber, Marnix van Sint Aldegonde, werd gevangen genomen.(9)

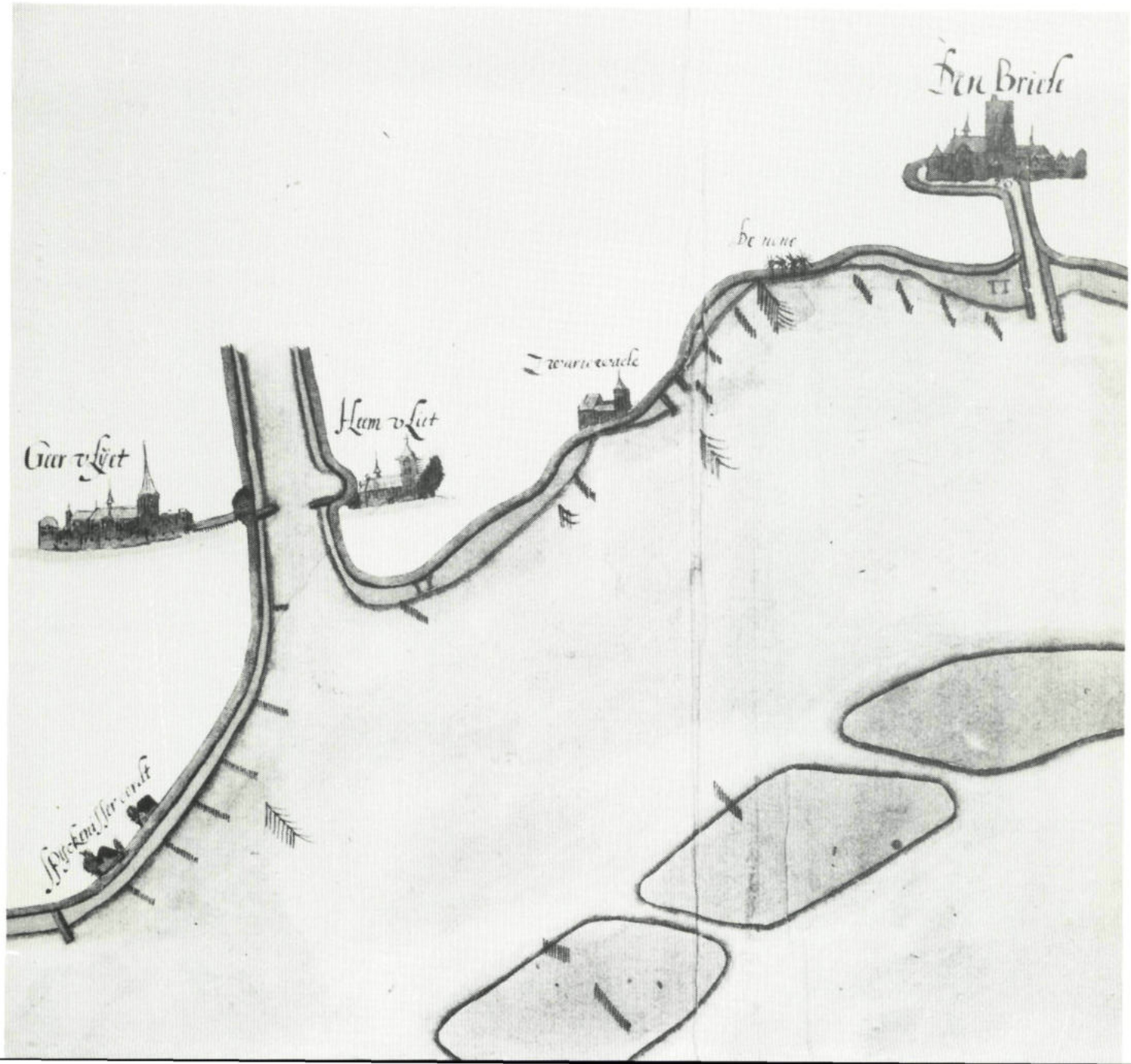
Eind mei 1574 deden de Spanjaarden een aanval op de Geuzen die in Vlaardingen lagen. Tijdens de gevechten, die enkele dagen duurden, kwamen aan beide zijden ruim 200 man om. Op 2 juni 1574 staken de Geuzen de stad om strategische redenen in brand.(10) De juiste omvang van deze rampen is (nog) nooit geïnventariseerd maar moet zeer groot zijn geweest.

Inundatie

Vanwege het beleg van Leiden besloten de Staten van Holland in de zomer van 1574 tot het onder water zetten van Rijnland, Delfland en Schieland met de omringende gebieden. De sluizen moesten worden geopend, de dijken en kaden worden doorgestoken. Met bloedend hart werd hieraan gevolg gegeven. De inundatie was in strijd met de belangen en de werkzaamheden van de hoogheemraadschappen: de

Kaart van de Maas met Vlaardingen en Den Briel met hun directe omgeving (z.j., zestiende eeuw).

Den Briele
Gar v Lüet
Hum v Lut

bescherming van het land tegen wateroverlast. Uiteindelijk werden alle sluizen in het hoogheemraadschap van Delfland opengezet, behalve die te Maaslandsluis waar de Spanjaarden verblijf hielden. Uiteindelijk moest het Spaanse garnizoen dit dorp verlaten vanwege het stijgende water.(11)
Na het ontzet van Leiden keerden de Spaanse soldaten onder andere terug naar Maaslandsluis en Vlaardingen. Al spoedig sloegen zij aan het muiten: ze wilden soldij en bétere leefomstandigheden. Alvorens naar betere oorden te vertrekken, schuimden zij het gehele gebied af en namen alles van hun gading mee. Tenslotte braken zij de dijk bij Maaslandsluis door en staken het dorp in brand.(12)

Herstelwerkzaamheden
Leiden was weliswaar ontzet en uiteindelijk hadden de Spaanse soldaten Delfland verlaten, maar het gebied verkeerde in een jammerlijke staat. Een groot deel van het land bleef de eerstkomende jaren onder water staan. Er kon niet gezaaid of geoogst worden. De inkomsten waren navenant, zodat het herstel moeilijk op gang kon komen.(13)
In 1574 nog verzochten de dijkgraaf, hoogheemraden en ambachtsbewaarders van Delfland de Staten van Holland om financiële steun bij de herstelwerkzaamheden aan de beschadigde dijken en sluizen. De Staten zegden toe dat de kosten van deze reparaties door het land zouden worden opgebracht, mits de "schade" was ontstaan door hun opdracht. Andere kosten konden niet op het land worden verhaald.(14)
Alle pogingen tot herstel ten spijt lagen bijvoorbeeld de landerijen in de Holiërhoekse polder onder Vlaardingen eind 1578 nog altijd onder water.(15) Voor de gaarders was het een moeilijke taak in deze gebieden de belasting te innen. De eigenaars, die niet meer naar hun verloren bezittingen omkeken, werd een boete opgelegd wanneer ze niet tijdig de omslag betaalden.(16) Dit dwong hen tevens tot reparatie en restauratie. In 1577 werd voor de eerste maal weer schouw gedreven op de Maasdijk.(17)

De onenigheid over de keur van 1582
Op 16 maart 1582 stelden de dijkgraaf en de hoogheemraden van Delfland een nieuwe algemene keur vast. Deze keur werd noodzakelijk geacht om drie redenen. Ten eerste vanwege de misstanden die in Delfland heersten. Ten tweede omdat de keur in lange tijd niet gepubliceerd was (de voorgaande dateerde uit 1523). En, het laatste argument, om reden dat tijdens de oorlogsjaren vele vreemdelingen (te weten niet-Delflanders) zich in het Delflandse hadden gevestigd, die onbekend waren met de keuren en de voorschriften van het hoogheemraadschap.
Door de nieuwe keur, waarin de taken en de functies van de dijkgraaf, hoogheemraden, ambachtsbewaarders en andere ambtenaren stonden omschreven, werden de oude competentiegeschillen weer opgerakeld. De machtsstrijd bloeide in alle hevigheid op. Ditmaal stonden de dijkgraaf en de hoogheemraden tegenover Hubrecht Willemsz. van Rodenburch, namens de ambachtsbewaarders van de Westambachten èn de stadsregering van Delft.
De ambachtsbewaarders zagen zich in hun ambtsuitoefening bedreigd doordat de hoogheemraden zich vol energie op de herstelwerkzaamheden stortten. De Delftenaren verzetten zich tegen het autoritaire en eigenmachtige optreden van de hoogheemraden.
Voor het Hof van Holland werden nieuwe processen aangespannen. De raadsheren van het Hof meenden niet tot een uitspraak te kunnen komen zolang er geen uitspraak was gedaan in de zaken die sinds de jaren zestig voor de Grote Raad van Mechelen hangende waren. De Grote Raad echter was door de scheiding van de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden niet langer bevoegd tot de behandeling van de Hollandse zaken. Ten behoeve van de appelzaken in Holland werd in 1582 te Den Haag de Hoge Raad opgericht. In slechts enkele van de oude zaken, die vanuit Mechelen naar de nieuwe Raad waren overgebracht, volgde een uitspraak. De beoogde vrede binnen het hoogheemraadschap werd evenwel niet bereikt.(18)

De hoofdingelanden
Zowel Van Rodenburch als het Delftse stadsbestuur pleitten voor de instelling van een college van hoofdingelanden, naast dat van dijkgraaf en hoogheemraden. De hoogheemraadschappen van Rijn- en van Schieland kenden een dergelijk college respectievelijk al sinds 1511 en 1580. Door de machinaties van Van Rodenburch en het Delftse stadsbestuur werden de Staten van Holland in 1589 in deze kwestie

betrokken. Dit leidde tot de oprichting van een college van hoofdingelanden aan het einde van dat jaar, zonder de toestemming en tegen de wil van de dijkgraaf en hoogheemraden.
Het nieuwe college werd voorlopig voor drie jaren ingesteld en bestond uit negen personen. Hoewel het streven was geweest hierin grootgrondbezitters te benoemen, werden vrijwel alle leden benoemd vanuit de overheidsorganen. Hun belangrijkste opdracht was een einde te maken aan de jarenlange onenigheden binnen het hoogheemraadschap van Delfland.(19)

De gewraakte keuren van 1589
Korte tijd vóór de oprichting van het college van hoofdingelanden, stelden de dijkgraaf en de hoogheemraden in het voorjaar van 1589 een nieuwe algemene keur vast, min of meer gelijk aan die van 1582. Daarenboven maakten zij nog een keur met betrekking tot het verlengen van de havenhoofden te Maaslandsluis en één aangaande de verzwaring van de Maasdijk bij Vlaardingen. Dolk schreef hierover in zijn "Geschiedenis van het Hoogheemraadschap Delfland" dat deze beide keuren, die gigantische kosten met zich meebrachten, de druppel zou blijken te zijn "die den emmer der ontevredenheid deed overloopen".(20)
Op 5 april 1589 bezochten de dijkgraaf en de hoogheemraden Maaslandsluis en constateerden vóór de haven een grote verlanding. De haven was te ondiep geworden waardoor de sluizen niet goed konden uitwateren. Door het verlengen van de beide havenhoofden met 36 roeden (= 136 meter) hoopte men een verdere verlanding tegen te gaan. Met Sint Jacob, 25 juli, moest het werk gereed zijn.
Diezelfde dag bekeek het college de Maasdijk. Het dijkvak tussen Zuidbuurt en de Vranckelandse kade (tegenwoordig het begin van de Burgemeester Knappertlaan te Schiedam) werd te laag bevonden. Het moest worden verzwaard tot een hoogte van vijf à zes roeden (= 19 à 23 meter). De breedte bovenop de dijk werd vastgesteld op 14 voeten (*is* 4.30 meter). Evenals de werken te Maaslandsluis, diende de dijkverzwaring met Sint Jacob klaar te zijn.(21)
De kosten die aan deze werkzaamheden waren verbonden, werden door de ambachtsbewaarders voor het verlenen van de havenhoofden te Maaslandsluis op 10.000 à 12.000 gulden geraamd, die voor de dijkverzwaring bij Vlaardingen op 40.000 gulden.(22)

Het traineren van de uitvoering
Wanneer de gemenelands werken - gekeurd door de hoogheemraden - werden aanbesteed door de ambachtsbewaarders, gebeurde dat in aanwezigheid van de hoogheemraden, hun secretaris of hun klerk. De achterliggende gedachten waren, dat men hierdoor een betere contrôle kon uitoefenen op de uitvoering der werkzaamheden en dat degenen die moesten bijdragen in de kosten zich ervan konden vergewissen dat geen frauduleuze praktijken plaatsvonden.
Voor de gekeurde werken kozen de ambachtsbewaarders der Westsluizen - buiten medeweten van de hoogheemraden - 28 april, een dag waarop de secretaris niet aanwezig kon zijn. De ambachtsbewaarders kregen een reprimande. De hoogheemraden stelden een nieuwe datum vast. Begin mei volgde opnieuw een berisping: er was nog steeds niets aanbesteed.(23)
De twee keuren werden door Van Rodenburch c.s. aangegrepen om tegen het college van dijkgraaf en hoogheemraden te ageren. Van Rodenburch c.s. vonden bij de Staten van Holland een willig oor voor het verzet van de ambachtsbewaarders en de ingelanden tegen de werken te Vlaardingen en te Maaslandsluis. De Staten verordenden dat de bewuste werken voorlopig moesten worden aangehouden totdat een nader onderzoek hun profijt had aangetoond.(24)

Argumenten tegen de dijkverzwaring
Op 26 april 1589 reeds legden Pieter Aertsz. Pols, ± 66 jaar, Pieter Jorisz., schuitvoerder, ± 76 jaar, Dirck Florisz., ± 63 jaar, Adriaen Jansz. Crau, ± 68 jaar, Wijnant Gerritsz., ± 58 jaar, Heijndrick Aertsz. Calis, ± 48 jaar en Gerrit Engelsz. Cock, ± 48 jaar oud, op verzoek van de ambachtsbewaarders van Vlaardinger sluizen en van de betreffende gehoefslaagden (de ingelanden die een bepaald dijkvak moesten onderhouden) een verklaring af voor de schepenen van Vlaardingen.
De heren beweerden dat de dijk "geleegen is op eenen zuydenwindt, zonder dat dezelven dijck eenige slach van water te wachten heeft, dan alleenlicken op een zuyden ofte zuydwestenwindt, op welcke windt nyet gewoon en is hooch te vloyen". Ook werd de dijk be-

schermd door het voorland, dat soms wel 200 à 250 roeden (= 753 à 942 meter) breed was, soms ook minder. De Vettenoort, de Grote en de Kleine Buitenweide hadden elk een behoorlijke oppervlakte en waren voorzien van sterke zomerdijken. De Vettenoort was de laatste 14 of 15 jaar nooit ondergelopen. De dijkverzwaring was overbodig, met uitzondering van een stuk dijk, het "Platte slach" genaamd.

Ten aanzien van de beruchte stormvloed van 1 november 1570 werd opgemerkt dat het water op het stenen straatje (waarover later) had gestaan, hetgeen betekende dat het nog niet tot op vijf voeten (= 1,57 meter) tot de kruin van de dijk was gekomen. Dit laatste konden Pieter Jorisz. en Adriaen Jansz. Crau niet bevestigen omdat zij zich op dat tijdstip op zee bevonden.

Buiten de stad, richting Maaslandsluis, was de dijk hoger dan binnen Vlaardingen. Bovendien had men het dijkvak daar sinds 1570 met drie tot vijf voeten (= 0.94 tot 1.57 meter) verhoogd.

Bij andere zware stormen kwam het water nooit hoger te staan dan tot de stoep van het huis "Sint Joris", het huis dat het dichtst bij de kade stond. Dit betekende dat het water niet hoger kwam dan tot de berm of de teen van de dijk.

Als laatste waarschuwden de heren dat, wanneer de keur van de hoogheemraden volledig zou worden uitgevoerd, zo'n 50 huizen en erven tussen de "steenen straeten" onbewoonbaar werden. De dijk werd zo steil dat gevreesd moest worden voor ongemakken.(25)

De Maasdijk te Vlaardingen

Hierboven was sprake van het stenen straatje en de stenen straten, plaatsaanduidingen binnen Vlaardingen die voor tijdgenoten volkomen duidelijk waren. Nu, vier eeuwen later, is het allemaal wat moeilijker voor te stellen hoe de dijk en zijn bestrating er in die tijd hebben uitgezien.

Uit de omschrijvingen van onderhoudswerkzaamheden, onder meer noodzakelijk door stormschade en overstromingen, hoefslagboeken, taxaties voor de belastingheffing en andere, kan een beeld worden gevormd. In 1547 moest de Maasdijk worden verbreed tot 18 voeten (= 5,65 meter) vanaf Spijkerboorshoek (langs de Maasdijk tussen Boonen en Zuidbuurt) tot aan Vlaardingen, en in de stad vanaf de "steene straet, aen beyde zijden mit huysen betimmert" tot aan Schiedam. Hier werd aan toegevoegd dat de dijk "tusschen beide die steene straten ende opte sluysen" eveneens dezelfde breedte moest krijgen.(26)

Het hoefslagboek uit de tijd geeft uitsluitsel over de lengte van de stenen straat, die aan beide zijden met huizen betimmerd was, 44 roeden en 7 voeten (= 168 meter).(27)

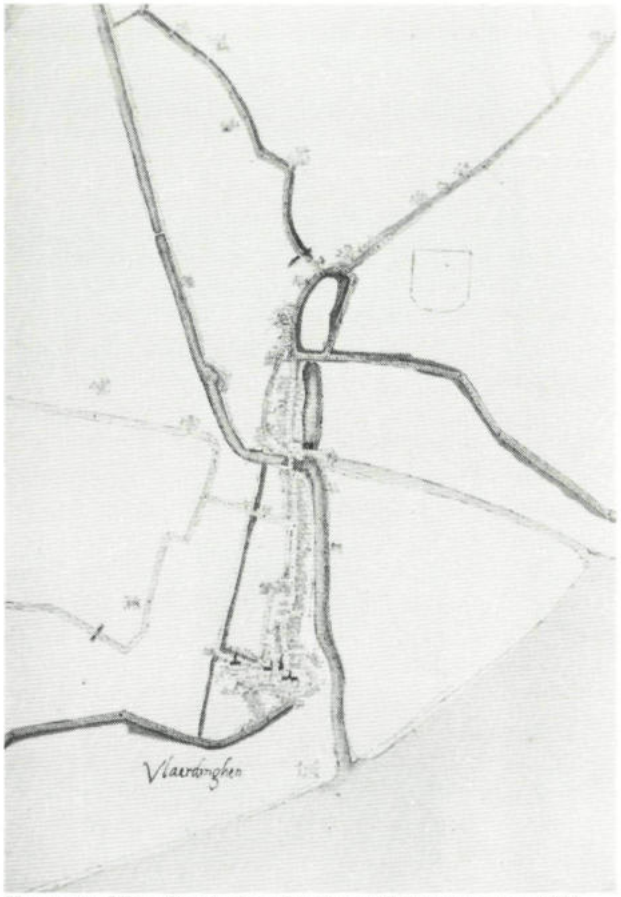
Vanaf de Markt gerekend, moet de stenen straat tot aan het Pad (ongeveer ter hoogte van het huidige Liesveldviaduct) gelopen hebben. Dit wordt bevestigd door het consent dat Harmen Heijndricks., brouwer, in 1553 kreeg om een stenen trap te maken, daar waar de stenen straat eindigde. Heijndricsz. had zijn brouwerij aan het Pad staan. Mogelijk was deze trap de latere - en inmiddels ook weer voormalige - Eerste Trapsteeg tussen de huidige panden Hoogstraat 166 en 168.(28)

Uit bovenstaande blijkt dat de Maasdijk in de stad voor slechts een klein deel bestraat was. Een ander stuk stenen straat begon halverwege de Kortedijk, richting molen. De rest lag onbestraat met een straat naast of beneden de dijk. De huizen "tussen de stenen straten" hadden vóór hun huizen een smal straatje of stoepje.

In 1553, na de zware stormvloed van het voorgaande jaar, moest de dijkskruin vanaf de stenen straat tot aan Schiedam opnieuw worden verbreed, ditmaal tot een breedte van 23 voeten (= 7.22 meter).(29) Omdat het talud te steil zou worden, werd besloten de breedte op 20 voeten (= 6.28 meter) te brengen.

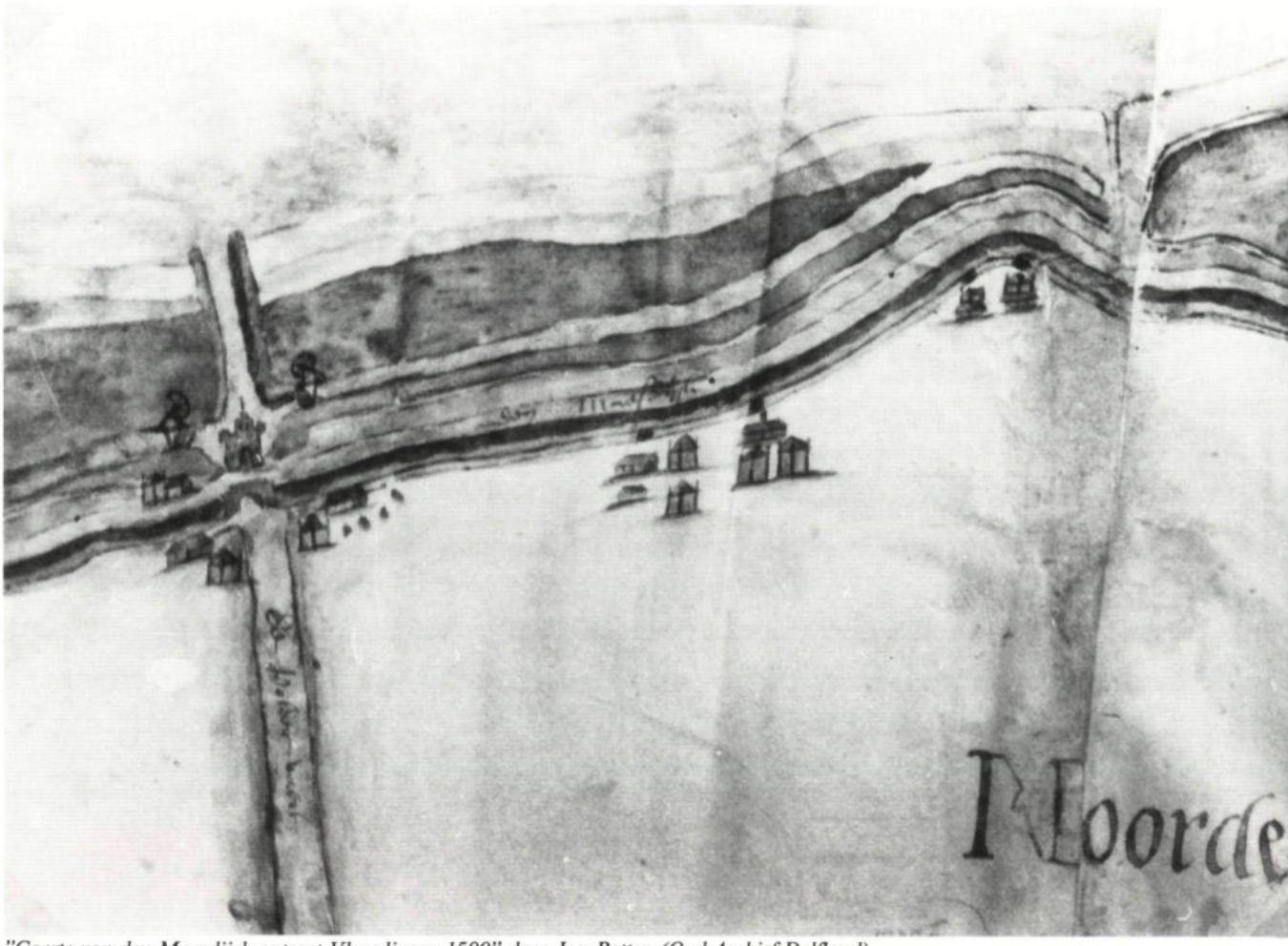
Het Vlaardingse stadsbestuur, niet gelukkig met het Delflandse plan, protesteerde. Door de verbreding zouden de stenen straatjes beneden langs de dijk komen te vervallen. Met name de pastoor en de vroedvrouw hadden hiervan hinder als ze bij nacht en ontij de mensen moesten bezoeken. Verder maakte iedereen gebruik van de straatjes, vooral "als 't regent, als den dyck nat ende glat is". Het stadsbestuur verzocht de hoogheemraden dan ook het straatje aan de oostzijde van de dijk tot de overslag (= bij de sluizen) en verder het straatje aan de westzijde van de dijk over de overslag tot Dijckckhuysen (= in dit geval de bebouwing van de Kortedijk (30)) toe te mogen behouden. Sommige burgers wilden toestemming om een muur tegen de dijk te maken teneinde afkalving te voorkomen. In enkele gevallen was de gang of het

straatje tussen de dijk en de huizen voor meer dan de helft verdwenen.
De hoogheemraden kwamen kijken en besloten dat de kruin een breedte moest hebben van 18 voeten (= 5.65 meter) en dat de burgers de straatjes en het stuk dijk voor hun huizen zelf moesten onderhouden.(31)
Tien jaren later moest de Maasdijk opnieuw worden verhoogd.(32) Ditmaal kwam er protest van Johan van Ligne, de ambachtsheer van Vlaardingen en Vlaardinger-Ambacht. Hij schreef dat vele Vlaardingers de dijkverhoging niet nodig vonden omdat het water geen bedreiging vormde.(33) Ook anderen, die betrokken waren bij de dijkverhoging elders, tekenden bezwaar aan. Tenslotte werd het Hof van Holland erbij gehaald. Het werd een zaak van lange adem. Toen op 1 november 1570 de Allerheiligenvloed het land teisterde, was de Maasdijk nog steeds op het oude niveau.(34)
In een uitspraak van de hoogheemraden uit 1571 klaagden zij erover dat de burgers "van de stenen straatjes" de dijk niet hadden onderhouden zoals in 1553 was afgesproken. De dijk was smal en laag geworden. In één geval hadden de hoogheemraden op kosten van de bewoner het dijkvak vóór zijn huis laten herstellen à 32 stuivers per roede (= 3.767 meter).(35)
Langzamerhand begint het beeld van de dijk te Vlaardingen wat meer duidelijkheid te vertonen. Met de kaart van Jacob van Deventer uit ± 1560 als "wegwijzer", kan men dit dijkvak volgen. Vanaf de Markt tot aan het Pad lag een stenen straat, ook wel Cruysstraat of Dubbele Straat genoemd, die aan beide zijden bebouwd was met huizen. Aan de oostzijde ging de bebouwing door tot het einde van de Kortedijk. Aan de westzijde was tussen het Pad en de Afrol een onbebouwd deel. Vanaf de Afrol liep de bebouwing verder tot voorbij de molen.

Kaart van Vlaardingen door Jacob van Deventer, circa 1560. (Gemeentearchief Vlaardingen).

50 huizen
De eerstvolgende grote onderhoudsbeurt van de Maasdijk was de dijkverzwaring die in 1589 werd gekeurd. Gezien de kommer en kwel van de voorgaande jaren zat men er in Vlaardingen zeker niet om te springen. Volgens de verklaring van 26 april 1589, afgelegd door Vlaardingers van competente ouderdom, zouden zo'n 50 huizen moeten worden afgebroken tussen "de steenen straeten". Jammer genoeg vertelden ze niet waar die huizen precies stonden.
Volgens de kaart van Van Deventer was de oostzijde van de dijk tussen de Grote Kerk en de molen volledig bebouwd, maar aan de westzijde - afgezien van de bebouwing van de stenen straat - alleen tussen de Afrol en de molen. Het is niet onwaarschijnlijk dat de 50 huizen, die op de nominatie stonden om te verdwijnen, aan de westzijde van de dijk tussen de Afrol en de sluizen moeten hebben gestaan. Wanneer deze huizen zouden worden afgebroken, kon men het dijkvak aan de westzijde tussen het Pad tot aan de molen verzwaren.

"Caerte van den Maesdijck ontrent Vlaerdingen 1590" door Jan Potter. (Oud-Archief Delfland).

De
Stadt Van
Vlaerding

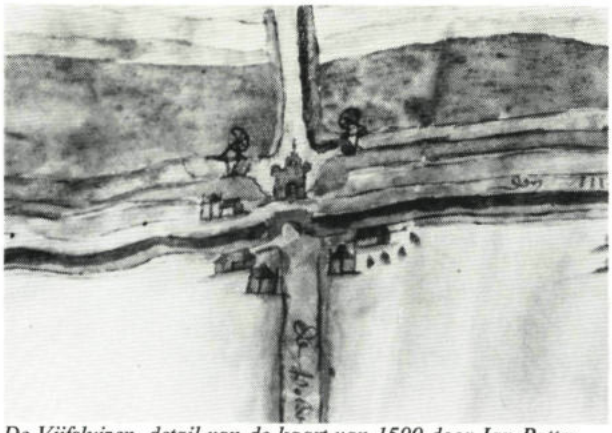
Het heeft geen zin om ter contrôle de huizen op de kaart van Van Deventer te gaan tellen. Zijn stedenkaarten, gemaakt in opdracht van koning Philips II, hadden een militaire functie. Voor dit doel was het van belang het onderscheid van droog- en nat land, de water- en de landwegen, de vestingwallen, de torens en de poorten aan te geven. De afbeelding en de nauwkeurige weergave van de huizen, kerken en andere gebouwen waren in dit geval onbelangrijk.(36) De bewoning werd door Van Deventer wel getekend maar de huizen werden niet in detail opgenomen. Ditzelfde geldt voor andere kaarten uit die tijd. Uitsluitend datgene wat voor zijn opdrachtgever noodzakelijk en voldoende was werd door een landmeter of kaartmaker afgebeeld. (37)
Helaas is weinig bekend over de gevolgen van de brand van 1574 waardoor de locatie van de 50 huizen misschien bevestigd zou kunnen worden. In de stadsrekeningen wordt gesproken over de herstelwerkzaamheden aan en de herbouw van de stadswaag, het stadhuis, de kerk, de molen enzovoort.(38) De huizen daarentegen waren particulier bezit en komen dientengevolge niet in de rekeningen voor. Bekend is wel dat de "verbrande erven" in 1582 geïnventariseerd werden - toen bleek tevens dat ongeveer 20% van de burgers niet was teruggekeerd - maar dit register is niet bewaard gebleven.(39)

De kaart van Jan Potter

Hoewel de uitvoering van de dijkverzwaring te Vlaardingen en de verlenging van de havenhoofden te Maaslandsluis op last van de Staten van Holland voor onbepaalde tijd was uitgesteld, bleven de ambachtsbewaarders onder leiding van Huybrecht Willemsz. van Rodenburch niet met de armen over elkaar zitten. Na hun bezoek aan de hoofdingelanden op 17 maart 1590, (40) gaven ze de Delflandse landmeter Jan Jansz. Potter opdracht kaarten te maken van de omstreden werken.
De kaart van de Maasdijk is een gekleurde manuscriptkaart op perkament en heeft een afmeting van 36 x 110 cm. Om een dergelijke lengte te verkrijgen zijn twee vellen aan elkaar geplakt. Het noorden bevindt zich beneden, het zuiden boven, het oosten links en het westen rechts.
Het opschrift luidt: "Aldus ghecarteert in de maend van maert anno 1590 by Jan Potter, ghesworen lantmeter van Delfflant etc. doer bevel ende presentie van Huijbrecht Willems-zoon van Rodenburch als ghecommitteerde van de ambochtsbewaerders van de Vlaerdingsen ende ghehooffslaechde vandien. In oirconden vandien, dit onderteykent. Lantmeter Jan Potter, notarius".(41)
Aan de achterzijde staat: "Caerte van den Maesdijck omtrent Vlaerdingen en middelen en aenwijsingen dat de verswaernisse van den dijck aldaer onnodig is".(42)
Potter kleurde het talud van de dijk geheel; met olijfgroen bracht hij het reliëf aan; de kruin werd grijs. De dijksloot is met blauw aangegeven, evenals het water van de Maas. De huisjes zijn rood en hebben grijze daken. De acht van de 13 sluizen die in dit dijkvak liggen (drie te Vlaardingen en vijf bij de Vijfsluizen), zijn alle rood gekleurd, net zo als het gebouw op de Vijfsluizen. De aangeslibde gronden langs de Maas, die nog niet bedijkt waren, werden met lichtbeige aangegeven.
Inzake de betrouwbaarheid en de waarheidsgetrouwe weergave van de kwaart kan hetgeen eerder werd gezegd over oude kaarten volledig bevestigd worden. De waterstaatkundige werken werden perfect afgebeeld. De Maasdijk is nauwkeurig weergegeven. Alle sluizen liggen keurig op hun plaats en ook hun aantal klopt. Zaken die voor Potters opdrachtgever(s) van vitaal belang waren. De afbeelding van de stad nam hij minder nauw: langs de dijk werd de bebouwing aangegeven, zonder veel details. De molen, blijkbaar niet ter zake doende, werd niet getekend, hoewel hij in 1579 was herbouwd.(43)

De actie van Van Rodenburch c.s.

Eveneens op 20 maart 1590 legden Willem Adriaensz Holy, schout in Vlaardinger-Ambacht, ± 77 jaar, Pieter Aertsz. Pols, burgemeestersbode te Vlaardingen, ± 68 jaar en Wynant Gerritsz. bode in Vlaardinger-Ambacht, ± 58 jaar oud, op verzoek van de ambachtsbewaarders van de Vlaardinger sluizen en de belanghebbende gehoefslaagden een verklaring af voor de schepenen van Vlaardingen.
Pols en Gerritsz. herinnerden zich dat meer dan 50 jaar geleden bij vloed - midden in de zomer en geen wind - het water aan de teen van de Stenendijk (ter hoogte van

De Vijfsluizen, detail van de kaart van 1590 door Jan Potter.

de spoorwegovergang, tussen de Marathon- en de Deltaweg) stond. Holy verklaarde hier geen acht op geslagen te hebben, maar zei dat destijds het land vóór de Stenendijk niet gebruikt mocht worden en dat dit land in de zomer, zelfs bij stil weer, behoorlijk onder water stond, terwijl het nu prachtig land was.
Alle drie waren zij van mening dat de Maasdijk in die tijd nergens zo zwaar gebouwd was als tegenwoordig. Voorts verklaarden zij dat in de zomerkaden van de Grote en Kleine Buitenweide, alsmede in die van de Vettenoort verscheidene zijltjes (= afwateringssluisjes) lagen die voor een goede waterhuishouding zorgden.(44)
Op 26 maart 1590 kwamen de ambachtsbewaarders opnieuw bij de hoofdingelanden en overhandigden hen de kaarten en de verklaringen.(45) Daarbij voegden ze een lijst met 36 punten, grotendeels overeenkomend met de argumenten in de verklaringen, waaruit moest blijken dat de dijkverzwaring volslagen overbodig was. In de punten 32 en 33 werden de hoge kosten ten gevolge van de oorlog aan de orde gebracht. De ambachtsbewaarders hadden liever dat de oorlog eerder gisteren dan morgen voorbij zou zijn. Zodra men niet meer behoefde bij te dragen in deze kosten, zou men zich niet langer tegen de dijkverzwaring verzetten indien die in de toekomst noodzakelijk mocht blijken te zijn.(46)
De hoofdingelanden zegden toe zelf ter plekke te gaan kijken.(47)

Het compromis

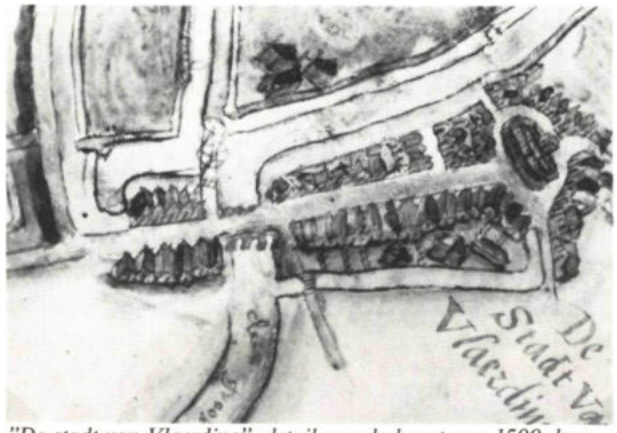
De hoofingelanden besloten in hun vergadering van 11 april 1590 tot matiging van de keur van de hoogheemraden. De dijk moest wel verzwaard worden, maar zou op de kruin een breedte moeten hebben tot 14 voeten (= 4.40 meter) en de afloop "derdalff" roeden (= 9.40 meter). Binnen de stad Vlaardingen diende de dijk tussen de beide stenen straten met één voet (= 0,314) te worden verhoogd, gemeten naar het hoogste punt. Langs de zijkanten, ongeveer om de meter, moesten eiken palen worden gezet met eiken planken daartussen. in de stenen straat zouden om de roede (= 3.767 meter) stenen met vierkante gaten daarin, met een wijdte van vijf duim (= 13 cm.), worden gelegd "datter een stercke paal bequamelijk ende vast inne staan zal mogen". Een en ander moest bescherming bieden bij een watersnood.
De verlenging van de havenhoofden te Maaslandsluis werd nog aangehouden. Het was een kwestie van pappen en nat houden. Na afloop van de vergadering van de hoofdingelanden mochten de ambachtsbewaarders binnenkomen. Ze kregen de besluiten te horen èn de opdracht de zaken te regelen "'t welck by henluyden angenomen is".(48)

Samenwerking

Eind april 1590 maakten de hoogheemraden een nieuwe keur, in overeenstemming met de besluiten van de hoofdingelanden.(49) Een en ander was niet zo vreemd, want vanaf het begin van 1590 was er sprake van enige samenwerking tussen de beide colleges. De dijkgraaf en hoogheemraden wilden wel accoord gaan met het nieuwe college indien dat een beperkte macht zou krijgen.
Dit betekende onder meer dat de hoofdingelanden geen zeggenschap konden uitoefenen over de vastgestelde keuren. De Staten van Holland van hun kant wilden de dijkgraaf en de hoogheemraden tegemoet komen en stemden hiermee in: het samenwerkingsverband tussen de beide colleges was een feit geworden.(50) Opnieuw waren de ambachtsbewaarders buiten spel gezet.

Uitvoering

Het Vlaardingse stadsbestuur vergaderde in juni enkele malen over de uitvoering van de werkzaamheden binnen de stad. De aankoop van de stenen met gaten

"De stadt van Vlaerding", detail van de kaart van 1590 door Jan Potter.

alsmede de aanbesteding van het leggen zouden van stadswege worden geregeld. Later konden de kosten over de betrokken burgers worden omgeslagen. Verder wilde het stadsbestuur de straatjes vóór de huizen laten opnemen en doen ophogen op kosten van de bewoners. Geregeld uitten de bestuurders hun klachten over de hoogte van de kosten.
Uiteindelijk werd besloten dat de kleine stenen straatjes, die voor de huizen en erven lagen, door de bewoners zelf moesten worden opgebroken. Het stadsbestuur zou de straatjes doen ophogen volgens de keur van de hoogheemraden. Degene die niet wilde meewerken, kreeg de rekening van de werkzaamheden - die dan van overheidswege werden uitgevoerd - gepresenteerd.(51)
Om de zaak in goede banen te leiden, verordenden de stadsbestuurders dat het verboden was de straat buiten de stoep te verhogen tot boven de kruin van de dijk; alle verhogingen behoorden daar beneden te blijven. Overtredingen werden beboet met drie ponden Hollands (= 3,–).(52)
Over de afbraak van de 50 huizen werd niet meer gesproken. Het is de vraag of hun afbraak nog wel actueel was, nu de dijkverzwaring minder ernstige vormen had aangenomen. In een rekest van het Vlaardingse stadsbestuur aan het college van dijkgraaf en hoogheemraden van Delfland in 1606 daarentegen, verzochten de Vlaardingers de dijk te mogen bestraten vanaf de Stenen straat (het Pad) tot aan de sluizen. Zij vermeldden voorts dat de westzijde van de straat langs dat gedeelte geheel onbetimmerd was.(53)
Zoals eerder werd vermeld staan bij Van Deventer tussen de Afrol en de sluizen huizen aangegeven. In hoeverre deze huizen zijn verdwenen bij de stadsbrand van 1574 of bij de dijkverzwaring van 1590 is, zonder een goede inventarisatie van de ramp van 1574, moeilijk te beoordelen. Indien deze huizen bij de stadsbrand verloren gingen, ligt hierin misschien de verklaring voor de benaming "Zwarteveld", waarmee dit deel van de stad - aan weerszijden van de dijk - werd aangeduid.
Op 28 juni 1590 diende het Vlaardingse stadsbestuur een petitie in bij de dijkgraaf en hoogheemraden. Na uitvoerige dankbetuigingen wegens de matiging van de dijkverzwaring, gingen de Vlaardingers tot hun verzoek over. De einden van de stenen straat moesten twee roeden (= 7.53 meter) worden opgenomen, verhoogd en verheeld met het werk. Aan de einden van de straten waren talloze zijstegen en een afrol die niet meer behoorlijk gebruikt konden worden "ten ware met groot perychel om de paarden te hollen, de menschen doot te vallen off ten minsten armen ende beenen te breecken". Men wilde de aanheling van de dijk aan de vier einden van de stenen straat half in de dijk en half in de straat verwerken.
Het college van dijkgraaf en hoogheemraden stemde hiermee in: de Vlaardingers kregen zelfs toestemming de stenen straat zover te verlengen als noodzakelijk was.(54) Waarschijnlijk heeft men bij die gelegenheid de dijk bestraat tot de Eerste Trapsteeg.
De stenen met vierkante gaten werden in Delft besteld bij de steenhouwer, ze kwamen per schuit naar Vlaardingen. Ruim 100.000 klinkers waren nodig, schuiten met zand en aarde, eiken planken en palen werden aangevoerd ten behoeve van de werkzaamheden. Arbeidslonen moesten worden betaald aan degenen die waterpasten, de materialen vervoerden en ze verwerkten.(55) Een besomming van de kosten valt moeilijk te geven, omdat de posten in de rekeningen vaak werden samengevoegd, niet duidelijk werden omschreven of over meerdere jaren werden gespreid.

Hoe het verder ging

De dijkgraaf en hoogheemraden ruzieden verder met de ambachtsbewaarders. De eersten beweerden dat de

laatsten teveel kosten in rekening hadden gebracht ...(56) En zo waren er nog wat strubbelingen die hier verder niet ter zake doen.
De werkzaamheden te Maaslandsluis konden door toedoen van de hoogdingelanden worden uitgesteld tot 1592. In plaats van de gekeurde 36 roeden, in 1589, werden nu de havenhoofden met 52 roeden (= 196 meter) verlengd.(57)

Gebruikte afkortingen

GAV: Gemeentearchief Vlaardingen
OA : Oud-Archief
OAD: Oud-Archief Delfland

NOTEN

1. Th.F.J.A. Dolk. Inventaris van het oud-archief van het hoogheemraadschap Delfland 1319 - 1853 ('s-Gravenhage, 1940),4.
2. Th.F.J.A. Dolk. Geschiedenis van het hoogheemraadschap Delfland ('s-Gravenhage, 1939), 95-157.
3. A.A. Beekman. Het dijk- en waterschapsrecht in Nederland vóór 1795 (2 dln., 's-Gravenhage, 1905 - 1907), 392-430.
4. Rechtsbronnen der vier hoofdwaterschappen van het vasteland van Zuid-Holland (Rijnland; Delfland; Schieland; Woerden). Werken der Vereeniging tot uitgaaf der bronnen van het oud-vaderlandsche recht. 3de rks. no. 15 (Utrecht, 1951), 78-82.
5. C. Postma. Het hoogheemraadschap van Delfland in de middeleeuwen 1289 - 1589 (Hilversum, 1989), 39.
6. Dolk, Geschiedenis, 95-157.
7. A. Brouwer en I. Vellekoop. Spaans benauwd; strijdende Geuzen en Spanjaarden in het Maasmondgebied 1568 - 1575 (Vlaardingen, 1984), 12-14.
8. A. Brouwer en I. Vellekoop. Geuzen staken Vlaardingse vissersvloot in brand. In: Netwerk; tijdschrift van de Vereniging Vrienden van het Visserijmuseum. jrg. 1 (1990) nr. 1, 10-15.
9. Brouwer en Vellekoop, Spaans benauwd, 45.
10. Brouwer en Vellekoop, Spaans benauwd, 54-56.
11. Brouwer en Vellekoop, Spaans benauwd, 63.
12. Brouwer en Vellekoop, Spaans benauwd, 67-68.
13. Brouwer en Vellekoop, Spaans benauwd, 68.
14. Dolk, Geschiedenis, 177-178.
15. OAD, 219/48
16. Brouwer en Vellekoop, Spaans benauwd, 72.
17. Dolk, Geschiedenis, 178
18. Dolk, Geschiedenis, 180-190
19. Dolk, Geschiedenis, 190-215
20. Dolk, Geschiedenis, 196.
21. OAD, 35/3-14.
22. OAD, 291/9.
23. OAD, 35/17-18.
24. OAD, 291/9.
25. OAD, 1738/1B.
26. OAD, 1730/2
27. OAD, 1718.
28. A. Brouwer en I. Vellekoop. Winkelen tussen Afrol en Korte Hoogstraat (Vlaardingen, 1982), 1.
29. OAD, 1730/2
30. Algemeen Rijksarchief Den Haag, Staten van Holland vóór 1572, 1135.
31. OAD, 1733/1-2.
32. OAD, 1730/2.
33. OAD, 1735.
34. Postma, Delfland, 227-228.
35. (M. van Nievelt Az.). Handvesten, octroyen, privilegien en regten aan de stede Vlaardingen enz. ('s Graaven-haage, 1772), 319-320.
36. C. Koeman. Algemene inleiding over de historische kartografie, meer in het bijzonder: Holland vóór 1600. In: Holland, 7de jrg. nr. 3/4 (1975), 224.
37. C. Koeman. Geschiedenis van de kartografie van Nederland; zes eeuwen land- en zeekaarten en stadsplattegronden (Alphen aan de Rijn, 1983), 65-66.
38. GAV, OA, 105.
39. Brouwer en Vellekoop, Spaans benauwd, 74.
40. OAD, 5154/19.
41. OAD, 1738.
42. E. Wiersum. De 16de-eeuwsche landmeter Jan Potter en zijne werken. In: Tijdschrift van het Koninklijk Nederlandsch Aardrijkskundig Genootschap, 2de serie, dl. 51 (1934), 214.
43. GAV, Ambachtsherenarchief, 20.
44. OAD, 1738/1C.
45. OAD, 5154/20.
46. OAD, 1738/1.
47. OAD, 5154/20.
48. OAD, 5154/21-21v; 1730/2.
49. OAD, 35/46v-47.
50. Dolk, Geschiedenis, 215-219.
51. GAV, OA, 1/196-197.
52. GAV, OA, 52/45.
53. (Van Nievelt), Handvesten, 182-183.
54. (Van Nievelt), Handvesten, 160-162.
55. GAV, OA, 105.
56. OAD, 35/71-73.
57. OAD, 35/168; 5154/54-55.

